

56194
Verne
összegzőjt.
művei

OSZK
Országos Széchenyi Könyvtár

XX.
A
kárpatl
várkastély

N. M.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VERNE GYULA

ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI.

XX. kötet

259

A kárpáti várkastély.

Irla:

Verne Gyula.

BUDAPEST,

ÉISLER G.
bizománya

Sorkadi

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Miklós ! . . . Megállj ! . . .

A
KÁRPÁTI VÁRKASTÉLY.

REGÉNY.

IRTA :
VERNE GYULA.

ORSZÁGOS FORDITOTTA :
ZIGÁNY ÁRPÁD.

*

BUDAPEST,
ORSZÁGOS KÖZPONTI KÖZSÉGI NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KIADÁSA
VI. KER., VÁCZI-KÖRUT 61.

~~P. o. gall.~~
~~1635 ag/i.~~

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

56494/20

Lib.	1902. év	5.	sz.

I.

Ez a történet nem fantasztikus, csak regényes: — de ebből még nem következik, hogy meg nem történhetett. Sőt ellenkezőleg: mivel oly korban élünk, a melyben minden megtörténhetik — sőt joggal mondhatnók, hogy már minden meg is történt: — jogunk van hinni, hogy ez a történet is igaz. Különben is, a XIX. század második fele annyira pozitív és gyakorlati kor, hogy ebben már csak a tapasztalatnak, szigorú megfigyelésnek van értéke és mondák, legendák még Erdélyben sem keletkeznek, a hol pedig a Kárpátokban, a babonás néphit szerint, százával tanyáznak a manók, szellemek és kísértetek. I

Pár év előtt, május 29-én egy juhász legeltette nyáját a Retyezát aljában, azon a pászitos fösönken, mely a Zsil termékeny, erdős völgye fölött fekszik.

Frik — ez volt a pásztor neve — éppen

olyan szurtos, ágról szakadt és rongyos volt, mint a birkái ; — nagyon jól beillett abba a dűledező, széllel béllelt akolba, a mely a falu végén, az Isten háta mögött épült.

Délután négy óra lehetett s a nap már kezdett alábukni a körül fekvő hegyek mögé. A nyáj békésen legelt, Frik pedig, kényelmesen hasra fekvé, pőfékelt makra pipájából ; fél szemmel áludt, fél szemmel ébren volt, s időnkint nagyokat füttyentett kutyaínak, ha egyik-másik birkája elmaradt, vagy elesatangolt a nyájtól.

Ez a hegyes vidék Erdély legzordonabb tája volt és Kolozs-vármegyéhez tartozott.

Különös országa magyar hazánknak ez az Erdély ! Mint a neve is mutatja, erdős, hegyes-völgyes vidék. Éjszakon és keleten az anyaország, délen Oláhország (Románia) és nyugaton Moldvaország határolja. Területe körülbelől hatvanezer négyszög kilométer, tehát csaknem annyi, mint Francziaország kilenczedrésze ; nagyon hasonlít Svájc-zhoz, de, ámbár felényivel nagyobb, a lakossága még sem több, mint Svájc-zé.

Erdély alföldjeit, termékeny völgyeit és fősík-jait számos folyó öntözi ; ezek mind a legmagyarabb folyó, a Tisza, vagy a főséges Duna vizét gyarapítják, s egyuttal fontos közlekedési utak is kelet és dél felé.

Ilyen a dákok ősrégi hazája, melyet Traján

római császár, a keresztény időszámítás első századában, véres harcok után, a római világbirodalomhoz csatolt. A középkorban egy ideig független volt, majd Magyarország kiegészítő része lett, míg aztán, az 1526-iki szerencsétlen mohácsi csata után, különvált az anyaországtól és nemzeti királyok kormányozták.

A gyermek- király, II. Lajos halála után, a ki a mohácsi csatában a Csele-patakba fúlt, Magyarország tudvalevőleg ketté szakadt; a nyugati rész a habsburgi Ferdinándot választotta meg királyának, míg a keleti rész, melynek magva a bérczes Erdély volt, Szapolyai Jánosnak hódolt. Függetlenségét meg is tartotta 1669-ig, a mikor I. Lipót, Ausztria császára és Magyarország királya ismét visszacsatolta az anyaországhoz.

De az erdős országban megtelepült különböző népfajok, úgy az egyesülés előtt, mint azután is, különválva, egybe nem olvadva, sőt mondhatnók, ellenséges viszonyban éltek. A tulajdonképeni magyarok, a székelyek, az oláhok, vagy románok, a szászok és cigányok megőrizték faji jellegüket, s nem egyesültek, nem keveredtek össze a századok folyamán sem, úgy, hogy még ma is különálló népfajokat alkotnak.

Ugyan melyik népnek a gyermeke lehetett ez a Frik?

Nagyon nehéz lett volna megmondani. Dús,

borzas haja rendetlenül csapzott homlokára s lógott le vállaira, az arcza naptól égett, ránczos volt, bozontos szakállá eltakarta a fél mellét, szürkés szemei kékesbe is, zöldesbe is játszottak: — szóval úgy látszott, hogy valamennyi népfajnak, de legkivált az oláhnak ismertető jeleit egyesíti magában.

Annyi bizonyos, hogy már nem volt fiatal: legalább is hatvanöt évesnek látszott. De szikár, egyenes, izmos termetén meg sem látszott ez az idő, s ha fölállván, rátámaszkodott kampós juhászboltjára, oly mozdulatlan volt, mint a körülötte heverő sziklák: — méltó akármelyik festő ecsetjére, vagy képfaragó vésőjére.

Mikor már a nap annyira a hegyek mögé bukkott, hogy sugarai csak a nyugati hágó szakadékein át juthattak a fösikra, Frik fölemelkedett fektéből, szájához tette mind a két tenyerét és szócsövet csinált belőle, hogy messzebbre kiált-hasson.

Körülbelül egy mérföldnyire tőle egy ódon várkastély körvonalai látszottak a szemhatáron. Ez a régi vár a Vulkán-szoros egyik elszigetelt fösikján, az Orgall-fösikon épült. A nap kápráztató verőfényében élesen vált ki a zordon kastélyfantasztikus, sötét alakja a derült ég kék háttéréből. De azért csakis az oly éles szemű ember, mint ez a pásztor, láthatott valamit az ódon épület részleteiből is.

A mint mondtuk, Frik szócsövet csinált a tenyereiből és torka szakadtából ezt ordította a régi várkastély felé:

— Vén várkastély!... Vén várkastély!... A napjaid már meg vannak számlálva!... Még három év: s akkor összedülsz!... mert a bükkfának sincs már több, mint három ága!...

Ez a bükkfa a várkastély egyik bástyája előtt állt és hatalmas törzse fekete árnyékként emelkedett a tiszta verőfényes levegőbe: de Friken kívül, alig látta volna meg valaki ily messziről.

A vén pásztor különös szavainak magyarázata egy közszájon forgó legendán alapult, melyet annak idején el fogunk mondani.

— Ügy van — ismételte a pásztor — csak három ága van már... Tegnap még négy volt: de ma éjszaka ismét letört belőlük egy... Most már csak a csonka bütyke van meg... S nem látok a korhadt törzsön háromnál több ágat... Nincs több, mint három, vén várkastély! nincs több, mint három!

Sokan azt hiszik, hogy a pásztorok nagyon ideális, elmélkedésre, ábrándozásra hajlandó emberek: — hisz egész életüket kint töltik az édes, szabad természet ölén, beszélgetnek a csillagokkal, ismerik az eget, a földet, erdő-mező fáit és virágait!... Pedig nem úgy van: az elszigetelten élő pásztor, mivel ritkán jut művelt, fölvilágosodott,

okos emberek közé, rendesen mogorva, buta és bárdolatlan.

A babonás néphit azonban gyakran természetfölötti erőt és hatalmat tulajdonít neki; ráfogják, hogy ért a ráolvasáshoz, hogy szemével meg tudja verni az embereket, állatokat egyaránt, hogy a meddő állatokat termékenynyé tudja tenni — s ki tudja még mi mindenhez ért, a mit a többi halandók nem is sejtenek.

Ez a babona majdnem minden vidéken honos: csoda-e tehát, ha Erdélyben, a hol a vad, zordon természet még fogékonyabbá teszi a lelkeket a babona iránt, fokozottabb mértékben hisznek a pásztorok varázs-erejében?

Frikről is azt hitték, hogy varázsló és boszorkánymester, s ezt a balhitet ő maga is terjesztette. Az egyik azt mondta, hogy a vámpírok és kísértetek is szót fogadnak neki, a másik látta őt, a mint a holdas éjszakákon, boszorkányokkal tánczolt a hegyek közt; a harmadik megesküdött rá, hogy látta, a mint hold-fogytakor ráült a faluvégi kalló-malom kerekeinek küllőire s onnan beszélgett a farkasokkal.

Frik sohasem czáfolta meg ezt a mende-mondát, mert haszna volt belőle. Mindenféle varázssos szert, gyógyító irt kotyvasztott, a mit drága pénzen adott el. De, bár kizsákmányolta a falubeliek együgyűségét és babonáját, azért ő maga is ba-

bonás volt: s ha nem hitt is a saját szereinek bűbajos erejében, viszont vakon hitte azokat a legendákat, melyek szájról-szájra jártak a vidéken.

Természetes tehát, hogy mihelyt megjósolta a vén várkastély közeli pusztulását, a melyben szentül hitt, sietett haza falujába, hirül vinni a nagy ujságot, hogy a korhadt bükkfának már csak három ága van.

Fütyentett hát kutyáinak, a melyek inkább a juhok fölfalására és széttépésére, mint őrzésére valók voltak — s mikor a nyáj egybe volt terelve, lassan ballagva megindult haza felé.

A nyáj, lehetett összesen vagy száz kos és anyajuh, meg tizenöt—húsz első-fü bárány, Verszt falu bírójáé, Kolecz gazdáié volt, a ki sokra becsülte pásztorát, mert értett az állat-nyavalyák meggyógyításához, és a tályogot, körömfájást, kergeséget, meg a többi betegséget is mindig meg tudta orvosolni.

A nyáj vigan bégetve haladt a fösikről lefelé, elől a vezérürü, melynek nyomában a vén birkák tolongtak.

Letérve a legelőről, Frik széles ösvényre terelte nyáját és buján zöldelő vetések közt haladt. A buza már kihányta fejét, és a kukoricza is már magasra felnőtt, jó terméssel biztatva a szorgalmas földmivelőket. Az út egyik oldalát sötét fenyő-erdő és fűzfa-liget szegélyezte, lent pedig a kristálytisza

Zsil folyó kanyargott, tánczoltatva hátán a fűrész-malmokból leusztatott tutajokat.

A folyó jobb partján megállt a nyáj, és a juhok is, kutyák is mohón ittak a hűvös, tiszta vizből.

Verszt falu már csak három puskalövésnyire lehetett, azon a sűrű fűzfa-erdőn túl, mely egész a Vulkán-hágóig kiterjed; tulsó végében fekszik a Vulkán falu, mely a plezsai hegytömeg déli lejtőjének fősíkján fekszik.

Az uton nem járt egy lélek sem; a földeken dolgozó nép csak este-felé szokott hazatérni a faluba s most még aránylag kora délután volt.

Mikor a juhok ittak, Frik ismét fütttyentett kutyáinak, melyek esaholva terelték össze a nyáját és épen a völgybe akarták lehajtani, mikor a Zsil kanyarulatánál, vagy ötven lépésnyire Friktől, egy ember jelent meg.

— Hé, barátom! — kiáltott rá Frik: — mi járatban van kend?

A megszólított amolyan gyalogjáró babkáros volt, a ki faluról-falura házal holmijával és egész vagyonát a hátán hordja. Akárhová megy, mindenütt otthon van s mindenütt tud vásárt csinálni, mert ért magyarul, oláhul, németül s rá tudja beszélni vevőit a vásárlásra.

Ez itt zsidó volt, lengyel zsidó: meg lehetett ismerni hegyes kecske-szakálláról, nagy kos-orráról, kiülő homlokáról és szúrós, szürke szemeiről.

Holmiját abban a kis, nyitott ládikóban hordta, mely szijakon lógott le a nyakából; volt abban mindenféle portéka: szemüveg, hőmérő, légsúlymérő, apró órák, bieskák, pántlika, meg pirosító. Ami nem fért el aládájában, azt a derekára akgatta: igazi vándorló bolt volt.

A zsidó köszöntötte a pásztort és elébe balagott; majd oláh nyelven, barátságosan megszólította:

— Nos, hogy vagyunk, atyafi?

— Hát csak úgy, a hogy az idő járja! — felelte Frik.

— Akkor ma nincs baj, mert szép idő van.

— Majd esik holnap! — dűnnyögött Frik.

— Esik? . . . kiáltott föl a házaló álmélkodva: hát ebben az országban felhő nélkül is szokott esni?

— Majd megjönnek a felhők ma éjszaka . . . még pedig amonnan ni, a hegyek felől.

— Honnan tudja ezt kend?

— Hát csak onnan, barátom, hogy a birkáim gyapja száraz és érdes, mint a lószőr.

— Hát csakugyan eső lesz holnap?

— De lesz ám!

— Annál rosszabb azoknak, a kik kint járnak az országuton.

— S annál jobb azoknak, a kik földél alatt maradhatnak.

— De hát a kinek nincs háza? — csóválta fejét a zsidó.

— Vannak kendnek gyermekei? kérdezte Frik.

— Nincsenek.

— Hát felesége?

— Az sincs.

Frik csak azért kérdezte mind ezt, mert azon a vidéken úgy szokás, hogy az utas embertől meg tudakolják az ilyesmit.

Majd meg tovább kíváncsiskodott:

— Aztán honnan jön kigyelmed?

— Nagy-Szebenből.

— És hová megy?

— Kolozsvárra.

Nagy-Szebenből a Zsil völgyében lehetett a Vulkán-szorosig jutni; a folyó innen délnek kanyarodott, Petrozsényig. Kolozsvárra menet föl-felé kellett fordulni a Maros-völgynek s az út leg-főlebb csak húsz mértföld hosszú lehetett.

Frik kíváncsian nézegette a zsidó portékáját, a hőmérőket, légsúlymérőket, mert még sohasem látott efféle holmit s azt sem tudta, hogy mire való.

Oda bökött szurtos ujjával a házaló ládájára és azt kérdezte:

— Mondja már kigyelmed, mire való ez a sok czifra jószág?

— Ez mind drága holmi — felelte a zsidó, a minek minden ember hasznát veheti.

— Minden ember? . . . tamáskodott a pásztor pislogva: még a pásztor-ember is?

— Még az is.

— Hát aztán hogyan?

— Nézze meg kigyelmed ezt a kis portékát, mondta a házaló, a juhász orra alá tartván egyik hőmérőjét: — ez mindig megmondja, hogy mikor van hideg, és mikor van meleg.

— Ej, atyafi, vigyorgott Frik: azt én már e nélkül is tudom, ha fázom, hát hideg van: ha izzadok, hát meleg van.

Világos, hogy ennyi épen elég tudomány a pászturnak, a ki édes keveset törődik a hőmérséklet fokaival.

— Hát ez a másik mire való? kérdezte, egy aneroid-légsúlymérőre mutatva.

— Ez meg olyan portéka, felelte a zsidó, a mely mindig megmondja, hogy milyen idő lesz holnap.

— Igazán?

— Persze, hogy igazán!

— Megmondja, hogy esik-e holnap, vagy szép idő lesz?

— Meg bizony! mondta a házaló.

— No hát akkor ez nekem nem kell — vigyorgott Frik — még ha egy krajezárért adja is kigyelmed. Mert én nekem elég csak a hegyekre néznem s mindjárt meg tudom mondani, hogy

holnap milyen idő lesz . . . Nézzen csak kigyelmed oda : látja-e azt a ködöt, mely amott kerekedett ? Na látja : hát abból lesz holnapra az eső !

S valóban, Frik, a ki oly jól ismerte a természetet, könnyen meg lehetett a légsúlymérő nélkül.

— Azt már nem is kérdezem — szólt a házaló vállat vonva — hogy kell-e kigyelmednek óra.

— Bizony hiába is kérdezné kigyelmed ! Minek az ? . . . Itt jár az én órám a fejem fölött ! Látja atyafi, mikor a nap a Rodük fölé ér, akkor dél van ; ha meg az Egelt-szoroson kandikál hozzám, akkor hat óra van. A birkáim éppen olyan jól tudják ezt, mint én, a kutyaím pedig éppen olyan jól, mint a birkáim. Hát csak tartsa meg az óráját.

— Már az igaz — mondta a zsidó, — hogy ha az egész világ pásztor lenne, akkor éhen halhatnék ! Hát aztán csakugyan nem kell kendnek semmi ?

— De nem ám !

A házaló éppen tovább akart indulni, mikor a juhász, meglátván egy furcsa cső-féle eszközt a házaló övében, rámutatott és azt kérdezte :

— Hát ez a „cséve“ mire való ?

— Ez a „cséve“ nem „cséve.“

— No talán csak nem pisztoly ?

— Nem az, felelte a házaló : nem pisztoly, hanem messzelátó.

Afféle ódivatu, közönséges messzelátó volt, a mely ötször-hatszor megnagyobbítja a tárgyakat, vagyis ugyanannyival közelebb hozza őket szemünkhöz, a mi egyre megy.

A házaló odaadta a messzelátót Friknek, a ki mindenfelől jól megnézte, ide-oda forgatta, kitolta-betolta a csöveit, majd a fejét csóválva, hitetlenül kérdezte: — Aztán evvel messzire lehet látni?

— Bizony messzire, barátom! Ez igen jeles szerszám: úgy lát rajta az ember, mint a sas.

— Oh, nekem is van olyan szemem, mint a sasnak! dicsekedett a juhász. Ha tiszta az idő, minden sziklát jól látok a Retvezát tetejéig, s a Vulkán-szoros legutolsó fáit is kiveszem.

— És nem is pislog kigyelmed?

— De nem ám! Ezt a harmat teszi; mert nyáron át egész éjszaka a csillagos ég alatt alszom.

— Micsoda? . . . a harmat! csodálkozott a házaló: hiszen az inkább megvakítja az embert!

— Meg ám: de nem a pásztor-embert!

— Az lehet. Hanem azért akármily jó szeme van is kigyelmednek, az enyém azért mégis sokkal jobb, ha ezen a messzelátón nézek.

— Nem úgy lesz az! — kötekedett a juhász.

— Hát próbálja meg kend maga . . .

— Én? ! . .

— Kend hát! . . . Tegye a szeméhez és nézzen szét rajta.

— Aztán ez nem kerül semmibe? — kérdezte Frik gyanakodva,

— Semmibe . . . Ha csak úgy meg nem szereti ezt az eszközt, hogy mindjárt meg is veszi.

Biztos lévén arról, hogy ily könnyelműséget úgy sem követ el, Frik szeméhez tette a messzelátót; eleinte nem látott semmit, de mikor a házaló hozzá igazította szeméhez a lencséket, csodálkozva látta, hogy a zsidónak igaza van.

Először a Vulkán-szoros felé nézett és végig tekintett a vidéken egész Plezsáig; aztán lefelé fordította a messzelátó csövét és Verszt falura nézett le a völgyben.

— Lám! lám! — mondta meghökkenve: hát még is igaz! . . . Jobban látok rajta, mint puszta szemmel . . . Amott van az országút . . . Megismerem az embereket is . . . Nini! látom Deck Miklóst is, az erdészt . . . úgy látszik most jön haza . . . vállán van a puskája, meg a vadásztarisznyája . . .

— No, nem mondtam! — kiáltott föl a házaló diadalmasan.

— Úgy van, úgy . . . Ez igazán az erdőkerülő! ismételte a juhász. Hát az a lány kicsoda? . . . most jön ki bíró uram házából . . . vörös a szoknyája, fekete a vállfüzője . . . egyenesen az erdőkerülő felé tart . . . Ki lehet ez a leány?

— Csak nézze meg jól — biztatta a házaló: majd megismeri kigyelmed a leányt is!

— Persze! persze! . . . ez Mirióta! . . . a szép Mirióta! . . . Oh, a két szerelmes! . . . Na, most ugyan jól látom mind a kettőt! . . .

— Nos, hát hogy tetszik a messzelátó? — kérdezte a házaló.

— Annyi szent igaz, hogy messzire lehet rajta látni!

Nyilván való volt abból is, hogy mily elmaradt falu volt ez a Verszt, ha lakói még a messzelátót sem ismerték!

— Rajta hát, barátom — biztatta a házaló a juhászt: nézzen csak rajta . . . De valamivel messzebb, mint Verszt . . . Ez a falu egészen itt van az orrunk előtt . . . Nézzen rajta távolabb . . . messzire, ha mondom . . .

— Aztán ez sem kerül pénzembe? — gyanakodott a juhász.

— Persze, hogy nem!

— Na jó! . . . Akkor hát végig nézem a Zsil völgyét . . . Látom, látom! . . . Amott van a livadzeli torony . . . megismerem a keresztjéről, a mely féloldalt dől . . . Amodább pedig, a fűzfák közül, idelátom Petrozsény tornyát, meg a kakast rajta, a mint a száját tátja, mintha a csirkéit hívna . . . Még távolabb kell lennie Petrilla tornyának . . . Nini, látom azt is! . . . De várjon csak, atyafi . . . Ha már egyáltalában nem kerül pénzembe . . .

— Nem, barátom, semmi esetre sem — nyugtatta meg őt a házaló.

— Hát akkor megnézem a várkastélyt . . .

És Frik lassan arra fordult az Orgall-fönsík felé, végig hordozta a messzelátót a Plezsa-hegyet fődő sötét erdőségeken, s végre egyenesen a régi várkastélyra szögezte a messzelátó lencséjét.

— Úgy van! — kiáltott föl ujjongva, még is csak jól láttam: a negyedik ág már a földön hever! . . . Jól láttam tehát! . . . És senki sem szedi föl azt az ágot, hogy lobogó Szent-János-tűzet gyujtson vele . . . Nem, senki sem . . . még én magam sem . . . Az ember kockára tenné testét-lelkét . . . No, de sebj! . . . Majd csak akad valaki, a ki még ma éjjel összeszedi a letört galyakat és befűt velük a pokolban . . . Akad valaki, akad: a „csort“.

Csortnak hitták azon a vidéken az ördögöt.

A zsidó elbámult Frik érthetetlen szavain és épen kérdezni akarta, hogy mit jelent ez a beszéd, mikor a juhász hirtelen, félig ijedten, félig álmélkodva fölkiáltott:

— Micsoda füst száll föl abból az elátkozott boszorkányvárból? . . . Füst-e, vagy köd? . . . Nem köd, nem! . . . Egészen olyan, mintha füst lenne . . . De ez lehetetlen! A várkastély kéményei már évek hosszú sora óta nem füstölögnek! . . .

— Ha füstöt lát kigyehned a kastély fö-

lött, szólt most a zsidó, akkor az bizonyosan füst is.

— Nem, atyafi, nem! . . . Szó sincs róla! . . . Csak a messzelátó üvegje homályosodott meg.

— Hát törülje meg, ha homályos.

— És ha megtörültem . . .

Frik izgatottan megtörülte a messzelátó üveg-jét és megint odatette a jobb szeméhez.

Hiába! az előbbeni füstöt most is látta: a kastély egyik kéményéből gomolygott fölfelé. És, mivel a levegő csöndes volt, egyenesen fölszállt a magasba, a hol elvegyült a szürke, párás ködbe.

Frik szinte megkövülten bámult a kastélyra és nem is beszélt. Minden figyelme ott volt a régi várkastélyon, mely még élesen vált ki sötét tömegével a világoskék levegő háttéréből, bár a hegyek árnyéka már elborította az Orgall-fönsíkot.

Majd hirtelen összetolta a messzelátót és a tüszőjébe nyulva azt kérdezte:

— Hogy ez a szerszám?

— Másfél forint — felelte a zsidó.

És szívesen odaadta volna a messzelátót egy forintért is. De a juhász nem alkudott: nyilvánvaló volt, hogy az álmélkodás egészen elfoglalta, s a várkastélyon kívül egyébre nem is gondolt. Szinte gépiesen nyult bele tüszőjébe, s kiolvasta a pénzt a zsidónak.

— Magának veszi kigyelmed ezt a messzelátót? — kérdezte a házaló.

— Nem magamnak, hanem a gazdámnak, Kolez birónak, felelte a juhász.

— Akkor hát úgy is visszakapja a pénzét.

— Úgy van: megkapom érte a két forintomat.

— Hogy-hogy! . . . a két forintját? . . . Hisz csak másfelet adott érte!

— A birónak azért még is két forint lesz — felelte a juhász ravaszul. Most pedig Isten áldja meg kigyelmedet.

— Adjon Isten! — viszonzá a házaló.

Frik füttyentett kutyáinak, s gyorsan hajtotta nyáját a falu felé.

A zsidó pedig, mialatt utána nézett, félig boszusan csóválta a fejét, s így szólt magában:

— Ha tudtam volna, biz' Isten, drágábban adtam volna el neki a messzelátót!

Evvel megrántotta kis ládája szíjjait, s leszállva a Zsil jobb partjára, megindult útján Kolozsvár felé.

II.

A kárpáti várkastély úgy ült az Orgall-fönsik meredek szirtjein, mint a sasfészek. Termésköből épült, idővásta, mohos falai és bástyái annyira hasonlítottak a körül fekvő sziklákhöz, hogy távolról csaknem egészen egybefolytak velük, s alig lehetett megkülönböztetni, hogy hol végződik a természetes szikla-alap, s hol kezdődik rajta a vár, az emberkéz-munka. S ez a csalódás oly nagy, hogy igen sok turista, a ki már járt azon a vidéken, nem is tud semmit a várkastélyról, mert nem tűnt szemébe a sok sziklabércz között.

Persze, legkönnyebben meg lehetett volna bizonyosodni a várkastély formájáról, ha a turisták bármelyike fölmászik a sziklák közt az Orgall-fönsikra és közélről szemügyre veszi az ódon, mohlepte épületet. Csakhogy ezt könnyebb volt kimondani, mint végbe vinni; először azért, mert az utat nehéz lett volna megtalálni a fönsikra, s

másodszor azért, mert vezetőt a világ minden kincseért sem lehetett volna kapni erre a veszélyes útra. A Zsil völgyében talán egyetlen egy ember sem akadna, a ki, bármily mesés fizetésért, közel merne menni a várkastélyhoz.

Pedig a várkastély fekvése gyönyörű volt. Nyolez-kilenczszáz lábnyira a Vulkán-szorostól állt a bemohosodott, szürkés homlok-fal, mely mindenütt követte a talaj hullámzását és négy, vagy ötszáz láb hosszú lehetett. E várfal mindkét végén egy-egy hatalmas sarokbástya állt, s az egyiken, a jobb oldalin — előtte a híres bükkfa — magos tetejű kis őrház tornyosult; balról néhány oszlop tartotta fönn a kápolna tornyát, melynek repedt harangja az erős viharokban meglódulva kongatni szokott, a környékbeli nép nagy rémületére. A várudvar közepén falpárkánynyal körülépített tömör, tágas őrtorony emelkedett, melynek három emeletén egymás alá sorakoztak az ólomkarikás ablakok; az őrtoronytól fődött tornác vezetett a várfalig, s a kapu erre a tornácra nyílt.

Köröskörül mély árok övezte a kastélyt, melynek egyetlen látható bejárata a megvasalt tölgyfaajtó volt; ehhez a fölvonó hidon át lehetett jutni, a melyet erős, de már régen megrozsdásodott lánczok és kapesok kötöttek a bástya-falhoz.

Mi volt a már omladozó külső várfalon belül? .. Volt-e még a kastélyban lakható szoba? ... be

lehetett-e jutni a kastélyba, a fölvonó hidon és a vaskapun, vagy valami más rejtekajtón? . . .

Ezekre a kérdésekre már évek óta senki sem tudott kielégítő feleletet adni. A babonás néphit és félelem távol tartotta a várkastélytól a kíváncsiakat, s jobban megvédelmezte, mint hajdan a sugár-ágyuk, a szakállas-golyók, a mozsarak és a pattantyús-puskák.

Pedig a várkastély maga megérdemelte volna, hogy a turisták meglátogassák. Örtornya tetejéből a szem elláthatott a magas hegyláncz legszélső határáig. Mögötte az oláhországi hegylánczok szélső gerincei kanyarognak; előtte a Vulkán-szoros, a két ország egyetlen közlekedési útja, csavarodik délnek. A Zsil völgyén túl Livadzel, Lónya, Petrozsény és Petrilla községek, vagy falvak látszanak a gazdag széntepek környékén. Távol pedig egymást érik a kopár sziklabérczek, melyek közül a Retyezát közel 3500, a Paring pedig majd 2500 méternyire magaslik ki. Végre Hátszeg völgyén túl, a távol kéklő ködében, középső Erdély marosvölgyi havasainak tarajos bércei látszanak.

A kárpáti várkastély a XII. vagy a XIII. században épülhetett. Ebben az időben, a vajdák uralkodása alatt, a kolostorokat, templomokat, palotákat, kastélyokat épen oly gondosan megerősítették, mint a városokat és várakat. Mindenki biztosítani akarta magát a váratlan rabló-támadások

ellen — s ezért volt erős vár ez a kárpáti kastély is, mely bátran daczolhatott volna akármily ellenséggel.

Hogy ki volt az a vakmerő építő-mester, a ki ily szédületes magasságban megtervezte és fölépítette a középkori kastélyt: nem tudjuk. Lehet azonban, hogy ugyanaz a Manoli volt, a kit a román legendák oly nagyon dicsőítenek s a ki Fekete Rudolf híres lovagvárát is építette Curté d'Argisben.

De, ha nem tudjuk is, hogy ki építette, annál biztosabban tudjuk, hogy melyik családé volt. A vidék és a várkastély urai emberemlékezet óta a Gortz bárók voltak. Részt vettek valamennyi háboruban, mely vérrrel áztatta Erdély földjét: harcoltak a magyarok, székelyek, szászok ellen, nevüket megörökítették a hős mondák, balladák; ezime-rükben ott ékeskedett a híres oláh jelszó: „*Da pe maorte*“: — adj mindhalálig: — s ők adtak is, vért és életet, meg vagyont, a dákö-román szabadságért.

Ez az ábránd: a dákö-román szabadság, kápráztatta az ő szemüket is; mint oly sokan, ők is megittasultak attól a képzelt dicsőségtől, hogy ereikben a világverő római hősök vére folyik: pedig az oknyomozó történelem már régen elosz-latta ezeket az ábrándokat és bebizonyította, hogy a mai románok ereiben nincsen egy csöpp római,

A kárpáti várkastély.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

vagy dák vér sem: mind szláv az, még pedig a javából, a legutolsó csöppig.

A XIX. század derekán a Gortz bárók utolsó sarjadéka Rudolf báró volt. A kárpáti várkastélyban született, de szüleit még kora ifjúságában elvesztette. Huszonkét éves korában már egészen egyedül állt a világon: hozzátartozói úgy hullottak el egyenkint, mint a hogy az ágak és galyak lehullottak a kastély vén bükkfájáról, a melynek életéhez a babonás néphit a kastély fönmaradását is kötötte.

A szülők, sőt mondhatnók: barátok nélkül maradt Rudolf bárót a környéken kevesen ismerték; nem tudták a szokásait, a mulatságait, s csak annyit hallottak róla, hogy nagyon szereti a zenét s különösen az éneket.

A huszonkét éves báró elköltözött családjá ősi fészkéből, melyet néhány hű szolga gondjaira bízott. Nagy vagyonát pedig arra költötte, hogy bejárta Németország, Franciaország és Olaszország nagyobb városait, a hol csaknem éjjel-nappal a színházakban lakott és zenekedvelő hóbortjainak hódolt.

De azért e léha szórakozások és élvezetek közt sem feledkezett meg nemzetéről. S mikor a háladatlan oláh-nép, fölhasználván a magyar szabadságharcz alkalmát, véres erőszakkal zendült föl ellenünk, az anya-ország ellen, Gortz báró is visszajött Erdélybe és részt vett a magyarok ellen folytatott kegyetlen, irtó-háboruban.

Azonban a megtorló Nemezis a durva románok ellen fordult: vérengző lázadásukat a magyarok vérbe fojtották s a hiú dákö-román ábrándoknak egyszerre végük lett.

E vereség után Rudolf báró végkép elhagyta a kárpáti kastélyt, melynek egy része már romba is dőlt. A halál nem sokára elszólította még élő néhány szolgáját s ekkor a kastély egészen elhagyatott lett. Maga Gortz báró nem áttallotta beállani a hirhedt Rózsa Sándor bandájába, mely az utasok kirablásával veszélyeztette az ország közbiztonságát. Szerencséjére még idejében ott hagyta a betyárokat, a kik a szabadság szent ürügye alatt raboltak, fosztogattak s így elkerülte a rablóvezér sorsát, a ki végre is a pandurok kezére került és Szamos-Ujvár börtönében végezte be életét.

Azt is beszélték, hogy Gortz báró elesett egy összeecsapásnál, mely a rablók és a határőrök közt ment végbe. Ez azonban nem volt igaz, bár a bárót e csata után soha senki sem látta többé a várkastélyban, sőt a környéken sem látták soha többé.

Az elhagyatott várkastélyt a babona csakhamar kísértetekkel népesítette be. Ez rendesen úgy szokott történni: a csönd, magány, romlás és pusztulás helyeit a nép mindig manókkal, ördögökkel, hazajáró lelkekkel népesíti be, nem csak Erdélyben, a hol a közműveltség foka nagyon is alacsony, hanem még Európa művelt nyugati felében is.

Természetes hát, hogy Verszt műveletlen népe vakon hitt az efféle babonákban. A pópa és a mester, a kiknek kötelességük lett volna, hogy a népet fölvilágosítsák, e helyett csak a babonát terjesztették, mert ők maguk is hittek benne. Bizonyítékok, tapasztalatok alapján hirdették, hogy az erdőkben elátkozott farkasok kóborolnak, hogy a vámpírok kiszívják az alvó emberek és állatok vérének, hogy a hazajáró lelkek meggyötrik rokonait, ha elfelednek nekik ételt-italt adni, hogy a tündérek éjjel-nappal csatangolnak az erdőkben, mezőkön s jaj annak, a ki velük kedden vagy pénteken találkozik.

Nem volt a környéken ember, a ki be merészkedett volna menni a rengetegek vadon sűrűjébe, melyek el voltak átkozva; ott laknak az óriási sárkányok, a kik egyetlen harapással ketté roppantják az arra tévedt szerencsétlen halandó derekát: ott röpdösnek a lidérczek, melyek elrabolják a fiatal szüzeket és gyermekeket! . . .

És ki tudná mind elszámolni azt a sok mesebeli szörnyeteget, manót, törpét, habléányt, a ki, a néphit szerint, Erdély őserdeiben, sziklabérczei közt lakik? S e sok pusztító varázs ellen a szegény oláh embernek csak egyetlen védelmezője van: a „*serpi de casa*”: a házi kigyó, a mely együtt lakik a családdal, a meleg tűzhely mellé kuporodik, s a jó tejért megvédi gazdáját a bűbáj, a varázslatok ellen.

Nem csoda hát, hogy Verszt és Vulkán falvak lakosai közt egyetlen egy ember sem akadt, a ki föl mert volna mászni az Orgall-fönsikra, hogy közlelről szemügyre vegye az elátkozott kastélyt. Sőt ellenkezőleg: úgy féltek, iszonyodtak tőle, mint a pestistől s a ki féhnértföldnyire közeledett hozzá, már koczkára tette földi életét és menybeli boldogságát. Legalább Hermód mester, a tanító, erre oktatta a népet.

Ez az állapot azonban nem tarthatott örökké s azonnal meg fog szűnni, mihelyt kő kövön nem marad a Gortz-bárók ősi kastélyából.

És itt kezdődik a legenda.

Verszt falu legrégibb és legtekintélyesebb polgárai szájhagyományból tudták, hogy a várkastély sorsa szorosan összefügg az előtte álló óriási, vén bükkfa életével.

A mióta Gortz Rudolf báró nyomtalanul eltűnt a környékről, a falu népe — s köztük legjobban Frik, a juhász — megfigyelte, hogy ez a bükkfa évről-évre elveszti egyik ágát és törzse állandóan korhad. Ez nevezetes fölfedezés volt.

Mikor Rudolf bárót legutoljára látták a várkastély előtt sétálni, a hatalmas bükkfának még tizennyolcz izmos ága virult: most pedig már nem volt neki több háromnál. Már pedig minden letört ág egy esztendő jelentett a vén várkastély életéből: s ha lehull az utolsó ág is, akkor a kastély is

menthetetlenül összeomlik, nyomtalanul eltűnik a föld gyomrában.

Igaz, hogy korántsem volt bebizonyítva ennek a legendának a valószínűsége: még az sem volt bizonyos, hogy a vén bükkfa minden évben elveszti egy-egy ágát, a mint Frik állította; de azért egész Versztben, sőt a környéken sem akadt egyetlen egy halandó sem, a ki ne hitte volna, hogy a várkastély már csak három évig állhat fön, mivel a vén bükkfának sincs már háromnál több ága.

A juhász tehát gyorsan hajtotta nyáját a falu felé, hogy minél hamarabb megvihesse ezt az ujságot a faluba; és annál inkább sietett, mert a messzelátó közbenjöttével ezt az ujságot egy másik, még fontosabb hírrel is megtoldhatta.

A várkastély füstölög!

Ez valóban fontos, nevezetes hír volt!

A mit pusztá szemmel nem is vehetett volna észre, egészen jól és tisztán látta a messzelátóval: nem köd, nem felhő volt, a mit látott, hanem valóságos füstoszlop, a mely kanyarogva szállt föl a kéklő égbolt felé! . . . Pedig a várkastélyban nem lakik senki . . . Évek hosszú sora óta senki sem járt fölvonó hidján, a mely bizonyára nincs is lebocsátva: s ha mégis laknak benne, akkor lakói csakis kísértetek lehetnek . . .

De, ha kísértetek: akkor miért raktak tüzet a kastélyban? . . . Talán fáztak s azért gyújtottak be

valamelyik kandallóba? . . . Vagy talán a konyhában sütnék-főznek? . . .

Ime, ezt a kérdést aligha lehetett megfejteni.

Frik gyorsan terelte juhait az akol felé, kutyái, mintha megértették volna gazdájuk szándékát, a szokottnál hevesebben ugatták, hajtották a nyáját, mely nagy port vert föl az uton, a merre ment.

Néhány paraszt, a ki már hazafelé tartott a földekről, köszöntötte Friket, a ki azonban csak alig fogadta a parasztok süvegelését. Pedig ez baj volt s a parasztok nyugtalankodtak is: mert nem elég ám csak köszönni a juhásznak, nem! fontosabb ennél az, hogy a juhász el is fogadja, sőt viszonzozza a köszöntést, mert ha nem, abból utóbb még valami baj kerekedik, emberre, jószágra egyaránt.

De Frik mind evvel nem törődött. Az ő agyában egymást kergették a legfurcsább, legvadabb gondolatok: s talán akkor sem lett volna ily zavart és izgatott, ha a farkasok, vagy medvék nyája felét szétszakgatták volna.

— Ugyan mi történhetett hát vele? — tanakodtak magukban azok, a kik vele találkoztak.

A fontos, megdöbbenő ujságot legelőször is Kolecz bíró tudhatta meg. A juhász, mihelyt messzről megpillantotta, mindjárt oda kiáltotta neki:

— Gazd'uram, ég a várkastély!

— Mit nem mondasz, Frik!

— Azt mondom, hogy ég a várkastély!

— Ugyan! . . . Hát elment az eszed?

És Kolecz bíró joggal kérdezhetette: — hogyan is gyúlhatott volna meg az a régi kőrakás? . . . Épen úgy lehetett volna azt mondani, hogy a Negoj, a Kárpátok legmagasabb csúcsa, lobogva lángol! . . . Már pedig nem örültség ez?

— Hogy beszélhetsz olyan bolondot, Frik, hogy a várkastély ég? — ismételte Kolecz bíró: — hogy beszélhetsz ilyen bolondot?

— Hát, ha nem ég is, de füstölög.

— Ej, köd lesz az, nem füst.

— Nem köd, gazd'uram: ha mondom, hogy füst! . . . Ha nekem nem hisz, hát nézze meg maga.

És mind a ketten a falu fő-utczája felé siettek, melynek oldalában magas szikla-terrasz emelkedett; erre mentek föl, mert onnan jól lehetett látni a várkastélyt.

Mikor fölértek, Frik odanyújtotta gazdájának a messzelátót. De a bíró épen úgy nem tudta, hogy mire való ez a „szerszám“ — mint a hogy Frik sem tudta, mikor először meglátta.

— Hát ez megint micsoda? — kérdezte a bíró bizalmatlanul.

— Ez nagyon drága szerszám, gazd'uram — felelte a juhász: — az előbb vettem kigyelmednek két forintért, de mondhatom, hogy tizszer annyit is megér.

— Kitől vetted ?

— Egy babkáros zsidótól.

— Aztán mire való az ?

— Csak igazítsa kigyelmed a szeméhez — oktatta gazdáját a juhász: — aztán nézzen rajta egyenesen a kastélyra: akkor majd meglátja, hogy mire való.

A bíró kihúzta a messzelátó csöveit, rászögezte a lencsét a várkastélyra, aztán belenézett . . .

Sokáig, hosszasan nézte az ódon várkastélyt; most már ő sem kételkedhetett tovább: Friknek igaza volt . . . a várkastély füstölgött! . . . Egyik kéményéből sűrűn gomolygott a fekete füst, melyet az esti szellő e pillanatban lecsapott, úgy, hogy még jobban látható volt.

— Ez igazán füst! — dünnyögte Kolecz bíró álmélkodva.

E közben Mirióta, a bíró leánya és Deck Miklós, az erdőkerülő is följött az emelkedésre.

— Mire való ez a szerszám? — kérdezte az erdőkerülő, kezébe vévén a messzelátót.

— Hát evvel messzire lehet látni: arra való, — felelte Frik.

— Ugyan ne tréfáljon kigyelmed!

— Biz én nem is tréfálok: annyira nem tréfálok — kötekedett Frik — hogy alig egy órája láttam kigyelmedet, a mint hazafelé jött Versztbe és azt is láttam, hogy . . .

Nem folytatta tovább, csak vigyorogva kacsin-
tott Miriótára, a ki fülig elpirult és lesütötte a sze-
meit. Pedig nem volt miért: hisz Deck Miklós a
vőlegénye volt és ha ő elébe ment, csak azért
tette, mert szerette a vőlegényét.

Az erdőkerülő és utána Mirióta is, kezébe
vette a nevezetes messzelátót és szintén sokáig
nézte, vizsgálta a várkastélyt.

E közben vagy féltuczat paraszt verődött össze
a szomszédságból s mikor megtudták, hogy mi
történt, ők is látni akarták a fontos eseményt; a
messzelátó tehát kézről-kézre járt.

— A várkastély füstölög! . . . Csakugyan füs-
tölög! . . . mondogatták álmélkodva.

— Lehet, hogy belecsapott a menykő s az
gyújtotta föl — mondta valaki.

— Az ám! — szólt Kolez bíró a juhászhoz
fordulva: — nem hallottad talán, hogy menydörgött?

— Nyolez nap óta még csak nem is esett!
— felelte Frik.

Ez a felelet végkép meghökkentette az egy-
ügyü oláhokat. Ha nem a villám ütött bele a vár-
kastélyba, hát akkor mi történhetett? . . . Mert hogy
ég és füstölög, az bizonyos!

És, ha valaki azt mondta volna nekik, hogy a vár-
kastély alatt megnyílt a föld s hogy az a füst, a mit föl-
szállni látnak, a pokol tornácának a füstje, mely
a föld gyomrából jön: még talán ezt is elhitték volna!

III.

Verszt falu oly jelentéktelen, hogy a legtöbb térképen még a neve sincs meg. Még szomszédja, a kis Vulkán falu is nagyobb és fontosabb, bár magában véve ez is csekély kis helység.

Pár mértföldnyire e két falutól fekszik Petrozsény, a mely már nevezetes bányaváros: de sem Verszt, sem Vulkán nem huz hasznót e fontos ipari központ szomszédságából. Elszigetelt fekvésük miatt ép oly elmaradottak a világtól most is, mint ötven év előtt voltak s valószínűleg újabb ötven év múlva sem lesznek különbek, mint most.

Versztnek negyedfélszáz, ötszáz lakosa lehet s maga a falu csak egyetlen egy széles utca, a mely girbe-gurba, hol lejtős, hol meredek, úgy, hogy meglehetősen bajos rajta járni is.

De mégis ez az ut lévén az egyetlen közlekedő kapocs Erdély és Oláhország közt, rajta hajtják keresztül a Romániából jövő szarvasmarhákat,

sértéseket, erre hozzák a román buzát és gyümölcsöt, sőt erre járnak azok az utasok is, a kik nem akarnak a kolozsvári vasuton, vagy a Maros völgyén át Romániába jutni.

Annyi bizonyos, hogy a természet gazdagon megáldotta ezt a vidéket mindenféle jóval. A Zsil folyótól öntözött széles völgy nagyon termékeny, a bérceket köröskörül ritka szép fenyvesek, bükk- és tölgyfa-erdők koszorúzzák: de, mintha a föld a gyomrába temette volna el legdrágább kincseit, a hegyek belseje tele van értékes ásványi kincsekkel.

Tordában évente körülbelül huszezer tonna kősót bányásznak; a kupjánál hét kilométernyi területű Parajd-hegy csupa sziksó; Toroczkó bányái bőven adnak ólmot, higanyt és különösen vasat, melyet már a X. század óta bányásznak; Vajda-Hunyad bányáiból és kohóiból kitünő aczél kerül ki; Hátszeg, Livadzel, Petrozsény környékén óriási kőszén-medenczék vannak, melyeknek kőbirtalmát kétszázötven millió tonnára teszik; s végre Offenbányán, Topánfalván nevezetes aránybányák vannak, míg Verespatakon a homokból mossák az aranyat s évenként vagy két millió koronát érő nemes fémeket nyernek.

És a vidék lakosságának mégis alig van része, haszna ebből a sok természetadta kinesből. Igaz, hogy Petrozsény, Toroczkó, Lónya polgárai jobb móduak, mert az ipar és kereskedés sokat lendi-

tett a nép sorsán, műveltségi állapotán, a mi a helységek csinosabb, rendezettebb külsején is meglátszik: de mind ennek már nyoma sincsen sem Versztben, sőt még Vulkán faluban sem.

Az egyetlen verszti utczában ötven-hatvan vályogból épült ház lehet; mindnek a teteje előre bukik az utczára, mintha az ormótlan zsupkévéket nem bírná el a fal: az ablakok s a ház homlokzata a kertre tekintenek. Némelyik ház mellett egy-egy rozzant istálló, düledező akol, vagy hombár huzza meg magát: itt már módosabb gazda lakik; néhol egy-egy kút is van, melynek bitófa-formájú gémjén likas vödör himbálódzik: jobbra-balra pocsolyák, melyek az esőtől tavakká duzzadnak, — aztán pizok, szemét mindenfelé: — ilyen ez a Verszt, mely az országut két felén, a hegy-szoros meredek lejtőin épült.

Ebben a faluban is, valamint Erdély többi, szomszédos vidékén, a román nyelvet beszélik, még az a néhány cigány-család is, mely a falvak végében ólhoz hasonló putriban szokott meghúzódni. Versztben egész kis cigány-gyarmat van; főnökük a vajda, a ki népével és számos rajkójával együtt, görög keleti vallásu, épen úgy, mint Verszt többi lakói; igaz, hogy a kis falunak nincs papja, de a szomszédos Vulkán pópája bőven el látja a vallás vigasztalásával a székhelyétől alig félmérföldnyire fekvő Verszt lakosságát is.

Reclus, a hirneves franczia földrajzi tudós azt írja a kis Vulkán faluról, hogy „ez a civilizáció utolsó állomása az Oláh-Zsil völgyében“: — de Verszt még ennél is hátrább áll. Nem is csoda: — hisz, hogy lehessen civilizációt, műveltséget keresni olyan faluban, a melynek lakosai soha túl nem mennek a falujok határain, a hol születnek, élnek és meghalnak, mit sem tudván arról a világról, a mely rajtuk kívül él és pezseg!

Pedig még ennek a kis Versztnak is volt tanítója és bírója. De Hermód mester, a tanító, senkit sem oktathatott többre, mint a mennyit ő maga is tudott: ez pedig édes kevés volt. Olvasni, írni, valamicskét számolni: ez volt az egész. Tudományról, földrajzról, történelemről szó sem volt: az irodalomból is csak a népdalokat, mondákat, ismerte: de ezeket aztán nagyon jól tudta és élénk fantáziájával úgy kiszinezte, kiczifrázta, hogy a legjelesebb meseíróknak is becsületére vált volna.

A bíró igen jeles, furfangos ember volt. A zömök, izmos ember ötven éves lehetett; román származása lerítt koromfekete bajuszáról, nagy, szelid, inkább ábrándos szemeiről; szürkülő haját kopaszra nyírva viselte. Inkább polgármestere, mint bírója volt falujának, bár az atyafiak ügyes-bajos dolgát, pörös ügyeit is ő intézte el. Egyebekben jól értett hozzá, hogy mindenből hasznót huzzon: az adás-vételt, csereberét mind megadóztatta,

vámot szedett az utasoktól, barom-kereskedőktől, és egy alkalmat sem mulasztott el, a mikor birói tekintélyét kamatoztathatta.

Ily módon, természetesen, jól megszédte magát, s ő lett a falu legmódosabb gazdája. Birtokait, földjeit semmi kölcsön nem terhelte: sőt, ha kellett valakinek, még ő adott pénzt, persze jó biztosítékra, vagy értékes kézi zálogra. Voltak szántóföldjei, legelői, rétjei, juhái, szarvasmarhái és sertései: — sőt volt szőlője is, melynek termését jó áron adta el, kivéven azon nem csekély mennyiséget, a melyet maga iddogált meg az esztendő folyamán.

Övé volt a legszebb ház is a faluban: igazi kőház, magas ablakokkal, kilincses, jól záró ajtóval, verandával; benne három szoba, tágas konyha, kamara, stb., ellátva mindennel, a mi kell; szép bútorok, kiczifrázva tulipánokkal, virágokkal, festett ágyak, fényes almáriomok; kint a konyhában mázos cseréptálak, csuprok, bögrék, fazekak, s az ebédlő szobában még kép is: — a törökverő Hunyady János arczképe!

Kolez bíró már vagy tiz év óta özvegy volt, s egyetlen leányával lakott a falu legszebb házában. Mirióta — ez volt a leány neve, a mi annyi, mint „kis báránka“ — husz éves, gyönyörű leány volt; szőke haja, ábrándos, sötét szemei, sugár termete miatt akkor is ő lett volna a falu legszebb leánya, ha apjának vagyona, és a dúis hozó-

mány nem is növelik ezt a szépséget. E mellett jó gazdasszony is volt, és mivel Hermód mester iskolájában szorgalmasan tanult, tudott írni, olvasni és számolni, sőt megtanulta azt a sok mondát, tündér-mesét is, mely közszájon forgott azon a vadregényes vidéken. Persze, hogy vakon hitte is ezt a sok babonát: de ez egy csöppel sem csökkentette szépségét.

Az ily szép virágszál körül rendesen egész raj méhecske szokott dongani. Ezek a méhek, Mirióta esetében, a falu legényei voltak, a kik valamennyien szívesen haza vitték volna a falu legszebb leányát, a dúsgazdag Kolecz bíró egyetlen örökösét.

De hiába! mind elkéstek: Deck Miklós, az erdőkerülő elébe vágott a falu legényeinek; ő volt Mirióta vőlegénye.

Ez a Deck Miklós derék ficzko volt: huszonöt éves, magas termetű izmos legény volt; büszkén, magasan hordta szép, nap sütötte, barna arcát, mely körül fekete haja dús koszorút alkotott. Mozdulataiban, egész alakjában erős akarat, hajthatatlan bátorság nyilatkozott; mint erdőkerülő, félig katonás ruhában járt: magasszáru csizmákat, testhez álló zubbonyt, meg sapkát viselt, és sohasem vált meg puskájától és vadásztarisznyájától. Mivel voltak földjei is, Kolecz bíró szívesen elvállalta vejének, annyival inkább is, mert a szép legény Miriótának is tetszett.

Már a lakodalmat is kitűzték: két hét múlva kellett volna megtartani, a jövő hónapban, s erre az alkalomra az egész falu nagyban készülődött. Kolez bíró is ki akart tenni magáért: volt rá módja, s a leánya, veje iránt épen nem akart fukar lenni. Aztán a fiatalok beköltözködnek a szép köházba, melyet a bíró halála után úgy is ők örökölnek.

A falunak még két nevezetes előkelősége volt: a mester, meg a doktor; róluk is meg kell emlékeznünk.

Hermód mesterről már tudunk egyet-mást: ötvenöt éves, kövér emberke volt, a ki egy perczre sem vette ki agyari közül porcellán pipája görbe szárát; kopaszodó, lapos koponyáján csak itt-ott volt még egy-egy hajlűrt, pufók arcza örökké mosolyogni látszott. Az volt a dicsősége, hogy tanítványai szépen tudjanak írni: ez volt legfőbb gondja, s hogy ez sikerüljön, ő maga faragta nekik a lűdtollakat, még pedig a legnagyobb figyelemmel és művészettel. A szép írás: ez volt minden! a többi tudomány csak ez után következett: s hogy milyen és mennyi volt ez a többi tudomány, azt már tudjuk.

Patak „orvos“ szintén nevezetes egyéniség volt. Orvosnak ő is csak épen úgy volt orvos, mint a hogy Kolez uram bíró. Diplomája, persze, nem volt: de ugyan ki törödnék az e fajta csekélységekkel Verszt faluban?

A poczakos, zömök Patak negyvenöt éves lehetett; bőbeszédűségével, fontoskodó nyugalomával épen oly tekintélyt tudott magának szerezni, mint Frik, a juhász: — ez pedig sok volt. Maga kotyvasztotta az orvosságait is, de oly ártatlan szerekből, hogy azoktól ugyan meg nem haltak a betegek. Különben is, Erdély bércei közt nagyon jó a levegő, a betegségek, nyavalyák ritkák, s ha időnkint még is elpatkol egy-egy ember, ez csak azért van, mert még Erdélynek ez egészséges vidékén is mindenkinek meg kell halnia.

De Patak orvosnak a tudománya, a mint meg nem ölt, úgy meg sem is gyógyított senkit, a mi természetes is, mert az orvosi tudományokhoz, patikáriussághoz semmit sem tudott. Valamikor szolga volt a vesztegzár-intézetben, a hol a határon át jövő utasokat vizsgálták és figyelték meg, hogy nem hozzák-e be a kolerát: — a mit ott „tanult“, annyit tudott, de úgy látszott, hogy Versztben ez is elég egy orvosnak.

Meg kell még jegyeznünk, hogy Patak „doktor“ fölvilágosult ember volt, amint illik is azokhoz, a kik felebarátjuk egészségét gondozzák. Így például hevesen harczolt mindenféle monda, babona ellen, mely a vidéken szájról-szájra keringett. Természetes tehát, hogy azt sem hitte el, a mit a régi várkastélyról meséltek; sőt kinevette, kigúnyolta a könnyen hívő oláhokat.

S ha szóba hozták például azt, hogy már ember-emlékezet óta senki sem mert a kastélyhoz közeledni, mindjárt gúnyosan, kihívóan mondta:

— No, nekem ugyan nem sok biztatás kellene, hogy meglátogassam azt az ócska bagolyfészket!

De, mivel senki sem biztatta, sőt mindenki gondolkozva csóválta a fejét e vakmerő henczezésre, Patak orvos sem ment el a kastélyba, a melyet a babonás félelem továbbra is csak a kísértetek és hazajáró lelkek tanyájának tartott.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IV.

A meglepő hír, hogy a régi várkastély kéménye füstölög, pár percz alatt elterjedt a faluban. Bíró uram, a ki most már ki nem adta volna kezéből a becses messzelátót, visszament házába, a hová Mirióta és Miklós is utána mentek. Most már csak Frik maradt a terraszon, husz-harminez falubelivel, meg egy csomó gyerekekkel, majd néhány cigány is oda vetődött, s ezek is ép oly megdöbbenéssel hallották a furesa hirt, mint a többi falubeliek.

Mindnyájan izgatottan, kíváncsian tolongtak Frik körül, és mindig újabb, meg újabb részleteket tudakoztak tőle; a pásztor pedig azzal a büszkeséggel felelgetett nekik, a melylyel a tudós a kíváncsi, tudatlan tömeg kérdezősködéseire szokott válaszolni.

— Úgy van — mondogatta foghegyről: — a várkastély füstölög, és füstölni is fog mindaddig, míg csak kő kövön marad belőle.

— De hát ki gyújthatta meg azt a tüzet? — kiáltott föl egy öreg anyóka, összecsapva a kezait.

— A „csort“! — felelte Frik, gúnyosan vállat vonva: — ki más, mint maga a sátán? . . . Hisz senki sem ért úgy a tüzhöz, mint ő! . . . mindig tüzzel van dolga a pokolban!

Evvel a felelettel mindnyájan beérték s megint csak a kastélyt kezdték vizsgálni, hogy látják-e a füstöt? . . . És sokan határozottan állították, sőt akár meg is esküdtek volna rá, hogy látják a füstöt, bár ennyiről és pusztá szemmel teljes lehetőség volt látni.

A különös esemény valósággal lázas izgalomba hozta az egész falut. A módosabb parasztok nem sokára gyülekezni is kezdtek a korcsmában, hogy meghányják-vessék a nevezetes dolgot és tanácskozzanak a teendőkről.

A korcsma „Jónás szomszéd“ tulajdona volt. Ez a hatvan esztendőös zsidó derék ember volt: szívesen kölcsönzött bárkinek, a megfelelő zálogra, vagy biztosítékra, s nem is volt tulságosan uzsorás, csak azt követelte, hogy az adós pontos legyen a fizetésben; ezt pedig joggal követelhetette.

A „Mátyás Király“ — ez volt a korcsma neve — épen szemben volt Kolez bíró házával. A régi, öreg épület félig kőből, félig fából épült, s kívülről elég csinos volt. Üveges ajtaja egyenesen az ivóba nyílt, ahol hosszú padok és asztalok

álltak a fal mellett; a terem közepe szabad volt, hogy a fiatalság alkalom adtán tánczolhasson, ha kap czigányokat. Szemben az uteza-ajtóval volt a söntés, a melyben Jónás szomszéd kuczorgott kanesóival, pintjeivel, itezéivel; mivel csapos legénye nem volt, ő maga szolgálta ki vendégeit.

Azon az emlékezetes május 29-ikén este tehát ebben az ivóban gyült össze Verszt falu „értelmisége“, hogy eszméit és véleményét „kicsserélje“ a nap nevezetes eseménye fölött.

Ott volt Kolecz bíró, Hermód mester, Deck Miklós erdőkerülő, egy tuczat jobb módu éltesebb oláh paraszt, meg Frik, a pásztor is, a ki szintén a „falu előkelőségei“ közé tartozott. Patak orvos hiányzott az érdeemes gyülekezetből; sürgősen hívták egyik régi betegéhez, a ki csak őt várta, hogy elköltözhessék a más világra. Patak orvos eltávoztakor megígérte, hogy mindjárt vissza jön, mihelyt a megboldogultnak már nem lesz rá szüksége.

Mialatt a volt vesztegzár-intézeti szolgát várták, vig poharazás és evés közben a kastélyról beszélgettek.

Jónás szomszéd nagy adagokban találta vendégei elé a „mamaligát“, a kukoriczából készült édes málét, a mely édes tejjel igen izletes eledel; majd körüljárt a vendégei közt, megtöltögette a poharaikat jóféle szilvóriummal, vagy rozs-pálinkával — már a hogy ki jobban szerette — s köz-

ben maga is bele-beleszólt a mindnyájukat izgató, érdeklő beszélgetésbe.

Esti félkilencz lehetett már, s még mindig nem határoztak semmit a teendők felől, ámbár már mindjárt nap nyugtakor hozzá fogtak a tanácskozáshoz. De egy dologban valamennyien meg egyeztek: hogy, ha a kárpáti várkastélyban ismeretlenek, idegenek laknak, ez épen oly veszedelem rájuk nézve, mintha puskaporos-tornyt építettek volna a falu végére.

— A dolog nagyon komoly! — mondta Kolcz bíró.

— Bizony az! — hagyta helyben Hermód mester, bodor füstöket eregetve pipájából: — komoly és veszedelmes!

— Komoly és veszedelmes! — ismételték mindannyian.

— Az az egy bizonyos — szólt most Jónás szomszéd — hogy a várkastély rossz híre már eddig is sokat ártott a falunak...

— Most pedig még többet fog ártani! — kiáltott föl Hermód mester, nagyot ütve öklével az asztalra.

— Eddig is kevés idegen fordult meg nálunk! — toldta a szót a bíró, nagyot sóhajtván.

— Mostantól fogva meg majd egyetlen egy sem jön erre! — tette hozzá Jónás szomszéd, versenyt sóhajtozva a bíróval.

— Egy pár család már most is jobb vidékre akar költözködni — jegyezte meg az egyik ivó.

— Én leszek az első — felelt rá a szomszédja: — mihelyt eladhatom a szőlőimet, mindjárt odább viszem a sátorfámat.

— No akkor még jó sokáig köztünk marad kigyelmed — mondta a csapláros: — mert a szőlőnek ugyancsak nincs most keletje!

Ilyen formán beszélgetett a falu kupaktanácsa, tele aggodalommal, keserőséggel az elátkozott kárpáti várkastély miatt.

Jónás szomszéd fájdalommal gondolt arra, hogy a különben is kevés utas száma még jobban megesökken és a jövedelem apadni fog; ugyanez az aggodalom keserítette Kolecz bíró uramat is, a ki látta, hogy a vám szintén csökkenni fog, ha megfogy az utasok száma. Együttal a föld is elveszti értékét, s a gazdájuk nem fog tuladhatni földjein, még ha olcsón, csaknem ingyen kínálja is. Ez az állapot pedig, mely már úgyszólván súlyosan nehezedett rájuk, mostantól fogva még súlyosabb és nyomasztóbb lesz.

És igazuk is volt, ha aggódtak. Mert, ha már akkor is rosszul ment a falu dolga, mikor a várkastély egészen csöndes volt és azt sem tudták, lakik-e bent valaki, vagy sem: — mi lesz majd most, ha egyszer hire fut, hogy a várkastélynak lakói vannak?

A nagy csöndben Frik, a juhász szólalt meg, habozva, mintha ki sem merné mondani, a mit gondol:

— Talán jó lenne, ha . . .

— Nos, micsoda? — biztatta őt a bíró.

— Ha megnéznők, hogy . . . mi van . . . odafönt . . .

Valamennyien megdöbbenve néztek össze, aztán hirtelen lesütötték szemeiket; de senki sem mert felelni.

Hosszabb szünet után Jónás szomszéd szólalt meg, Kolecz uramhoz intézvén szavait:

— A kigyelmed juhásza fején találta a szöget — mondta szilárd hangon: — itt nincs mást mit tenni.

— Fölmenni a várkastélyba? . . .

— Ugy van: fölmenni a várkastélyba, — ismételte a csapláros meggyőződéssel. — Ha a kastély kéménye füstölög, bizonyos, hogy tüzet raktak benne: s ha tüzet raktak, kell lennie egy kéznek is, a mely meggyújtotta . . .

— Kéznek! . . . vágott közbe az előbbi öreg paraszt: — de hátha nem kéz, hanem lóláb? — tette hozzá fejcsóválva.

— Kéz, vagy lóláb — mondta a csapláros: — az most már mindegy! Tudnunk kell, hogy mi történik odafönt. Most először esett meg, hogy füst száll föl a kastély egyik kéményéből; most

először, a mióta Gortz Rudolf báró itt hagyta a vidéket . . .

— De az is meglehet, — szólt közbe a bíró, — hogy az a kémény már régóta füstölög, csak hogy mind máig senki sem vette észre . . .

— Az nem lehet! — kiáltott föl Hermód mester hevesen.

— Sőt nagyon is lehet! — viszonzá a bíró: — hisz eddig nem volt messzelátónk, s nem is láthattuk, hogy mi történik a kastélyban.

Ez a megjegyzés helyes volt: a kastély kéményei bizony már régóta füstölhettek, s az sem lett volna csoda, hogy senki sem vette észre. Hisz Friknek csak elég éles szeme van: s lám, még ő is csak a messzelátó segítségével fődözhetette föl a füstöt!

De akár régóta füstölög a kastély kéménye, akár nem: annyi bizonyos, hogy e pillanatban lakói vannak; már pedig ez a szomszédság a legnagyobb mértékben veszedelmes volt Verszt lakóira nézve.

Hermód mester azonban nem engedett: az ő feje sokkal jobban tele volt boszorkányokkal, sárkányokkal és más e fajta ostobaságokkal, mint hogy emberekre gondolhatott volna.

— Ugyan ki mondhatná azt, hogy a várkastélyban emberek ütöttek tanyát? — Kérdezte gúnyosan. — Már csak megengedjete, de ezt a

bolondot még sem hiszem el! Ugyan miféle Isten-teremtésének jutna eszébe, hogy abba az elátkozott kastélyba menjen? . . . S ha már eszébe jutna is: hogyan tudna följutni odáig? . . .

— Hát mit gondol kigyelmed: miféle szerzet lehet ott? — kiáltott föl a bíró.

— Nem emberek, hanem kísértetek, haza járó lelkek! — felelte Hermód mester diadalmasan, ünnepélyesen. — Miért ne lehetnének lidérczek, vámpírok, boszorkányok, manók? . . . vagy akár törpék, sőt vasorru bábák is? . . .

Mialatt Hermód mester ezt az ijesztő lajstromot elmondta, a parasztok ijedezve, rémülten tekintettek körül: hol az ajtóra, hol az ablakokra, hol egymásra néztek, mintha attól rettegtek volna, hogy ezek a szörnyű kísértetek egymás után beröppennek az ivóba a tanító szavaira . . .

— De hát, hogyha azok a vendégek csakugyan kísértetek — szólt most Jónás szomszéd: — egyáltalában nem értem, hogy minek gyujtottak tüzet: hisz nekik nincs mit főzniük . . .

— Nincs mit főzniük? . . . — kiáltott föl a juhász: — hát a boszorkány-konyha? . . . Meg azt is elfeledi kigyelmed, hogy a bűbájhoz, varázslathoz mindig kell tűz is . . .

— Persze, hogy úgy van! — hagyta helyben Hermód mester, ellentmondást nem tűrő hangon.

És mindnyájan el is fogadták azt a föltevést,

hogy a várkastély rejtélyes lakói csakis kísértetek lehetnek.

Deck Miklós mind eddig nem szólt bele a tanácskozásba, csak figyelmesen hallgatta a többiek beszédjét. A vén várkastély mindig kíváncsivá tette, sőt vonzotta őt, bár valami rejtélyes aggodalom viszont mindig visszatartotta attól, hogy közelebb menjen hozzá. Igaz, hogy ő is csak épen oly babonás volt, mint a többi falubeliek: de mivel bátor is volt egyuttal, több ízben nyíltan is mondta, hogy nagyon szeretné meglátogatni azt a vén várat.

Természetes, hogy Mirióta mindenképen igyekezett lebeszélni vőlegényét erről a veszedelmes tervről. De az erdőkerülő makacs, következetes férli volt, s a mit egyszer a fejébe vett, azt ki is vitte, ha törik, ha szakad. Szerencsére még nem fogadta meg nyilvánosan, hogy fölmegy a várkastélyba; mert ha ezt megtette volna, akkor mi sem tarthatta volna többé vissza terve megvalósításától.

Az ivóban csönd lett. Senkinek sem akarózott a pásztor fölszólítását követni: egyiknek sem volt kedve föllátogatni a várkastélyba. Ki is lett volna oly örült, hogy fölmenjen ebbe az elátkozott, kísértetektől járt kastélyba?

Mindnyájuknak borsózott a háta erre a gondolatra, s magában mindenik ezt gondolta:

— A ki fölmegy abba a kastélyba, könnyen ott hagyhatja a fogát.

E pillanatban az ivó utcái ajtaja nagy robajjal kicsapódott, a bent levők nem csekély rémületére.

Pedig csak Patak orvos jött be; az a betege, a kihez hívták, szerencsére jobb létre szenderült, s a doktor adott szavához hiven, lóhalálban sietett vissza a „*Mátyás király*“-ba.

— Na, végre kigyelmed is itt van! — kiáltott föl Kolecz uram.

Patak orvos jó kedvűen kezét fogott az érdekes társaság tisztos tagjaival, s aztán félig tréfásan, félig gunyosan kérdezte:

— Kigyelmetek hát még mindig a várkastélyról beszélnek? A várkastélyról, meg a csortorról? . . . Oh, micsoda gyáva emberek kigyelmetek! . . Ha kedve tartja a vén kastélynak füstölögni: hát csak hadd füstölögjön! . . . Talán a mi tudós Hermód mesterünk nem füstölög, még pedig egész nap? . . . Csodálatos, hogy az egész falu halálos rettegésbe esett ettől a csekélységtől! . . . Egyébről sem hallok egész este! . . . Hát tüzet raknak oda fönt? . . . És ugyan miért ne raknának, ha fáznak, vagy náthások? . . . A kastély termeiben ugyancsak hideg lehet így májusban! . . . Lehet azonban, hogy a tűz a konyhában ég és másvilági czipókat sütnék. . . . Mert hát a túlvilágon is csak kell enni, ha ugyan föltámadunk! . . . S lehet, hogy a menybéli pékek jöttek le, megsütni a holnapi czipókat. . . .

Igy handa-bandázott még egy darabig, a kupak-

— Hát még mindig a várkastélyról beszélnek ?

tanács nem csekély megbotránkozására, de azért senki sem szólt bele a henczegő szóáradatba.

Mikor az orvos kissé alább hagyott a hetvenkedéssel, a bíró így szólt hozzá:

— E szerint hát kigyelmed nem is törődik avval, a mi odafönt, a várkastélyba történik?

— Nem én, bíró uram.

— Emlékszik-e még rá kigyelmed: hányszor mondta, hogy akármikor fölmenne a kastélyba, ha fölszólítanak?

— Ezt mondtam? — kérdezte a doktor, kissé meghökkenve, hogy ily czélzatosan emlékeztetik henczegéseire.

— De ugyan! . . . Hát persze, hogy mondta! — szólt most Hermód mester is. — Mondta bizony: még pedig ugyancsak sokszor!

— Mondtam . . . persze, hogy mondtam . . . valóban úgy van. . . . Sőt, ha kell, hát most is mondom. . . .

— Most nem az kell, hogy mondja, hanem az, hogy meg is tegye! szólt Hermód mester ünnepelesen.

— Hogy megtegyem? . . .

— Úgy van, — bólintgatott a bíró: — és mi valamennyien kérjük kigyelmedet, hogy tegye meg.

— De barátaim . . . kigyelmetek minden esetre megértik . . . ez a kérelem . . . és épen most. . . .

— Nos, mivel látjuk, hogy kigyelmed habozik,

— kiáltott föl a csapláros: — most már nem kérjük, hanem fölszólítjuk, hogy váltsa be a szavát.

— Mit mond kigyelmed? . . .

— A mit mondtam, megmondtam!

— Jónás szomszéd, — szól most a bíró: — Kelmed túl ment a határon. Patak orvost nem kell a szavára emlékeztetni. . . . Tudjuk, hogy derék, szótartó ember. . . . A mit megígért bizonyára meg is teszi . . . ha másért nem, hát azért, hogy sziveséget tegyen a falunak és az egész környéknek. . .

— Micsoda? . . . hát kendtek komolyan beszélnek? — rémüldözött az orvos. — És csakugyan azt akarnák, hogy fölmenjek a kárpáti várkastélyba? . . .

Ijedten, halálra sápadtan nézett körül, de minden arczon csak azt a kívánságot látta, a melytől iszonyodott.

— Itt már nincs más kibuvó! — jelentette ki Kolecz bíró kategorikusan.

— De, barátaim . . . könyörgöm, az Isten szerelmére . . . beszéljünk hát okosan!

— Mi már meghánytuk-vetettük a dolgot — felelte Jónás szomszéd.

— Legyenek hát kigyelmeitek józanok! — könyörgött a doktor, megrettenve. — Mi haszna lenne, ha föl is mennék oda? . . . És ugyan mit találnék ott? . . . Mit, vagy kit? . . . Néhány derék embert, a ki ott huzta meg magát a várkastélyban . . . a ki nem bánt senkit . . . kerüli a világot. . . .

— Hát annál jobb! — szólt Hermód mester. — Ha csakugyan derék emberek és nem bántanak senkit: akkor kigyelmednek sincs oka félni tőlük... sőt talán még segíthet is rajtuk a tudományával...

— Föltéve, hogy szükségük volna rá — viszont Patak orvos: föltéve, hogy hivatnának... higgyék el kendtek... egy perczig sem haboznám, hogy... fölmenjek a kastélyba.... De ha nem hívnak, nem megyek sehová sem... én nem vagyok tolakodó... és különben sem járok ingyen.

— Oh, e részben nyugodt lehet kend! — szólt közbe Kolecz bíró: — a fáradságát megfizetjük, még pedig busásan.

— Ugyan ki?

— Hát én... meg én... meg mindnyájan!... a mennyit csak kíván! — kiabáltak Jónás szomszéd vendégei össze-vissza.

Nyilvánvaló volt, hogy a doktor, bár örökké henczegett és gúnyolódott, csak épen olyan gyáva volt, mint Verszt többi lakói. És most, mikor rákerült a sor, hogy hetvenkedő ígéreteit tettre váltsa, nem igen tagadhatta meg, a mit követeltek tőle.

Pedig semmi kedve sem volt fölmenni a kárpáti várkastélyba, akár mily jól meg is fizetnék ezt az utját. Ezért arról akarta meggyőzni a kupaktanácsot, hogy ennek a látogatásnak úgy sem lenne semmi haszna és eredménye: legfőlebb csak a

környék venné szájára a falut, hogy ily ostobaságot követett el. . . .

Nagy tüzzel fogott bele a beszédbe, de még jó formán el sem kezdte, mikor Hermód mester közbe vágott ;

— Ugyan, ugyan, doktor! Miért húzódozik annyira ettől az uttól? . . . hiszen kigyelmed nem koczkáztat semmit! . . . Százszor is mondta, hogy nem hisz a kísértetekben. . . .

— Nem persze, hogy nem hiszek. . . .

— No már pedig, ha nem hazajáró lelkek laknak a kastélyban, hanem husból, vérből való emberek, mint magunk la: akkor meg épen meg is barátkozhatik kigyelmed velük.

Hermód mester okoskodásában volt logika: ezt a beszédet nem igen lehetett megezáfolni.

— Ez igaz, Hermód mester — felelte Patak orvos dadogva: — de hátha de hátha ott tartanak a várkastélyban?

— Akkor bizonyosan szívesen is látják — felelte Jónás szomszéd.

— Az is lehet . . . lehet. . . . De ha nagyon sokáig szívesen látnak . . . és ha addig valaki megbetegednék a faluban? . . .

— Valamennyien oly egészségesek vagyunk, mint a makk — felelte a bíró: — a mióta a kigyelmed betege megváltotta jegyét a másvilágra, nincs egész Versztben egyetlen beteg sem.

— Beszéljen kigyelmed, nyíltan és igazán — faggatta Jónás szomszéd a boldogtalan orvost: — elszánta-e rá magát, hogy fölmegy?

— Szó sincs róla! felelte az orvos. — Oh, nem azért ám, mintha félnék!... kigyelmetek mind tudják, hogy én nem hiszek azokban a badar babonákban... Ez csak ostobaság, sőt nevetséges is... Meg az a füst is!... Mit félek én attól a füsttől, a mely a kastély kéményéből föl száll?... Aztán meg kérdés, hogy csakugyan füst volt-e?

— Füst volt! füst! — kiabálták a vendégek valamennyien.

— Hát akár füst volt, akár nem, — nyögte ki végre a doktor: — én nem megyek föl a kárpáti várkastélyba...

— Hát akkor majd fölmegyek én!

— Te... Miklós? — kiáltott föl a bíró.

— Én... de csak avval a kikötéssel, hogy Patak orvos is elkísér.

A doktor, mintha mérges kigyó marta volna meg, hirtelen föl pattant és szemben fordult az erdőkerülővel.

— Komolyan beszélsz, Miklós?... Micsoda balgaság ez?... Hogy mondhatsz ilyet?... Hogy elkísérjelek?... Igaz, hogy kellemes séta lenne... így kettesben... ha volna is valami haszna... a miért az ember megkoczkáztathatná a vállalko-

zást. . . . De ugyan, Miklós! hagyjuk abba. . . Hisz te is jól tudod, hogy még út sincs a várkastélyig. Sohasem tudnánk följutni azokra a bércekre. . . .

— Én mondtam, hogy fölmegyek a várkastélyba, — felelte az erdőkerülő szárazon: — s a mit mondtam, megmondtam . . . föl is megyek.

— De én nem mondtam ám! — kiabált a doktor, kézzel-lábbal hadonázva, mintha fojtogatnák: én semmit sem mondtam!

— De pedig mondta! szólt közbe Jónás szomszéd: — bizony, hogy mondta kigyelmed is!

— Ugy van! mondta! — ismételve az egész társaság egyhanguan.

A volt betegápoló, a kit mindenfelől sarokba szorítottak, semerre sem látott menekvést. Most kezdte csak szánni-bánni egykori hetvenkedését. Sohasem gondolta, hogy komolyan is vehetnék henczegéseit és kényszerithetnék szavai beváltására. . . . Most azonban érezte, hogy már nem hátrálhat meg, ha csak azt nem akarja, hogy az egész falu ki ne gúnyolja s gyávaóságának híre ne fusson a környéken is.

Elhatározta hát, hogy a szükségből erényt csinál és színlelt egykedvűséggel mondta:

— Hát jól van! . . . Mivel kigyelmeitek mindnyájan akarják: én sem ellenkezem tovább és elkisérem Miklóst, ámbár haszontalannak tartom az egész kirándulást.

— Éljen doktor Patak! . . . éljen! . . . kiabálták a vendégek össze-vissza.

— És mikor indulunk, Miklós? — kérdezte az orvos, megint egykedvűséget színlelve, hogy palástolja szorongó félelmét.

— Holnap, holnap reggel — viszonzá az erdőkerülő.

E kijelentésre hosszabb csönd következett, mert a jelenlevők mindnyájan nagyon föl voltak indulva. Egyik a másik után itta ki poharát, de a nyelve azért egyiknek sem oldódott meg az ital-tól, sem hazamenni nem akarózott senkinek sem, ámbár az idő már későre járt. Jónás szomszéd tehát föl akarta használni az alkalmat, s bement a söntésbe, hogy megint tele töltögesse vendégei poharait friss pálinkával . . .

Ekkor hirtelen idegen hang esendült meg a teremben, s a halálos csöndben ezeket a szavakat mondotta:

„Deck Miklós! ne menj holnap a várkastélyba! . . . Ne menj oda . . . vagy szörnyű baj ér!”

Ki volt az, a ki ezt mondta? Honnét jött ez a hang, amelyet senki sem ismert? . . . Hol voltak azok a láthatatlan ajkak, melyekről ez a fenyegetés hangzott? . . .

Ez csak valami kisértet, vagy hazajáró lélek hangja lehetett: intés a túlvilágról, természetfölötti hang . . .

A rémület tetőfokra hágott. A vendégek nem mertek egymásra tekinteni, a lélegzetük elállt: egyikük sem birt szólni.

A legbátrabb — s ez Deck Miklós volt — mégis tudni akarta, hogy mi történt. Bizonyos volt, hogy ez a rejtélyes fenyegetés itt bent, magában a teremben hangzott el. Már pedig akkor itt kell lennie annak is, a ki e szavakat kiejtette!

Az erdőkerülő tehát fölugrott s először is fölnyitotta a fali szekrény ajtaját . . .

Nem volt ott senki.

Bement a szomszédos szobába, melynek ajtaja a terembe nyílt . . .

Nem volt ott senki.

Egyenesen kiszaladt az utczára, tekintgetett jobbra-balra: — sehol senki! A falu oly néptelen volt, mintha csak kihalt volna.

Pár percz múlva az összes vendégek kitámolyogtak a csapszékből, egyedül hagyván Jónás szomszédot, a ki csaknem félholt volt rémületében és gyorsan bezárta az ajtót.

A szörnyü eset, a hihetetlen csoda hire futó tüzként járta be a falut; s a lakosság, mintha elenséges ostromtól kellett volna félni, ezen az éjszakán eltorlaszolta magát a házakban.

Rettenetes, halálos félelem szállta meg a népet.

V.

Másnap reggel kilencz óra tájban Deck Miklós és Patak orvos készülődtek a végzetes útra. Az erdőkerülőnek az volt a szándéka, hogy egyenesen fölmegy a Vulkán-szoroson, s a legrövidebb úton igyekszik az elátkozott várkastély felé.

Senki sem csodálkozhatik, hogy a titokzatos füst és a még titokzatosabb fenyegetés után Verszt babonás népe szinte megőrült félelmében. Néhány cigány-család már el is határozta, hogy ott hagyja a falut: összeszedte kevés czók-mókját és menekült erről az ördögös vidékről.

Mert hogy mind ez a csort munkája volt, azon senki sem kételkedett: csakis ő inthette meg a fiatal erdőkerülőt, hogy hagyja abba a vakmerő vállalkozást. Legalább tizenöt szavahihető paraszt hallotta a rejtélyes fenyegetést a „*Mátyás Király*“ ivójában és senki sem mondhatta józan észszel, hogy mindnyájan csak álmodtak. Ehhez kétség sem fért: az

ördög maga személyesen figyelmeztette Deck Miklóst, hogy baj éri, ha föl mer menni a várkastélyba.

Pedig a fiatal erdőkerülő még sem tágitott. Bár ugyanazok, kik tegnap este sürgették Patak orvost, hogy menjen föl a kastélyba, ma reggel kérve kérték Deck Miklóst, hogy maradjon itthon, az erdőkerülő makacsul ragaszkodott föltett szándékához.

Hiába volt minden kérés, könyörgés: hiába hullottak a szép Mirióta könnyei: — Deck Miklós hajthatatlan maradt. A mit egyszer megfogadott magában, attól el nem állt: törik-szakad, végbe viszi szándékát. . . .

Ez különben senkit sem lepett meg. Jól ismerték a fiatal erdőkerülő szilaj, fékezhetetlen vasakarátát, melyet csökönyösségnek is lehetett volna mondani. Miután már kijelentette, hogy fölmegy a várkastélyba, nem volt földi hatalom, mely visszariasztotta volna az úttól.

Ugy van, fölmegy! . . . Megfogadta, hogy fölmegy és be is váltja a szavát.

Mikor az indulás órája elérkezett, Deck Miklós még egyszer megölelte a menyasszonyát, a kis szegény, egybefogván a hüvelyk-, mutató- és középujját, keresztet vetett magára, román szokás szerint a Szent-Háromság jelével kérvén áldást vőlegényére.

Hát Patak orvos?

A volt vesztgintézeti ápoló hiába igyekezett

otthon maradni: szaván fogták, kényszerítették rá, hogy elkísérje az erdőkerülőt. Elmondott mindent, a mit a kirándulásnak ellene vethetett: sőt a tegnap esti rejtélyes fenyegetésre hivatkozva, minden áron le akarta beszélni az erdőkerülőt is.

— Az a fenyegetés csak nekem szólt — felelte röviden az erdőkerülő.

— De ha tégedet baj ér, Miklós — könyörgött a doktor, akkor én sem viszem el szárazon.

— Az most már mindegy: kigyelmed megígérte, hogy eljön velem a várkastélyba, s mivel én megyek, jönnie kell kigyelmednek is.

Megértvén, hogy az erdőkerülőt immár mi sem tartja vissza az istenkisértő úttól, a falu népe is helyeselte, hogy az orvos vele menjen. Sokkal jobb lesz ha Deck Miklós nem egyedül koczkáztatja életét: ketten mégis jobban segíthetnek egymáson veszedelem esetén.

A doktor tehát, bár rettenetesen félt, mégis átlátta, hogy nem vonakodhatik tovább, ha csak azt nem akarja, hogy a falubeliek gúnyja és megvetése elűzze őt a környékről. De föltette magában, hogy föl fogja használni a legelső akadályt az úton, hogy utitársát rábirja a visszafordulásra.

Az erdőkerülő és a doktor elindultak tehát és Kolecz bíró, Hermód mester, Frik meg Jónás szomszéd elkísérték őket egész az országút kanyarulatáig, a hol megálltak.

Kolcz uram elővette a híres messzelátót és neki szögezte a kárpáti várkastélynak. De most nyoma sem volt a vár kéményeiből fölszálló füstnek, a mit, ha lett volna, nagyon jól lehetett volna látni a tiszta derült szemhatáron.

Valjon azt jelentette-e ez, hogy a kastély kísértetei, hazajáró lelkei, vagy élő lakói — ha ugyan azok voltak — ott hagyták tanyájukat, látván, hogy az erdőkerülőt még fenyegetésük sem riasztotta vissza? . . . Voltak, a kik így gondolkoztak, s épen azért, most már még inkább óhajtották, hogy az erdőkerülő végképen tisztázza a dolgot.

Kezet fogtak, elbucsuztak, s aztán Deck Miklós, szinte vonszolván maga után a boldogtalan doktort, eltűnt az országút kanyarulata mögött.

A fiatal erdőkerülő rendes ruhájában volt: fején sipka, lábain a hosszuszáru csizmák, testhez álló zubbonyát a derekán öv fogta át, melybe hosszú vadászkését dugta; oldalán ott lógott a vadásztarisznyája, puskáját pedig a vállán átvette vitte. A környéken mindenki tudta, hogy Deck Miklós kitűnő lövő, nem egy medvét és farkast terített le már puskájával; s természetes, hogy erre a veszedelmes útra is magával vitte fegyverét.

A doktor szintén fölfegyverkezett: egy régi kovás pisztolyt dugott a tüszőjébe; olyan ócska rozsdás pisztolyt, a mely öt lövés közül háromszor biztosan csütörtököt mondott. Volt még nála egy

szekercze is, melyet az erdőkerülő azért adott neki, hogy legyen mivel utat vágniuk az erdőben, ha a bozót oly sűrű találna lenni, hogy megakasztaná az útjokat.

A volt vesztegintézeti betegápoló széles kari máju parasztkalapot viselt, állig begombolódzott abaposztó kabátjába és lábaira nehéz, szögestalpu csizmákat húzott: — de azért, szükség esetén, ebben a nehézkes öltözetben is jól kereket tudott volna oldani.

Ráadásul mind a ketten eleséget is vittek magukkal a tarisznyájukban; mivel nem tudhatták, meddig tart a kirándulás, el kellett látni magukat legalább három napra való ennivalóval.

Letérvén a kanyarulatnál az országútról, a két utas pár száz lépést a Nyad-patak partján haladt fölfelé. A legegyenesebb út a kastélyig az lett volna, ha mindenütt a patak medrét követik, mert a kis Nyad forrása az Orgall-fönsík sziklahasadékai közt van. De a patak mentén csakhamar óriási sziklák, egymásra halmozott kötőmegek zárták el az utat fölfelé; el kellett tehát térniük balfelé, hogy megkerüljék ezt az akadályt, s csak akkor térhettek megint vissza a patak medréhez, ha a plézsai rengeteg alsó felén átvergődtek.

Ez idő szerint más utat nem választhattak. A meddig Gortz Rudolf báró élt, a kastélyból keskeny, kanyargós út vezetett le a Vulkán-szorosba,

Verszt faluba és az oláh Zsil völgyébe: s ez az út szintén ebben az irányban haladt. De ezt az utat ma már nem lehetett megtalálni. Husz év óta nem járt rajta senki sem: benőtték a bokrok, eltorlaszolták a ráboruló sziklák, s különben sem emlékezett rá senki, hogy mily irányban is haladt.

Elhagyván a mély, sziklás mederben zuhogó Nyad vizét, Deck Miklós megállt tájékozódni. Innen már nem láthatták a kastélyt és nem is fogják meglátni mindaddig, míg csak át nem vergődnek azon a vadon erdőn, mely a hegység legalsó övét borítja. S mivel a hegység, mint általában az egész Kárpát-hegyrendszer, nem lejtősen, hanem lépcsőzetesen emelkedett, a tájékozás fölötte nehéz volt az erdőben. Csupán a nap szerint lehetett igazodni, melynek sugarai épen a távol keleti hegyek tarájára sütött.

— Látod-e, Miklós — szólt az orvos: — látod-e? . . . Sehol, semerre sincs út s azt sem tudjuk, merre járunk!

— Majd megtaláljuk!

— Könnyű azt mondani, Miklós!

— De megtenni sem nehéz! — felelte az erdőkerülő elszántan.

— Tehát még mindig megvan az az örült szándékod? . . .

Az erdőkerülő csak a fejével bólintott és szótlanul nekivágott az erdő sűrűjének.

E pillanatban az orvos elhatározta, hogy megszökik. Hátra akart kissé maradni, hogy észrevétlenül elsompolyoghasson, de az erdőkerülő, mintha csak kitalálta volna ezt a szándékot, hirtelen megfordult, s oly fenyegető tekintettel nézte végig társát, hogy a gyáva orvosnak minden kedve elment a szökéstől.

A volt betegápolónak most már még csak egy reménye volt: az, hogy az erdőkerülő előbb-utóbb eltéved a rengetegben s akkor, akár akarja, akár nem, mégis csak vissza kell fordulnia. De nem számított arra a bámulatos természeti ösztönre, hogy ne mondjuk: „állati szimatra,” mely lehetővé teszi, hogy az erdőlakók még akkor is csaknem biztosan tájékozódnak, mikor az erdőben járatlanok már tanácstalanul, kétségbeesetten bolyonganak a vadon tömkelegében.

Deck Miklósban nagy mértékben megvolt a tájékozás természetes ösztöne: a fa-ágak állása, helyzete, a törzsek növése, a kéreg színe, mohája, a talaj hullámozása mind megannyi ismerős jel volt neki, a melyből meg tudta határozni a négy világtáj fekvését s következésképen az irányt is, a melyben haladniuk kell.

De azért az út mégis nagyon fáradságos, szinte járhatatlan volt. A százados faóriások sűrűn nőttek egymás mellett, s a törzsek közt oly tömör, összenőtt bozót zárta el az utat, hogy alig birtak

rajta áttörni. Itt-ott megbotlottak a kövekben, melyeket a buja növényzettől nem láthattak; kezeiket hólyagosra marta a csalán, arcukat megtépte a túske, ruháikat össze-vissza hasogatták a bokrok és galyak: de az erdőkerülő nem tágitott, csak ment egyenesen előre, a fölvelt irányban.

Mit törődött ő néhány karmolással? . . . Igaz, hogy csak lassan haladhattak: s ez baj is volt, mert az erdőkerülő már délutánra föl akart érni a várkastélyhoz, hogy még fényes nappal megvizsgálhassa; de, ha nem lehet másként, hát majd meghálnak odafönt és csak másnap térnek vissza Versztbe.

Deck Miklós fáradhatlanul tört előre; a hol az utat egészen elzárták a bokrok, szekereczéjével vágott ösvényt a csaltban. Néhol térdig süppedtek a rothadó falevelekbe, melyeket a szél sohasem hordott el innen; másutt a száraz faágak, vagy magrejtő hüvelyek nagy pukkanással durran-
tak el lábaik alatt, úgy, hogy a doktor ijedten ugrott félre, mintha csak puskát löttek volna ki a füle mellett.

A szegény doktor különben is nagyon odáig volt; ha egy-egy galy belekapaszkodott a ruhájába és visszarántotta, mindjárt azt hitte, hogy a csort ragadta meg s kevés hija volt, hogy föl nem ordított rémületében; ha megbotlott valami köben, göresösen kapaszkodott meg a bokrokban, melyek

A köpezös orvos fölhúzatta magát a meredekebb helyeken.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

összevérezték a kezét; ha valamelyik lába lesüppedt a puha talajban, azt hitte, hogy megnyílt alatta föld és a végórája ütött.

Néhol óriási sziklatömegek heverték egymáson és toronymagasságban zárták el az utat; másutt a kidőlt, vén fatörzsek keresztben feküdtek egymáson s valóságos gerenda-várat alkottak. Ezeket az akadályokat meg kellett kerülni: s ha a fiatal, erőteljes Deck Miklós föl is tudott kapaszkodni a magaslatokra, a köpczös, már öregedő orvos szuszogva, lihegve állt meg s csak úgy birta követni vezetőjét, hogy fölhúzatta magát a meredekebb helyeken.

— Majd meglátod, Miklós — siránkozott panaszosan a boldogtalan, hogy még kitöröm a nyakamat!

— Azért doktor kigyelmed, hogy meggyógyítsa!

— felelte az erdőkerülő.

— Legyen eszed, Miklós és ne tréfálj!... Mire való ez a haszontalan erőlködés?... Hisz úgy is lehetetlen följutni oda, a hová te akarsz menni!... Jer, kérlek: forduljunk vissza!...

De az erdőkerülő már előbbre volt tizenöt-húsz lépéssel és még csak feleletre sem méltatta a panaszt; az orvos pedig, látván, hogy a könyörgés mit sem használ, lihegve iramodott utána, mert félt, hogy eltéved.

Valjon helyes irányban haladtak-e a kastély felé?... Erre a kérdésre nehéz lett volna felelni.

Az erdőkerülő azonban törhetetlenül haladt előre, mert egy bizonyos volt: az, hogy fölfelé mennek; s nekik fölfelé kellett menniük, ha az Orgall-fönsikra akarnak jutni.

Délután három óra tájban elérték a rengeteg felső szegélyét; innentől kezdve, föl egész az Orgall-fönsikig, már csak gyéren álltak a fák, mert a hegy kúpja egyre sziklásabb, kopárabb lett.

Hamarosan rátaláltak a Nyad-patak medrére is, a miből világos volt, hogy Deck Miklós nem tévedt el, hanem a helyes irányban haladt.

A patak partján, a nagyon kifáradt orvos kértére, egy órai pihenőt tartottak. Különben is mind a ketten éhesek voltak; előszedték tehát az ennivalót, farkas-étvágygyal megebédeltek, s nagyot ittak rá a patak kristálytiszta vizéből; sőt a doktor, a ki pálinkát is hozott magával, evvel is megkínálta az erdőkerülőt.

Elindulásuk óta az orvos nem igen beszélgethetett Deck Miklóssal, a ki mindig előtte járt és sietett. De most, hogy ott pihentek a Nyad-patak sziklás jobb partján, bőven kárpótolta magát. Megeresztette szavai zsilipjét, s mint az áradat, folyt belőle a beszéd, a melyre azonban az erdőkerülő csak röviden felelgetett.

— Kedves Miklós, kérlek, beszélgessünk egy kissé — könyörgött az orvos — de beszéljünk komolyan . . .

— Hát csak beszéljen kigyelmed.

— Azt hiszem, azért pihenünk meg itt, ezen a helyen, hogy erőt gyűjtsünk . . .

— Eltalálta.

— És vissza mehessünk a faluba . . .

— Nem . . . A kastélyba megyünk.

— De ugyan, Miklós . . . Gondold csak meg, hogy már hat órája megyünk, küzködünk és még a fele útján sem igen vagyunk!

— Annál inkább nincsen vesztegetni való időnk.

— De hiszen késő éjszaka lesz, mire fölérünk a várkastélyhoz . . .

— Az meglehet.

— S te bizonyosan nem vagy oly örült, hogy sötétben akarj bemenni a kastélyba . . .

— Ebben igaza van.

— Akkor pedig meg kellene várni, míg megvirrad . . .

— Hát megvárjuk.

— E szerint te nem akarsz lemondani erről az örült szándékról? . . .

— Nem.

— Micsoda! . . . Hát csakugyan elment az eszed? . . . A helyett, hogy halálra fáradtan haza mennénk, a jó puha ágyba, a terített asztalhoz: talán még itt töltenéd az éjszakát a szabad ég alatt? . . .

— Minden esetre ; ha bármi meggátol abban, hogy a kastélyba bejuthassunk.

— S ha semmi sem gátol meg? . . .

— Akkor odabent fogunk meghálni a kastélyban.

— A kastélyban ! — kiáltott föl a doktor rémülten. — Hát azt hiszed, Miklós, hogy én ott tölténék egy egész éjszakát abban az átkozott kastélyban ?

— Természetesen ; ha csak kigyelmednek nem jobban tetszik kint hálni, a szabad ég alatt.

— Egyedül, Miklós, egyedül ! . . . Mi nem így állapodtunk meg : s ha már el kell válnunk, akkor inkább itt váljunk el, mert innen még talán haza tudok menni a faluba . . .

— Mi úgy állapodtunk meg — felelte az erdőkerülő szárazon — hogy ön mindenhová elkísér, a hová megyek . . .

— Nappal, igen ! . . . Éjszaka, nem !

— Na hát akkor menjen haza — mondta az erdőkerülő gúnyosan : — csak aztán vigyázzon, hogy el ne tévedjen az erdőben !

— Hogy el ne tévedjen ! — Hisz a szerencsétlen doktor épen ettől félt ! Még soha sem járt a plézsai rengetegben s mivel nem volt meg neki az a természetes, tájékoztató ösztöne, a mely szerint a fiatal erdőkerülő igazodott, biztosan tudta, hogy sohasem találhá meg az utat Versztbe, hanem

elbódulna, éhen halna az erdőben. Aztán meg különben is nem sokára éjszaka lesz: — s hogy induljon neki a vadonnak éjszaka és egyedül, mikor lépten-nyomon roppant sziklák, fatörzsek, szakadékok állják az útját? . . . Már ennél sokkal okosabb volt követni az erdőkerülőt a várkastélyig, föltéve, hogy éjszaka nem kísérti meg a behatolást.

Az orvos tehát így szólt:

— Nagyon jól tudhatod, Miklós, hogy úgy sem tudnék elválni tőled, mert nem akarlak egyedül hagyni a veszedelemben . . . És, mivel te minden áron föl akarsz menni a kastélyba, hát én is veled megyek . . .

— Ez okos beszéd, doktor — felelte az erdőkerülő: — csak aztán maradjon is kigyelmed ennél.

— Még csak egy szót, Miklós . . . Ha már éjszaka lesz, mire oda érünk: igérd meg, hogy nem kísérted meg a bejutást a várba . . .

— Én csak azt ígérem, doktor, hogy minden lehetőet elkövetek, hogy bejuthassak s mindent elkövetek, a mi embertől telik, hogy megtudjam, mi történik a várkastélyban.

— Hogy mi történik a várkastélyban! — esattant föl a doktor vállat vonva. — Már ugyan mi történhetnék? . . .

— Azt most nem tudom; de, mivel elhatároztam, hogy megtudom: meg is fogom tudni . . .

— De előbb még oda kell ám jutni, ahhoz az ördögös várkastélyhoz! — kiáltott föl a doktor, végtelenen elkeseredve. — Már pedig, ha az eddigi akadályokból ítélünk, alighanem öreg este lesz, mire a közelébe érünk . . .

— Alig hiszem — felelte az erdőkerülő. — Odafönt csak fenyves-erdő van és az is ritkás, nem oly bokros-csalitos, mint a bükk-, meg a tölgy-erdő, a melyen már átvergődtünk.

— De a szikla meredekebb . . . nehezebb rajta fölmászni, Miklós!

— Az semmi! csak föl lehessen rajta mászni.

— Nekem azt is beszélték, hogy az Orgall-fönsíkon sok a medve . . .

— Itt van a puskám: kigyelmednek meg piztolya van; nem kell hát félnünk semmitől.

— De, ha ránk éjjeledik, utóbb még eltévedünk a sötétben!

— Attól se féljen kigyelmed: most már van vezetőnk, a mely, reménylem, nem is hagy cserben bennünket.

— Vezetőnk? — kiáltott föl a doktor.

És hirtelen fölugrott, szorongva nézegetett körül, hogy hol ez a vezető.

— Úgy van, vezetőnk: — ismételte az erdőkerülő: — a Nyad-patak. Nekünk csak mindig a jobb partján kell fölfelé mennünk, hogy eljussunk az Orgall-fönsíkra, a hol a patak ered. Én hát azt

hiszem, hogy, ha rögtön indulunk, két óra múlva már ott lehetünk a várkastély előtt.

— Két óra múlva! ha ugyan hat nem lesz belőle! — kesergett az orvos.

— Nos, induljunk-e hát?

— Már is, Miklós? . . . már is? — nyögött a volt betegápoló ijedten. — Hisz még alig pár percze, hogy pihenünk!

— Ez a pár percz jó félóránál is több . . . Nos, utoljára kérdezem: jön-e kigyelmed, vagy sem?

— Menjek, menjek! . . . hová menjek, mikor a lábam oly nehéz, mint az ólom! . . . Te is tudhatod, Miklós, hogy én már nem vagyok oly fiatal, mint te! . . . Mind a két lábam megdagadt . . . és te igazán szívtelen vagy, ha kényszerítesz . . .

— Ugyan ne jajgasson már kigyelmed örökké! . . . Ha akar jön: ha nem akar, marad . . . Jó mulatást!

És az erdőkerülő fölkelt.

— Miklós! . . az Isten szerelmére! — kiabált a doktor: — hallgass hát rám egy kicsit!

— Minek hallgassam az ostobaságait?

— Nézd csak, Miklós: mivel már úgy is későn van, miért ne maradhatnánk itt, a fák alatt? . . . Itt kényelmesen, biztosan meghálhatunk és holnap kora hajnalban elindulhatunk; aztán délre, világos nappal ott lehetünk a kastély előtt . . .

— De már mondtam kigyelmednek, hogy ma éjszaka a kastélyban akarok hálni! felelte az erdőkerülő türelmetlenül.

— Nem! — kiáltott fel az orvos hevesen: — ezt nem fogod megtenni, Miklós! . . . Én foglak megakadályozni . . .

— Kigyelmed? . . .

— Beléd kapaszkodom . . . visszarántlak . . . nem eresztlek . . . meg is verlek, ha kell! . . .

Nyilvánvaló volt, hogy a szerencsétlen már azt sem tudta, mit beszél.

Az erdőkerülő már nem is felelt erre a badar beszédre. Fölkelt, vállára vetette puskáját és lassan megindult fölfelé a Nyad-patak mentén.

— Megállj! . . . megállj! — kiáltott siránkozva a volt betegápoló. — Micsoda ördögös ember vagy! . . . Várj meg legalább! . . . Ne siess oly nagyon! . . . A lábaim megmerevedtek . . . nem bírok gyorsan menni! . . .

De az erdőkerülő még csak vissza sem nézett és a doktornak ugyancsak sebesen kellett szednie a lábait, hogy a társát utolérje.

Délután négy óra volt. A nap sugarai rézsutosan világították meg a magas fenyőszálak hegyes csúcsait; a Plezsa-hegy meredek gerince szeszélyes csipke-vonalban rajzolódott le a nyugati háttérben s látni való volt, hogy nem sokára útját állja a lehanyatló nap sugarainak.

Az erdőkerülő jól tette, hogy sietett, mert lent, a lombos erdőben, már terjedni kezdett az árnyék s félő volt, hogy nem sokára a fenyves is egészen homályba borul.

Útjuk most sokkal nehezebb, fáradságosabb lett, mint az erdőben volt. Az egymásra hányt sziklák közt csak nehezen, néha nagy kerülőkkel lehetett fölfelé haladni. Igaz, hogy sem bokrok, sem növényzet nem gátolta a menést, de e helyett mély szakadékok tátongtak jobbra-balra s roppant sziklatömegek tornyosultak mindenfelé.

Ezekén az akadályokon csak edzett, ifjúi erő diadalmaskodhatott. Deck Miklós, ha egyedül van, egy óra alatt megtette volna a fáradságos utat, de a volt betegápoló nem birt lépést tartani vele, sőt a fiatal erdőkerülőnek kellett őt átsegítenie a nehezebb akadályokon.

Igy aztán nem esoda, ha ez az ut három órájukba került; pedig az orvos teljes erejéből igyekezett maga is, mert most már csak attól félt, hogy Deck Miklós itt hagyja, egyedül a zordon sziklák között.

A mily mértékben szaporodtak a sziklák, azon mértékben fogytak a fák, Plézsa lejtőjén. Már csak egyes fenyő-csoportok álltak itt-ott, de ezek a kis ligetek is ritkásak voltak.

A Nyad-patak medre, melyet az erdőkerülő mindeddig követett, lassankint eltűnt: a víz apró

erekben csörgedezett a sziklás talaj mélyedéseiben s nyilvánvaló volt, hogy nem lehet messze a patak forrása. Pár száz lábnyira a hullámos talaj fölött emelkedett az Orgall-fönsík gömbölyű lapja, melyet a baljóslatu kastély koronázott.

Végre, szinte emberfölötti erőfeszítés után, Deck Miklós fölért a fönsíkra és a szó szoros értelmében úgy vonszolta maga után az orvost, a ki, szegény annyira oda volt, hogy csak leroskadt a földre, mint az ökör, ha taglóval fejbe sujtják.

A fiatal erdőkerülő, mintha el sem fáradt volna, egyenesen állt a fönsík peremén és majd elnyelte szemeivel a kárpáti várkastélyt, a melyet még sohasem látott ily közéről.

Előtte állt a rovátkos várfal, számos lövő-résével; körülötte széles és mély árok vonult s az egyetlen fölvonó-hid, melyen a kastélyba lehetett jutni, föl volt huzva és odakapcsolva a kapuhoz.

Köröskörül, a várfalon kívül, a fönsík csöndes, elhagyatott volt.

Épen ily csöndes és elhagyatott volt maga a várkastély is. Komoran, feketén vált ki zordon tömegével az alkonyat szürkességéből; sehol senki; sem a bástyák fokán, sem a torony erkélyén, sem az első emelet körül futó széles folyóson. Sőt füst sem látszott sehol: az ódon, düledező kémények sötéten meredeztek föl a szürkülő égbe, de egyikből sem szállt föl semmi.

— No hát, Miklós — szólalt meg lihegve a doktor: — látod-e már, hogy lehetetlen átröpülni ezen az árkon, leereszteni a főlvonó-hidat, kinyitni mögötte a kaput? . . .

Az erdőkerülő nem felelt. Annyit már maga is látott, hogy meg kell állnia a kastély előtt, mert ebben a sötétségben meg sem kísérthette a bejutást.

— Hogy mászszék le az árokba ebben a sötétben? . . . hogy tudna fölkúszni a magas falakon, ha azt sem láthatja, hová tegye a lábát? . . . Világos, hogy legokosabb volt megvárni a reggelt.

Ez volt a legokosabb, de egyuttal az egyetlen teendő is; az erdőkerülő tehát erre szánta el magát, az orvos nagy meglegedésére, önmagának pedig annál nagyobb boszuságára.

Országos Széchenyi Könyvtár

VI.

A hold ezüstös sarlója kevéssel aztán, hogy a nap leáldozott, szintén eltűnt a hegyek mögött, s a nyugat felől tornyosuló fellegek lassankint végképen elhomályosították az eget. Az árnyék egyre fölebb és fölebb szállt a völgyből, s az éjszaka sötét fátyola nem sokára végképen ráborult a kárpáti kastély komor tömegére.

Szerencsére nem kellett attól félniük, hogy vihart érnek, a mi nagyon kellemetlen lett volna, mivel az éjszakát a szabad ég alatt kellett eltölteniük.

Az Orgall-fönsikon nem volt egyetlen egy fa sem, csak itt-ott látszott néhány csenevész, senyvedő bokor, a mely semmi oltalmat nem nyújtott az éjszakai hideg ellen. Szikla, az volt elég, sőt sok is, és a növényzet épen azért nem birt gyökeret verni a fönsikon.

Az egyedüli növény, a mely buján tenyészett a köves, sziklás talajon, a „szerb tövis“ volt,

melynek magvait, némelyek szerint az orosz kozákok lovai hurezták be Erdélybe: ámbár sokkal valószínűbb, hogy, a mint a neve is mutatja, a Szerbiából, vagy Romániából Erdélybe hajtott disznó-csordák révén terjedt el.

A két utasnak most az volt a legfőbb gondja, hogy némileg védett helyet találjon, a hol reggelig megpihenhet. Az éjszaka nagyon hűvös az ily magas fekvésű bérezeken, s lehetőleg oly helyet kellett keresniük, a hol az esetleges szélről is meg lesznek védve.

— Nehéz a választás, hogy melyik hely a legrosszabb! — dörmögte a volt betegápoló elkecserevedve.

— Még utóbb talán panaszkodik is kend? — gúnyolódott az erdőkerülő.

— Már hogyan panaszkodnám! Mintha bizony választhattam volna jobb helyet, a hol örökké tartó csúzt, meg köszvényt szerezhettek! Még ha meg tudnám is magamat gyógyítani, még akkor is örültség lett volna ide fölkapaszkodnom!

Látni való, hogy a volt betegápoló nagyon el lehetett keseredve, ha már ily nyíltan bevallotta azt is, hogy nem ért a gyógyításhoz.

Oh, mennyire sajnálta kényelmes verszti házikóját, a barátságos kis szobával, jó puha ágyával, párnáival, meleg takarójával! . . .

Az Orgall-fönsikon szerteszét heverő sziklák

közt olyan helyet kellett keresniük, a hol védve lesznek a délnyugati szél ellen, mely csipősen kezdett fujni. Az erdőkerülő meg is találta ezt a helyet, s a doktor nemsokára utána ment egy nagy sziklatömb mögé, melynek a teteje oly egyenes és sima volt, mint az asztal.

Ez a szikla-tábla hasonlatos volt azokhoz a lapos köpadokhoz, a minőket gyakran lehet látni a román vidékeken az utak kanyarulatainál. Az utas nem csak leülhet rá pihenni, hanem jól ihatik is az oda állított korsóból, melyet a környék lakói minden reggel megtöltenek friss vízzel. Mikor Gortz Rudolf báró még a kastélyban lakott, ezen a szikla-padon is volt ilyen vizes kanecsó, melyet a kastélybeli szolgák minden nap megtöltöttek. De most már csak a zöld moha lepte be a tetejét, a melyet az idő vasfoga úgy elmállasztott, hogy már nem is tömör szikla, hanem likaesos, porladozó kötömeg volt.

A pad egyik végében gránit-oszlop emelkedett: régi, letört kereszt maradványa volt ez, de két karjából már csak egy-egy kis csomk maradt meg. Patak orvos, a ki nem hitt Istenben, fejeső-válva mondta magában, hogy ez a csomka kereszt ugyan soha meg nem védi őt az ördögök és a kísértetek ellen.

Különös ember volt ez a doktor! Mint atheista, nem hitt az Istenben, de annál inkább félt az

ördögtől és a kísértetektől. Már pedig, szerinte, a csort nem lehetett messze, mert hisz épen ő lakott és kísértett az elátkozott kastélyban: — és sem a bezárt várkapu, sem a fölkapcsolt fölvonó-hid, sem a meredek bástya-fal, sem a mély és széles árok meg nem gátolhatja, ha kedve szottyan kijönni a fösikra, hogy mindkettőjük nyakát kitekerje.

S a doktor eliszonyodott, összeborzadt félelmében, ha rá gondolt, hogy itt kell töltenie az éjszakát! Nem, ez sokkal több volt, mint a mennyit kibírt: ettől még erősebb idegzetű emberek is megőrülhetnének! . . .

Aztán eszébe jutott még valami, fájdalom, már későn! — a mire otthon, a faluban nem gondolt. Ma este kedd volt, s ezen a napon minden babonás oláh bezárkózott a házába, a honnan, napnyugta után, a világ minden kincseért sem bujt volna elő.

Tudjuk, hogy a keddi nap volt a kísértetek, boszorkányok, hazajáró lelkek napja. A hagyomány szerint, a ki ezen az éjszakán kint kóborolt, könnyen találkozhatott valami rossz szellemmel. És, ime: Patak orvos nem csak, hogy kint kóborol, hanem ide merészkedett ehhez az elátkozott kastélyhoz, a melyben egyenesen a sátán lakik, valamennyi pokolbeli czimborájával! . . . S ráadásul itt kell bevárnia a reggelt . . . ha ugyan megvirrad neki még egyszer!

Ez igazán több volt az Isten-kisértésnél is: ez már valóságos ördög-kisértés volt!

Mialatt a boldogtalan orvost ezek a rémes gondolatok gyötörték, az erdőkerülő nyugodtan előszedte a vacsoráját. Először jó nagyot huzott a szíverősítő rozspálinkából, s aztán hozzá látott a hideg sült-höz.

A doktor azt gondolta, hogy egyelőre ő sem tehet okosabbat, mint hogy utánozza társát; megevett egy jókora ludeczombot, hatalmas karaj kenyérrel, s ő is nagyot ivott rá a pálinkából. Ez elég volt, hogy elverje az éhségét: de hát a félelmét? . . . mivel üzze el a félelmét?

— Most pedig aludjunk, mondta az erdőkerülő, miután tarisznyáját letette a szikla aljába.

— Aludni, Miklós? — szörnyüködött a volt betegápoló.

— Jó éjszakát, doktor!

— Jó éjszakát! . . . könnyű jó éjszakát kívánni, dünnyögte a doktor: — de én attól félek, hogy ennek az éjszakának nagyon is rossz vége lesz!

Az erdőkerülőnek semmi kedve nem volt a beszélgetésre, tehát nem is felelt. Foglalkozásával járt, hogy megszokta az erdőben alvást, és most sem sokat teketóriázott. Amennyire lehetett, oda-simult a szikla oldalához, és nem sokára mélyen elaludt.

A doktor pedig, mikor hallotta társának jóízű

hortyogását, elkeseredve átkozódott magában. Hiába akart aludni ő is: egy perczre sem birta lehunyni a szemeit, annyira izgatott volt. Kimeresztette szemeit, úgy nézett a sötét éjszakába, s folyton hegyezte füleit, hogy nem hall-e valami idegen neszt.

Mit nézett, mit keresett a koromsötétségben? . . .

Nem látott egyebet, mint a körülfekvő tárgyak alaktalan tömegét, meg az égen lomhán uszó felhők szakadozott, sötét körvonalait . . . és mégis úgy tetszett neki, hogy az Orgall-fönsik szerteszórt sziklái egyszerre csak vad tánczra perdülnek körülötte, az alatt álló fenyőtörzsek pedig félelmetesen hajladoznak, megindulnak a lejtőn fölfelé, hogy eltíporják, agyonverjék azt a két vakmerő halandót, a ki az elátkozott várkastély közelébe mert lopózkodni! . . .

A boldogtalan orvos megrezzenve ugrott föl, s lélekzetét is visszafojtva, szorongva hallgatta azt a titokzatos neszt, melyet bizonyára mindenki hallott már, ha magosan fekvő helyen járt napnyugta után. A szellő suttogásában, a lombok zizegésében fájdalmas sóhajtozást, panaszos nyögést vélt hallani . . . s ráadásul valóban hallotta a kövek közt elsurranó gyíkok halk zörejét, a magasban csapkodó bőregerek szárnyainak suhogását, s a halálmadár félelmetes kuvikolását, mely vészesen visszhangzott a csöndes bérczek közt. Ilyenkor egész teste megvonaglott halálos rettegésében, homlokán

nagy csöppekben gyöngyözött a hideg veriték, és kevés hija, hogy el nem ájult.

Igy telt el néhány hosszú óra éjfélig. Ha a szegény doktor időnkint beszélgethetett volna, ha zsörtölődhetett volna utitársával, bizonyára nem félt volna ennyire. De az erdőkerülő aludt, még pedig oly mélyen és jóízűen aludt, hogy az orvos nem merte felkölteni.

Éjfél volt: — a nap legrémesebb órája, a kísértetek, a bűbáj, a hazajáró lelkek szörnyű órája. . . .

Ah, de mi történik hát? . . .

A doktor megtántorodott, és reszkető kezeivel a hajába markolt, hogy meggyőződjék, valjon ébren van-e, vagy pedig pokolbeli lidércz-nyomás üzi vele rémes játékát? . . .

Mert úgy rémlett neki, hogy odafönt, a kastély fölött, a pokolbeli szörnyetegek egész légiója libeg . . . oh, nem csak rémlett: valóban látta is, a mint ezek a rémes alakok, kísérteties fénytől megvilágítva, hol szálltak, hol emelkedtek a levegőben, el-eltünve a felhők mögött, majd ismét alábocsátkozva egész a kastélyig. . . .

Igazi repülő szörnyetegek voltak; kigyófarku, tűzokádó sárkányok, roppant nagy szárnyas orosz-lánok, rémitő karmu griffmadarak, óriási vámpirok, melyek, úgy látszott, a szájukat akarják föltátani és a karmaikat meregetik. . . .

Aztán egyszerre, mintha az egész Orgall-főnsík megelevenedett volna: a sziklák, fatörzsek, bokrok mind megindultak és szinte rohanva keringtek körülötte . . . végre pedig tompa kongás bűgött át a levegőn. . . .

— A harang! — hörögte a doktor rémülten: — a vár harangja! . . .

Úgy van: ezt a kongást csak a várkastély harangja hallathatta, mert a Vulkán-falu tornyának harangszavát a szél csak az ellenkező irányból hozhatta volna idáig, ha ugyan a faluban bárkinek eszébe jutott volna, hogy késő éjféltkor harangozzon.

És a harang-kongás egyre élesebb, egyre gyorsabb lett . . . Az erős, érczes hang csengve-bongva zúgott a főnsíkon, betöltötte az alant fekvő völgyet és visszhangot keltett a szomszédos hegyek bércein.

A boldogtalan orvos göresösen zihált, reszeltett félelmében; a szörnyű rettegés annyira megbénította esztét, lelkét és akaratát, hogy szólni sem birt: még az sem jutott eszébe, hogy alvó társát fölkeltsé.

De az éles harangszó fölverte álmából az erdőkerülőt; hirtelen fölült fektében, épen akkor, mikor a doktor ijedtében térdre rogyott.

Deck Miklós lélekzetét visszafojtva hallgatta a harangzúgást és szemeit az éjszakába meresztvén, igyekezett átlátni azon a sötétségen, mely elfödte előtte a várkastélyt.

— Ez a harang!... ez a harang!... — ismételte Patak orvos lihegve. — Az ördög maga kongatja!... a csort!... a csort maga!...

Látszott, hogy most még sokkal jobban hisz az ördögben, mint azelőtt.

Az erdész már talpra ugrott és mozdulatlanul, előre hajolva bámult a titokzatos kongás irányában, de nem felelt.

Egyszerre csak üvöltő bögés töltötte be a levegőt, hasonlatos ahhoz az erős, érdes bögéshez, melylyel a szirénák szoktak jelt adni ködös éjszakákon a tengeri hajóknak. Ez a fülsértő bűgös elfojtotta Patak orvos nyögését, keserves jajgatását is.

Aztán, a várkastély középső tornyából, erős fény áradt le a fönsikra: szemkápráztató, vakító villanások cikáztak az éj sötét homályában s a két utas ösztönszerűen eltakarta kezével a szemeit.

Honnan jött ez a vakító fény, mely a nap sugaraival vetekedett? Micsoda fényforrásból származott ez a tüzkéve, mely, mint az üstökös csóvája, széles nyalábban söpörte végig az Orgall-fönsikot? Miből sugárzott ki ez a világosság, melyben a sziklák izzani látszottak, mint a parázs?...

— Miklós!... Miklós!... — kiáltott föl a doktor eliszonyodva: — nézz reám, Miklós!... Ugy-e, már én is oly halott vagyok, mint te?...

Valóban, a doktor is, meg az erdőkerülő is

olyanok voltak, mint a halottak: arcuk fehér volt mint a fal s zölde színben játszott, mint a vízbe fultaké, a pofacsontjuk kiállt, a szemeik mélyen beestek üregeikbe s körülöttük kékes karika támadt; a hajuk zöld volt, olyan zöld, mint az a boglyas moha, mely a babona szerint az akasztottak koponyáján nő . . .

Az erdőkerülő megdöbbenve, lélekzetét vissza fojtva nézett és hallgatózott. Patak orvost a halálos rémület görcsös vonaglása hozta, majd minden izma tagja megmeredt, megbénult, a szemei majd kiugrottak üregeikből, minden szál haja az élére szökkent: a szó szoros értelmében az ijedség eleven megtestesülése volt.

Egy perczig — legfőlebb egy perczig — tartott ez a szörnyű jelenés. Aztán a kísérteties fény lassankint elhalt, elcsöndesült a rémes bögés is, és az Orgall-fönsikon megint halálos, temetői csönd lett.

Most már egyiküknek sem jutott eszébe az alvás. A doktor csaknem félájultan hevert a földön rémületében, az erdőkerülő pedig a köpadnak támaszkodva várta a virradást.

Valjon mire gondolhatott Deck Miklós, látván és hallván ezeket a szörnyű, neki megfoghatatlan, természetfölötti dolgokat? . . . Talán még ez sem volt elég, hogy visszariassza örült, vakmerő vállalkozásától? Valjon makacsul ragaszkodik-e még most is föltett szándékához? . . .

Igaz, hogy kijelentette, hogy minden áron bemegy az elátkozott várkastélyba . . . De nem volt-e elég, hogy eljött egészen idáig, a várfalak alá, hogy kihivta a gonosz szellemek haragját és felköltötte a háborgó elemeket? . . . ki meri szemére lobbantani, hogy nem váltotta be ígéretét, ha visszamegy a faluba és elmondja, a mit a kísérteties kastély előtt tapasztalt?

Egyszerre csak a doktor fölugrott, oda rohant az erdőkerülőhöz, megragadta a kezét, rángatni, vonszolni kezdte és rekedt, hörgő hangon ismételte:

— Jer! . . . Jer! . . . Menjünk! . . .

— Nem! — felelte az erdőkerülő határozottan. — Nem megyek!

— És ő is megfogta Patak orvos kezét, a ki e végső erőfeszítés után ismét lerogyott a földre.

De, a mint mindennek, úgy ennek a rémes éjszakának is vége lett, ámbár sem az erdőkerülő, sem a doktor nem tudtak volna számot adni arról, hogy hogyan telt el az idő éjfél óta. Semmi sem maradt meg emlékülben az óta a rettenetes percz óta, a mely, úgy látszott, végképen betöltötte lelküket s nem adott helyet semmi más benyomásnak.

Végre Paring fölött, a keleti szemhatáron, vörösleni kezdett az ég alja s a rózsaszínű felhők némi fényt árasztottak a fösztűkre.

Az erdőkerülő a kastély felé fordult. Látta, a mint az ódon épület formái lassankint kibontakoznak a hajnali köd fátyolából: egymás után tűnt föl a rovátkos várfal, a tömör középső torony, a két sarok-bástya és az egyik előtt az a százados, csonka bükkfa, melynek immár csak három ága nyult föl az égbe.

A várkastély képe épen olyan volt, mint rendesen. A harang mozdulatlanul, némán lógott a kis kápolna tornyában s a kéményekből sem szállt föl semmiféle füst; még az ablakok is épen úgy be voltak zárva, mint mindig, úgy, hogy madáron kívül egyéb be sem juthatott.

Deck Miklós most a várkastély kapuját vizsgálta. A fölhuzott fölvonó-híd egészen elfödte a megvasalt kaput, mely két tömör köpillér közé volt ékelve s fölötte a Gortz-család márványba vésett czimere ékeskedett.

Valjon mire szánta el magát az erdőkerülő? ... Véghez viszi-e vakmerő tervét? ... vagy pedig vissza fordul a czél előtt s letesz szándékáról, hogy a kastélyba bejusson?

Nem! az éjszakai csodás események nem riasztották vissza. A mit egyszer kimondott, meg is teszi, ha törik, ha szakad! Sem az a rejtélyes fenyegetés, mely a *Mátyás király* ivójában elhangzott, sem a ma éjszakai rémes, szörnyű, csodás események nem fogják megakasztani utjában.

Igenis: be fog menni a kastélyba. Egy óra elég lesz neki, hogy végig járja a kastély tornyait, megvizsgálja termeit, folyosóit, pinczéit: s akkor, beváltván ígérétét, vissza megy a faluba, a hová még déltájban megérkezhetik.

Patak doktor már nem is gondolkodó ember volt, hanem jómagával tehetetlen gép, a ki oda fog menni, a hová az erdőkerülő viszi, mert sem ellenállni, sem akarni nem volt már ereje. Ha még egyszer összeroskad, talán már föl sem bír majd kelni. Ennek az éjszakának a borzalmai csaknem teljesen hülyévé tették s midőn az erdőkerülő a kastélyra mutatva azt mondta: — „Előre!“ — még csak ellenvetést sem tett.

Pedig most már, fényes nappal lévén, a doktor könnyen vissza mehetett volna a faluba s attól sem kellett volna félnie, hogy eltéved a plézsai rengetegben, mivel elég volt, ha mindenütt csak a Nyad-patak folyását követi. De a boldogtalan ember annyira oda volt, hogy már gondolkodni sem tudott s úgy követte az erdőkerülőt, mint az ökör, melyet a szarvaira hurkolt kötéllel vonszolnak a vágóhidra.

Az erdőkerülő mindennek előtt arról akart meggyőződni, hogy van-e a kapun kívül más bejárás is a kastélyba.

Körüljárta tehát az egész épületet, de látta, hogy a várfalon sehol sincsen nyílás, sőt szinte

bámulatos volt, mily tömör és szilárd az egész fal. A mohos kövek oly pontosan illettek össze eresztékeikben, mintha nem is századokkal előbb, hanem csak tegnap rakták volna a falat.

Fölmászni a párkányig lehetetlen volt, mert a fal legalább negyven lábnyira emelkedett az árok feneke fölött s a kövek közt különben sem volt hézag sehol, a melyben megkapaszkodhatott, vagy a lábát megvethette volna. Úgy látszott tehát, hogy az erdőkerülőnek épen úgy kell visszatérnie falujába, mint a hogy jött s nem fog megtudni semmit.

Szerencsére — vagy helyesebben : nagy szerencsétlenségére — a kapu fölött meglehetősen széles lövörös tátongett, melyből valamikor félelmetes csatakigyók ásítottak le a fönsikra. Már most, ha a fölvonó-hid lánczán, mely lefüggött az árok fenekéig, föl tud mászni eddig a lövörésig, akkor bebújhatik rajta a vár udvarára, föltéve, hogy a lövörést nem zárja el valami vasrács, — a mi nem volt valószínű.

Az erdőkerülőnek gyerekjáték volt megkísérteni ezt a mászást, s mivel más utat nem látott, elhatározta, hogy rögtön hozzá fog a dologhoz.

Lement azon a lejtős uton, mely az árok fenekére vezetett, a hol a kövek és sűrű burján, szerb tövis, csalán közt ezrével tanyáztak a gyíkok, békák s talán viperák és skorpiók is. A boldogta-

lan doktor némán, szinte öntudatlanul követte társát: annyira tehetetlen volt jó magával, hogy fásulttan ment volna akár a halálba is.

Az árok fenekének körülbelül a közepén, a falakkal párvonalosan huzódott az a mély csatorna; mely valamikor vízzel volt tele; most már egészen kiszáradt, úgy, hogy át lehetett ugrani.

Deck Miklós most már a várfal aljában haladt vagy husz lépésnyi uton s az orvos mindenütt a nyomában baktatott. Mikor oda értek, a hol a fölvonó hid láncza az árokba lefüggött, az erdőkerülő föltekintett; látta, hogy ha kézzel, lábbal segít magán, könnyen fölmászhatik a lövőrésig.

Természetes, hogy az orvost nem szólíthatta föl arra, hogy kövesse őt ezen a nyaktörő uton is; ez a kövér, poczakos öreg ember úgy sem tudott volna fölmászni. Az erdőkerülő tehát beérte avval, hogy jól megrázta társát, és rárivallt, hogy meg ne merjen mocczani, hanem idelent várja meg, míg ő ismét visszajön.

Aztán kezdett fölkapaszkodni a lefüggő lánczon, a mi valóban csak gyerekjáték volt nagy erőfeszítésekhez szokott izmainak.

De, mikor Patak orvos észrevette, hogy egyedül marad, a rémület megint észre térítette egy kicsit. Megértette, hogy Deck Miklós itt hagyja s a mint látta, hogy társa már vagy két ölnyire van a feje fölött, fuldokló, elesukló hangon kezdett könyörögni:

Miklós! . . . Megállj! . . .

— Megállj! . . . Miklós! . . . Megállj! . . .

Az erdőkerülő rá sem hallgatott.

— Megállj . . . Megállj! . . . vagy elmegyek!
nyögött a boldogtalan, és nagy nehezen föltápáskodott.

— Hát csak menjen kigyelmed! — kiáltott le az erdőkerülő boszusan.

És lassan mászott fölfelé a lánczon.

Patak orvos, szinte megőrülve rémületében, meg akart fordulni, hogy fölmászszék az árok partjára, a honnan egyenesen, lóhalálában haza szándékozott futni a faluba . . .

De, oh csoda! . . . nem birt mozdulni sem! . . . A lábai mintha a földbe gyökereztek volna: hiába erőlködött, nem birta fölemelni egyiket sem Akár csak valami csapda ragadta volna meg a lábait: csizmája sarkai és talpai odaragadtak a földhöz s hiába igyekezett mozdulni, nem tudott egy lépést sem tenni . . .

Nem tudta, hogy mit gondoljon, csak azt érezte, hogy oda van szögezve a földhöz . . . Még annyi ereje sem volt, hogy kiáltson: csak a kezeit tárta ki kétségbeesésében és szökdelni, repesni próbált, mint a törbe esett madár . . .

E közben az erdőkerülő már fölkuszott a lánczon a fölvonó-hid kapcsáig s épen ezt a vas-kapcsot ragadta meg . . .

De rögtön fájdalmasan fölordított . . . egész

teste hátrahajlott, mintha villám sújtotta volna s aztán, végső ösztönében, balkezeivel megragadta a lánczot, pár másodpercig úgy lógott a levegőben, végre a láncz hosszában lecsuszott s a földre zuhanván, élettelenül gurult odább.

— A fenyegetés beteljesedett! . . .

Ezt suttogta még estében lefelé s aztán elhagyta az eszmélete.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VII.

Hogyan írjuk le azt a szorongó aggodalmat, mely Verszt lakóit emésztette a fiatal erdőkerülő és doktor Patak elutazása óta?

Kolecz bíró, Jónás szomszéd, Hermód mester és még néhányan a falubeliek közül, föl váltva őrt álltak az országút melletti magaslaton, lesve, hogy nem látnak-e valami különöset a várkastélyban. De nem láttak semmit, még csak füstöt sem, pedig ugyancsak élesen vizsgálták a kastélyt a messzelátóval.

Ez a messzelátó valóban megérte az árát. A fősvény Kolecz bíró maga mondta, hogy még soha sem fektette be ily jól a pénzét semmibe s egy pillanatig sem hagyta heverni a derék szerszámot.

Egy óra tájban, mikor Frik, a juhász, haza hajtotta nyáját a legelőről, az egész falu megrohanta őt hírekért. . . . Mi ujság van odafönt! . . . Történt-e valami? . . . Nem látott-e semmit? . . .

A pásztor semmi különöset sem vett észre: sem a fösikon, sem a kastélyban, sem a völgyben nem látott semmi gyanusát.

Ebéd után, két óra felé, mindenki ott volt ismét a magaslaton. Senki sem birt volna otthon, maradni: de viszont senkinek sem jutott eszébe, hogy átlépje a *Mátyás király* küszöbét, a hol az a szörnyű fenyegetés elhangzott. Mert az még megjárja, hogy a falaknak fülük van: de hogy szájuk is legyen, ez már mégis csak több a soknál is!

A derék Jónás szomszéd tehát attól félhetett, hogy a csapszéke tönkre megy; mert ha rajta marad az ördöngösség, a bűbáj gyanuja, a falubeliek úgy fogják kerülni, mint a poklot, akkor pedig bezárhatja a boltját s akár maga igya meg a pálinkáját az utolsó csöppig.

A megrettent csapláros mindjárt másnap szegről végre átkutatta házának minden zegét-zugát; fölforgatta az ágyakat, mindent kidobált a ládák-ból, szekrényekből, lement a pinczébe, fölmászott a padlásra, azt vélvén, hogy megtalálja azt a rejték helyet, a honnan valamelyik ellensége ezt a rossz tréfát üzte.

De hiába! nem talált semmit.

Még az épületnek a homlokzatát is gondosan megvizsgálta, mely a Nyad-patakra nyílt. De ez sem használt: itt sem jutott nyomára semminek. Az ablakok nagyon is magosak voltak arra, hogy

bárki fölmászhasnék odáig a falon, a mely különben is azon a meredek sziklán épült, mit a Nyadpatak rohanó habjai mostak.

Hiába mondta el egykori vendégeinek, hogy semmi gyanusat nem talált a házban: azok csak a fejüket csóválták és Jónás szomszéd szomoruan gondolta magában, hogy bizonyára jó időbe kerül, míg a babonás nép elfelejti ezt a csodás eseményt és megint visszaszokik a *Mátyás királyba*.

De térjünk vissza a fiatal erdőkerülőhöz és Patak orvoshoz.

Mikor Deck Miklós elbuesuzott Miriótától, a menyasszonyától, megígérte neki, hogy nem marad sokáig odafönt a várkastélyban s ha nem éri semmi baj, még az nap este haza is jön.

Képzeltető hát, hogy mily türelmetlenül és izgatottan várták!

Mi, természetesen, tudjuk, hogy a fiatal erdőkerülő az nap este nem térhetett vissza, mert hiszen már késő este volt, mikorra a várkastélyhoz fölért. De lent a faluban senki sem tudta, hogy az út oly nehéz és fáradságos lesz s mindnyájan azt hitték, hogy Miklós meg az orvos már déltájban ott lesznek az Orgall-fönsikon.

Következésképen az izgatottság, mely már napközben is óráról órára nőtt, minden mértéket meghaladott este, mikor nyolcz órakor megkondultak a szomszédos Vulkán-falu harangjai.

... Mi történhetett, hogy sem az erdőkerülő, sem Patak orvos nem tért haza? ...

Csaknem az egész falu kint volt a magaslaton s ott akarta megvárni, míg a két kiránduló hazajön. Minden pillanatban hallani vélték közelgő lépteik zaját s hol egyik, hol a másik kiáltott föl, hogy látja őket az erdő sűrű homályában mozogni ... de, természetesen, mindannyian csalódtak.

Kolcz uram meg a leánya elébük is mentek egész az országut kanyarulatáig, a hol Frik, a juhász állt őrt. Néha nekik is úgy tetszett, hogy árnyakat látnak mozogni a fák között ... dobogó szívvvel siettek arra felé: de csak csalódtak ők is!

Sehol egy lélek sem járt, sem az erdőben, sem a szoros kanyargó útján, mert ritkaság volt, hogy a babonás nép közül akárki is éjszaka mert volna neki vágni a kísértetlakta vidéknek. Aztán meg kedd este is volt: — a rossz szellemek napja: — s ezen a napon az oláhok nem igen szeretnek kint járni napnyugta után.

Ez csak most jutott eszükbe nekik is; nagyon megdöbbenetek rajta. Igazán, ez a Deck Miklós valóban örült volt, hogy éppen a keddi napot választotta ki erre a vakmerő kirándulásra!

Pedig a szegény erdőkerülő éppen úgy nem gondolt arra, hogy kedd van, mint a többi falubeliek sem.

De annál jobban gondolt most rá a szegény

Mirióta. S mily szörnyű rémképek ijesztgették a boldogtalan leányt! . . . képzeletben elkísérte vőlegényét a sűrű rengetegben, a mint fölfelé törtetett a sziklák, bokrok közt . . . Most pedig, hogy leszállt az este, látni vélte odabent, az elátkozott várban, amint küzködik a kísértetekkel, a kik a várkastélyban tanyáznak . . . És megborzadva gondolt arra, hogy a gonosz szellemek rabul ejthetik, megölhetik szegény Miklóst, hogy elriaszszák a kastélytól mind azokat, a kiknek kedvük kerekedhetnék megzavarni őket gonosz munkájukban . . .

Mit nem adott volna a szép Mirióta, ha utána mehetett volna vőlegényének! . . . De, mivel ezt nem tehetette, legalább egész éjszaka ott akart virrasztani az országuton, hogy megvárja Miklóst, és ő üdvözölhesse először.

De apja, Kolcz uram, nem engedte meg ezt az örültséget; ott hagyta őrségnek Friket, a juhászt, ő maga pedig hazament és haza vitte leányát is.

Mirióta, mihelyt egyedül maradt kis szobájában, azonnal keserves zokogásra fakadt. Nagyon szerette vőlegényét, a derék Miklóst, még pedig annál inkább, mert a fiatal erdőkerülő nem a leány-vásáron jegyezte el őt, mint a hogy az oláh falvakban szokás, hanem már gyermekségük óta szerették egymást.

A leány-vásárokat minden esztendőben Vasas

Szent-Péter-napján, tehát augusztus hó 2-ikán tartják. Ezen a napon a környék leányai mind bejönnek a faluba, legszebb lovaikon, szekerekön s föl rakják tulipántos ládáikat is, melyekben a kelen gyűjüket tartják, hogy a menyasszony-keresők mindjárt láthassák is, mit kapnak jövődöbeli feleségükkel. A daliás oláh ficzkók fölveszik legfestőibb ünneplő ruháikat, kaczkíasan végig járják a leányvásárt, kiválasztják a nekik tetsző menyasszonyt s ha a szülők, rokonok is megegyeznek, ott nyomban gyűrűt huznak a leány ujjára és eljegyzik; a lakodalmat pedig egy év múlva az eljegyzés évfordulóján tartják meg.

De az erdőkerülő nem ily módon jegyezte el menyasszonyát. Deck Miklós és Mirióta gyermekkoruk óta együtt nőttek föl és lassankint szerették meg egymást. Ez a szerelem tehát mély és őszinte volt s a szegény leánynak majd meghasadt a szive fájdalmában, ha arra gondolt, hogy vőlegényét elvesztheti.

Pedig ez épen nem volt lehetetlen: hisz ki tudja, mily pokolbeli ördögök és elátkozott gonosz lelkek laknak abban a kastélyban, a hová Miklós ment! . . .

A boldogtalan leány kinos, keserves éjszakát töltött kis szobájában. Egyre sirt és sóhajtozott: majd kinyitotta az ablakot, rákönyökölt a deszkájára és kinézett a sötét éjszakába.

Egyszerre úgy rémlett neki, mintha ezeket a sutlogó szavakat hallaná :

— Deck Miklós nem törődött a fenyegetésekkel . . . Kolez Miriótának már nincs vőlegénye ! . . .

A boldogtalan leány tompa zuhanással roskadt össze ; pedig ezeket a szavakat senki sem mondta : ő maga is csak képzelte, hogy hallja őket . . . A *Mátyás király* ivójában tegnap lejátszódott érthetetlen, csodás tünemény nem ismétlődött meg Kolez bíró uram házában : — a szegény Miriótát csak fölizgatott idegei csalták meg.

Másnap már hajnalban talpon volt a falu egész lakossága. A magaslatról az országút kanyarulásáig folyton ide-oda járt-kelt a nép : egyik a másiktól kérdezősködött, de senki sem tudott semmit. Némelyek azt mondogatták, hogy Frik a juhász, vagy egy mérföldnyire elment a falutól, nem nagyon befelé a plézsai erdőbe, hanem az erdő szélén csatangol : — ő tudja, hogy miért !

Meg kellett várniuk Friket, hogy megtudják, mi történt ; sőt Kolez uram, Mirióta, meg Jónás szomszéd elébe is siettek jó darabon.

Fél óra múlva megpillantották a juhászt, a mint lefelé jött az országuton ; de, mivel épen nem sietett, mindjárt aggódtak, hogy nem tud semmit.

— Nos, Frik : hát mi ujság ? — kérdezte a bíró, mihelyt odaért hozzájuk. Tudsz-e valamit ?

— Nem én gazd'uram! . . . Nem láttam, nem hallottam semmit.

— Semmit! — ismételte Mirióta halkan és szép szemei megteltek könnyekkel.

— Napkeltekor — folytatta a pásztor — két embert pillantottam meg, vagy egy mérföldnyire innen. Eleinte azt hittem, hogy az erdőkerülő jött meg a doktorral . . . de hát nem ők voltak!

— Tudod, hogy kik ezek az emberek? — kérdezte Jónás szomszéd.

— Két idegen utas, aki a román határon jött át.

— Beszéltél velük?

— Beszéltem.

— Talán erre jönnek a mi falunk felé?

— Most nem; a Retyeczát-felé igyekszenek és föl akarnak rá menni.

— Akkor hát turisták lesznek? — kérdezte most a bíró.

— Ugy látszik gazd'uram.

— S ma éjjel, mikor átjöttek a Vulkán-szoroson, semmit sem láttak a várkastélyban?

— Nem láthattak semmit, mert még a hágó tulsó felén voltak — felelte Frik.

— E szerint hát semmit sem tudsz Miklós felől?

— Semmit gazd'uram.

— Irgalmas Isten! — sóhajtott a szegény Mirióta fájdalmasan.

— Különben pár nap múlva kigyelmed is megkérdezheti ezeket az utasokat — folytatta a juhász — mert itt szándékoznak megpihenni Versztben, mielőtt tovább utaznak Kolozsvárra.

— Csak valaki el ne mondja nekik, mi történt a fogadómban! — gondolta Jónás szomszéd elkeseredve. — Még utóbb annyira elriadnak, hogy meg sem szállnak a *Mátyás királyban*!

A pásztor híradása semmiképen sem nyugtatta meg a falu izgatott népét; s mivel sem az erdőkerülő, sem az orvos nem jöttek meg, még nyolcz óra tájban sem, sokan már azt hitték, hogy nem is jönnek meg többé soha... Hiába! a kárpáti várkastélyt nem lehet büntetlenül megközelíteni!

Mirióta, a kit már az álmatlan éjszaka is megtört, most már nem birta visszafojtani keserűségét. Fuldokló zokogásra fakadt és csaknem elájult; apja maga is meg volt törve és szóltanul, bánatosan vezette haza leányát.

Otthon még jobban kitört a leány kétségbeesése: szívet tépő hangon hívta Miklóst... majd hirtelen fölugrott, hogy ő is utána megy, mert nem bir élni nélküle.... A szerencsétlen menyasszony igazán szánni való volt, s attól lehetett félni, hogy ágynak esik és megbetegszik.

E közben égető szüksége vált annak, hogy valamit tegyenek. Haladék nélkül segítségére kellett

sietni az erdőkerülőnek, meg a doktornak. Nem szabad törődni a veszedelmekkel, melyek érhetik őket s minden áron meg kell tudniuk, hogy mi lett Deck Miklósból, meg Patak orvospól.

Ezt az egész falu átlátta és megértette: sőt hangosan mondta mindenki, hogy a legbátrabb és legderekabb embereknek kötelességük, hogy azonnal induljanak el a kárpáti várkastély felé.

Miután ezt elhatározták, hosszas huzavona után jelentkeztek „a legbátrabb és legderekabb emberek” is, összesen hárman: Kolecz uram, Frik, pásztor, meg Jónás szomszéd, a csapláros, több senki!

Hermód mesternek hirtelen köszvénye támadt a jobb lábában, úgy, hogy menten le kellett feküdnie; a többinek is, kinek ez, kinek az a nyavalya jutott eszébe: — szóval, mindenki óvatosan visszahúzódott

Kilencz óra tájban Kolecz uram meg társai, jól fölfegyverkezve, elindultak a Vulkán-szoros felé, s az országút kanyarulatánál egyenesen nekivágtak a sűrű rengetegnek. Úgy gondolkoztak, hogy az erdőkerülő, meg az orvos, ha lefelé jönnek a kastélyból, bizonyosan csak azt az utat fogják követni, a melyen föl is mentek, s így könnyen találkozhatnak velük.

A faluban ez alatt megindult a sopánkodás. Csaknem mindenki kárhoztatta a három bátor ember vállalkozását.

— Mi szükség — mondogatták vállat vonva, még súlyosabbá tenni a szerencsétlenséget, a mely már megesett? . . . Ha az erdőkerülő és az orvos áldozatul estek vakmerőségüknek: mi szükség reá, hogy Kolecz uram, Frik és Jónás szomszéd szintén kockára tegyék életüket, csupa emberségből? . . . Szép haszna is lesz ennek a dolognak, ha a szegény Mirióta nem csak a vőlegényét, hanem az apját is elveszti! . . .

Az aggodalom, szorongás és a panasz általános lett a faluban.

Föltéve, hogy semmi baj sem éri a második kirándulókat, bizonyos, hogy éjszaka előtt nem jöhetnek haza; addig pedig az aggodalom örültté teszi, megöli a falu népét.

Mily nagy volt hát a bámulat, mikor délután két óra tájban megpillantották a kis csapatot az országuton! Lélekszakadva jelentették Miriótának az esetet, aki legott az érkezők elébe szaladt.

De nem hárman voltak, hanem négyen: s a negyedik — Patak orvos volt.

— Miklós! . . . Szegény Miklós! . . . — sikoltott föl Mirióta kétségbeesve: — Miklós nincs itt? . . .

De igen . . . ott volt Miklós is . . . Faágakból összerótt kólyán hozták; a derék Jónás szomszéd, meg a juhász.

Mirióta oda rohant vőlegényéhez és letérdelt a földre.

— Meghalt! — sikoltott föl rémülten: — meghalt! . . .

Nem . . . nem halt meg, — felelte a doktor: — de megérdemelné, hogy meghalt legyen, velem együtt . . .

A fiatal erdőkerülő csakugyan nem halt meg, csak elájult, és alig lélekezett. Az orvos ellenben épen oly piros volt, mint rendesen: az erős gyakorlat kimelegítette, s ezért nem látszott sápadtnak.

Deck Miklós csak jó sokára, Kolecz uram házában, tért eszméletre s meglátván a mellette térdelő Miriótát, elmosolyodott örömeiben . . . de, mikor föl akart ülni, bágyadtan viszaroskadt; testének egy része béna volt, mintha szél ütötte volna meg.

De azért, meg akarván nyugtatni Miriótát, gyöngye hangon mondta:

— Nincsen semmi bajom! . . . nincsen semmi bajom. . . .

— Miklós . . . szegény Miklós! — kesergett Mirióta bánatosan.

— Csak elfáradtam, Mirióta . . . meg a nagy fölindulás. . . . De ez hamar elmulik. . . .

De a betegnek nyugalomra és csöndre volt szüksége. Kolecz uram tehát elment a szobából és Mirióta gondjaira bízta Miklóst; persze, hogy a leányánál jobb és gondosabb betegápolót nem is választhatott volna.

Ez alatt Jónás szomszéd a falu összecső-

dült népének elmondta, hogy mi történt elindulásuk óta.

Miután Kolez uram, a juhász, meg ő megtalálták az erdőben azt az ösvényt, melyet Deck Miklós meg az orvos törtek a bokrok közt, elindultak a kárpáti várkastély felé. A tört úton könnyen haladtak s két órai gyors menet után már közel voltak az erdő felső határához, mikor két férfit pillantottak meg. . . .

A két ember közül az egyik már a földön hevert, a másik pedig épen akkor roskadt össze: — az első az erdőkerülő, a második az orvos volt.

Rögtön odaszaladtak az orvoshoz, de nem bírtak kivenni belőle egy szót sem, mert a szerencsétlen még egészen hülye volt a rémülettől. Aztán mindjárt kólyát csináltak faágakból, ráfektették az eszméletlen erdőkerülőt, talpra állították az orvost és megindultak haza felé.

De, hogy miért ájult el Deck Miklós, azt nem tudta senki, mert az orvos még mindig nem tért magához rémületéből. Most azonban, hogy ismét itthon volt a faluban, az ismerős arcok, barátok közt, a kik egyre sürgették, unszolták, hogy beszéljen, lassankint fölocsúdott hülyeségéből és rendezni kezdte gondolatait.

— Rajta, doktor! — biztatta őt a bíró: — térjen már magához kigyelmed és mondja el, hogy mi történt.

— Azt akarják kigyelmetek, hogy beszéljek? hebegett az orvos.

— Minden esetre! sőt követeljük is, a nép megnyugtatóására.

Jónás szomszéd jókora pohár pálinkát hozott a doktornak; ez megoldotta a volt betegápoló nyelvét, úgy hogy elég érthetően, bár töredezett, szakadozott mondatokban, el tudta mondani, mi történt velük, mióta a faluból eltávoztak.

— Együtt indultunk el . . . Miklós meg én . . . örültek voltunk, örültek! . . . Csaknem egész napig tartott, míg az erdőn átvergődtünk . . . és már este volt, mikor fölértünk az átkozott kastélyhoz. . . . Még most is reszketek, ha rágondolok . . . egész életemben reszketni fogok! . . . Miklós mindjárt be akart menni. . . . Ott akart aludni a kastélyban . . . akár csak a Belzebüb hálószobájába kíváncszott volna! . . .

Patak orvos mind ezt oly rémes hangon mondta, hogy hallgatóinak a hátuk is borsódzott belé.

— Én nem engedtem meg, folytatta: — nem . . . nem egyeztem bele! . . . És mi történt volna még, ha . . . ha engedtem volna Miklós akarátának! . . . Minden hajam szála az égnek áll, ha rágondolok! . . .

S a doktor végig simította haját reszkető kezével; majd így folytatta:

— Miklós hát rá állt, hogy az éjszakát az

Orgall-fönsikon töltük. . . . Micsoda éjszaka volt ez! . . . micsoda éjszaka! . . . Egyetlen órát, egyetlen perczet sem birtam aludni. . . . Egyszerre csak tüzes sárkányok, griffmadarak, szárnyas oroszlánok jelentek meg a felhőkben. . . . És lecsaptak a fönsikra, hogy fölfaljanak bennünket. . . .

Mindenki föltekintett az égre, hogy valjon nem vágtat-e most is arra valami elátkozott lélek.

— S pár perczre rá, folytatta a doktor: — megkondult a várkastély harangja. . . .

A hallgatók mind megdöbbenve néztek a kastély felé, és lélekzetüket visszafojtva hallgatóztak, hogy nem kondul-e meg a harang.

— Hirtelen irtózatos üvöltés töltött be eget-földet, kiáltott föl a doktor. Ordítás, bögés, bömbölés. . . . Aztán rémes fény tört elő a várkastély ablakaiból. . . . Pokoli fény világította meg az egész fönsikot . . . Miklós meg én egymásra néztünk. . . . Ah, mily szörnyű, rettenetes volt ez! . . . Olyanok voltunk, mint két halott . . . mint két, sirjából fölkelt, rothadó halott! . . .

És, a kik e perczben ránéztek a doktor halál-sápadt, rémülettől eltorzult arczára, önkénytelenül is azt kérdezték maguktól, hogy valjon nem a más-világról jött-e haza Patak orvos: arról a más-világról, a hová már annyi felebarátját elszállította.

A volt betegápolón annyira erőt vett ismét a rémület, hogy szünetet kellett tartania, mert nem

tudott beszélni. Jónás szomszéd még egy pohár pálinkát adott neki, s ez kissé magához térítette.

— De mondja már kegyelmed azt is, hogy mi történt avval a szegény Miklóssal, — türelmetlenkedett Kolcz uram.

— Mindjárt elmondom, a mire még emlékezem, folytatta az orvos. — Végre fölvirradt . . . könyörögtem Miklósnak, hogy hagyja abba a szándékát. . . . De kigyelmetek is tudják, milyen makacs . . . nem mentem vele semmire. . . . Lement a vár árkába . . . nekem is vele kellett mennem, mert húzott maga után. . . . S különben sem tudtam már, hogy mit cselekszem . . . Miklós egészen a fölvonó-hidig ment. . . . Ott belekapaszkodott a lefüggő lánczba, és fölmászott rajta. . . . Ekkor hirtelen eszméletre tértem . . . meg akartam akadályozni a boldogtalant, hogy fölmenjen . . . hivatam, hogy jöjjön vissza a faluba . . . s mikor visszakiáltott, hogy: „Nem“! — én magam akartam visszajönni. . . . Úgy van, barátaim . . . megvallom: meg akartam szökni . . . s kigyelmetek is csak úgy cselekedtek volna! . . . De nem birtam mozdulni . . . a lábaim odaragadtak a földhöz . . . szaladni akartam, nem lehetett . . . le akartam feküdni, nem lehetett. . . .

A doktor elhallgatott, s pár másodperczig csak ziháló lélekzetét lehetett hallani; majd ismét így folytatta:

— E pillanatban fájdalmas sikoltást hallottam. . . . Irgalmas Isten! . . . Miklós sikoltott . . . hátra hanyatlott a lánczról . . . aztán lezuhant, mintha a villám sujtotta volna le!

A mint látjuk, a doktor elég hiven mondta el a mi történt, és semmivel sem toldotta meg a maga fantáziájából. Aztán röviden elmondta még azt is, a mi az erdőkerülő lezuhanta után történt:

. . . Az erdőkerülő elájult, és doktor Patak nem siethetett a segítségére, mert lábai még mindig oda voltak ragadva a földhöz, úgy hogy nem mozdulhatott. . . . Egyszerre csak a láthatatlan erő, mely fogva tartotta, hirtelen elbocsátotta a lábait. . . . Ekkor odarohant a szerencsétlenül járt erdőkerülőhöz, s az árok vizébe mártott zsebkendőjével fölmosta . . . Miklós eszméletre tért, de bal keze, és testének egy része megbénult a ropant ütéstől, mely lesujtotta . . . A doktor segítségével mégis talpra tudott állni, fölvészorgott az árokból a fönsikra. . . . Aztán lassan megindultak hazafelé. . . . De két órai fáradságos vándorszorgás után ismét ájultan esett össze. . . . A doktor ekkor egyedül akart lesietni a faluba, hogy segítséget hozzon, de szerencsére Kolcz uram, a pásztor és Jónás szomszéd épen odaértek és megmentették őket. . . .

Arról, hogy a fiatal erdőkerülő állapota veszedelmes-e vagy sem, a doktor nem mert határo-

zottan nyilatkozni. Fontoskodva, ünnepélyesen jelentette ki:

— Ha valakit természetes betegség támad meg, már magában ez is komoly csapás. De ha természetfölötti betegség éri, melyet a csort küld reá, akkor ebből csakis maga a csort gyógyíthatja ki.

Ez a beszéd nem volt nagyon megnyugtató, de szerencsére nem is volt szent, mint az evangélium. Deck Miklós fiatal, edzett, erőteljes legény volt, s remélhették, hogy kilábol ebből a bajból is, föltéve, hogy nem igen fogadja meg a volt betegápoló tanácsait, és nem veszi be az orvosságait.

VIII.

Ezek az események nem csak, hogy nem oszlatták el, de sőt még csak növelték Verszt lakóinak félelmét és aggodalmait. Most már kétségtelen volt, hogy a titokzatos fenyegetés nem puszta szó volt, hanem be is teljesedett, s Deck Miklós elvette büntetését, a miért nem hajtott reá.

Valjon nem intő, ijesztő példa volt-e ez mind azoknak, a kik nem átallának vakmerő példáját követni?

Valóban az volt: szigorú, tiltó parancs, hogy senki se merjen közeledni a kárpáti várkastélyhoz. S a ki mégis megkísértené, az életével játszik. Sőt bizonyos, hogy az erdőkerülő, ha sikerült volna a várba bejutnia, soha többé vissza nem térhetett volna a faluba.

Ebből következik, hogy a rémület most már mindenütt általános lett: nem csak Verszt és Vulkán falukban, hanem a környéken is, a két Zsil völgyében. Sokan egyébről sem beszéltek, mint

arról, hogy itt kell hagyni ezt az elátkozott vidéket, és máshol kell megtelepedniük.

Mert most, hogy bizonyos volt, hogy a várkastélyban kísértetek és gonosz lelkek tanyáznak, senki sem volt többé biztos az életéről. Innen ki kell vándorolni, ha csak a magyar kormány közbe nem lép és rendet nem csinál. Csak az a kérdés, hogy van-e földi hatalom, mely elpusztíthatja azt a kastélyt?

Június első hetében senki sem mert kimenni a faluból, még a mezei munkát végezni sem. . . . Hátha egy kapavágás, vagy az ekevas fölriasztja a földben alvó gonosz szellemeket? . . . vagy hátha az elvetett buzából gonosz manók, kegyetlen törpék sarjadnak a barázdákban? . . .

— Mind ez könnyen megtörténhetik! — mondogatta Frik, a pásztor, mély meggyőződéssel.

S ő maga óvakodott lemenni nyájával a Zsil völgyébe.

A faluban tehát a rémület teljes fejtelensége uralkodott. Maga Kolecz uram hiába igyekezett bátorítani a népet: ő maga is sokkal jobban rettegett, mint hogy másba lelket tudott volna önteni, s úgy látszott, hogy csakugyan nincs más eszköz, mint az, hogy egyenesen Kolozsvárra fordulnak hatásági segedelemért.

Hát a füstöt, látták-e még ezentúl is? . . . Hogyne! a messzelátó segítségével majdnem min-

den nap tisztán láthatták, hogy a várkastély kéményéből füst gomolyog.

Éjjelenként pedig a felhők vérvörös fényben ragyogtak, mintha valami roppant tűzvész fényét vernék vissza . . . s néha úgy tetszett, hogy nem is felhők, hanem lánggal lobogó köd hullámszik az elátkozott kastély fölött.

Sőt hallani lehetett azt a szörnyű bögést, üvöltést is, mely Patak orvost annyira megrémítette az Orgall-fönsíkon: a délnyugati szél néha irtózatosszerű hangját hozta le a faluba, mintha ezer meg ezer dühös fenevad üvöltene odafönt . . .

Magától értetődik, hogy a *Mátyás király* ivójába senki sem járt. A falu lakói a kolerás kórházat sem kerülték volna jobban, mint a csapszéket s Jónás szomszéd már elkeseredve tanakodott magában, hogy ne csukja-e be az ivót, mikor két utas megérkezése egyszerre csak változást hozott az állapotokba.

Június 9-ikén este nyolcz óra tájban bezörgettek a *Mátyás király* ajtaján. Jónás mester, a ki már épen feküdni készült az emeleten, sietve szaladt le az ivóba, de óvatosságból először csak zárt ajtók mögül értekezett az alkalmatlankodóval.

— Ki az? — kérdezte.

— Két utas.

— Élő, eleven utasok?

— Persze, hogy azok!

— Bizonyos, hogy azok?

— Oly bizonyos, mint a mily bizonyos az is, hogy ha mindjárt be nem ereszt és enni nem ad kigyelmed, hát tovább megyünk.

Erre már Jónás szomszéd is neki bátorodott, kinyitotta az ajtót s a két utas belépett.

Mihelyt bent voltak, első dolguk az volt, hogy szobát kértek, mert huszonnégy óráig pihenni szándékoztak Versztben.

Lámpája világánál Jónás szemügyre vette új vendégeit. A fiatalabbik körülbelül harminczkét éves lehetett. Magas termetű, karcsu, de erőteljes uri ember volt; szép arcza, nemes vonásai kissé szomorúak voltak, de máskülönben egész modorán meglátszott, hogy született úr, még pedig igen előkelő úr.

S mikor Jónás megkérdezte a nevét, hogy beirhassa a vendégkönyvbe, így felelt:

— Telek Ferencz gróf, és Roczkó, az inasa.

— Hová valók?

— Krajovába.

Krajova egyike Románia nagyobb városainak: Telek gróf tehát román származásu volt a mit Jónás különben mindjárt az első látásra kitalált.

Roczkó negyven éves, izmos, szálas ficzkó volt s minden mozdulatán meglátszott a fegyelmezett, kiszolgált katona. A hátán most is ott volt a borju, kezében pedig könnyű táskát vitt.

Ez a két utas ugyanaz volt, a kikkel Frik, a

pásztor, vagy egy hete az országúton találkozott. Meglátszott rajtuk, hogy turisták; a mint Frik mondta, csakugyan megmászták a Retyezátot és most, miután bekalandozták a vidéket egész a Maros völgyéig, rövid pihenőre tértek Verszt faluba. Az volt a szándékuk, hogy harmadnap tovább utaznak a Zsil völgyében.

— Van kigyelmednek szobája? kérdezte Telek gróf Jónás szomszédtól.

— Kettő . . . három . . . négy is . . . a mennyi csak tetszik méltóságodnak. Felelte Jónás hajlongva.

— Elég lesz kettő is — mondta most Roczkó: — csak egymás mellett legyenek.

— Jók lesznek ezek? — kérdezte Jónás szomszéd s fölnyitott két ajtót az ivó végében.

— Nagyon jók — felelte az ifju gróf.

A mint látjuk, Jónásnak nem volt mit félnie két vendégétől. Nyilvánvaló volt, hogy nem hazajáró lelkek, sőt az egyik oly előkelő főúr, akire akármelyik fogadós büszke lehetne. És Jónás szomszéd azt gondolta magában, hogy ez a két vendég talán vissza csábitja a *Mátyás király* elmaradt vendégeit is.

— Mennyire vagyunk Kolozsvártól? — kérdezte most Telek gróf.

— Körülbelül ötven mértföldnyire — felelte Jónás — azon az úton, a mely Petrozsényen és Károlyfehérváron át vezet.

— És fárasztó ez az út?

— Nagyon fárasztó, kivált a gyalogjárónak; s ha méltóságod megengedi ezt a megjegyzést, ajánlanám, hogy indulás előtt jól kipihenje magát.

— Kapunk-e valamit enni? — kérdezte a gróf, elébe vágván a ravasz csaplóros terveinek.

— Fél órai türelmet kérek, hogy méltóságodhoz illő vacsorával szolgálhassak . . .

— Ma este beérjük egy kis borral, kenyérrel, néhány tojással s valami hideg hússal, ha van.

— Akkor mindjárt talállok . . .

— Csak siessen kigyelmed.

— Ebben a pillanatban minden itt lesz.

És Jónás már indult a konyhába, mikor a gróf ismét megszólította:

— Úgy látszik, hogy nem nagyon sok vendége szokott lenni?

— Valóban gróf ur . . . ebben a pillanatban épen senki sincs itt.

— Hát nem ilyenkor szoktak ide járni egy-egy pipára, meg egy ital borra?

— Már későre jár, gróf ur . . . itt, a mi falunkban, rendszeren a tyúkokkal fekszik le a nép, mert kora hajnalban föl szokott kelni.

Ezt a hazugságot Jónás a legjámborabb arccal mondta el; a világ minden kincseért sem árulta volna el az igazi okot, hogy miért nincsenek vendégek a *Mátyás királyban*.

— Úgy-e, ennek a falunak négy-ötszáz lélek lakossága van? — kérdezősködött tovább a gróf.

— Körülbelül annyi van, méltóságos uram — felelte Jónás.

— És még sem találkoztunk senkivel, pedig az országúton jöttünk.

— Ez azért van . . . mert . . . mert ma szombat este van . . . és a falu népe a holnapi vasárnapra készülődik.

Telek gróf szerencsére nem fakgatta tovább Jónás szomszédot, a ki most már igazán nem tudott volna mit felelni. Ő maga semmiért meg nem mondta volna az igazat: — hisz a vendégek előbb-utóbb úgy is megtudnak mindent s kérdés, hogy akkor nem szöknek-e meg rögtön a faluból.

— Csak legalább addig meg ne szólaljon az a titokzatos hang, a míg vacsorálnak, dűnnyögte Jónás szomszéd kimentében.

Hamarosan visszajött a konyhából, hófehér abroszszal terített, és behozta az egyszerű vacsorát, melyet a gróf és inasa nagy étvágygyal fogyasztottak el; aztán mindjárt bementek szobáikba és lefeküdtek.

Mivel vacsora közben a gróf alig váltott tiz szót a szolgájával, Jónás szomszéd, nagy sajnálattára, semmiképen sem elegyedhetett velük beszédbe. Különben is úgy látszott, hogy Telek gróf nem nagyon közlékeny; a hajdura pedig elég volt rá-

nézni s Jónás szomszéd legott tisztába jött avval, hogy ebből az emberből ugyan harapófogóval sem huzhat ki semmit.

Jónás szomszéd tehát, miután alázatosan jó éjszakát kívánt vendégeinek, szintén feküdni indult az emeletre. De előbb körülnézett az ivóban és elkeseredve dörmögte fogai közt.

— Csak legalább az az átkozott hang föl ne zavarja őket álmukból!

Az éjszaka nyugodtan telt el s a vendégek álmát mi sem zavarta.

Másnap már kora hajnalban hire futott a faluban, hogy az éjszaka két utas szállt meg a *Mátyás királyban* és e hirre sokan összecsődültek a fogadó előtt.

Telek gróf és Roczkó még jóízűen aludtak. A tegnapi fáradság után mélyen elnyomta őket az álom s nem is volt valószínű, hogy hét-nyolcz óra előtt fölkelnek.

A kíváncsiak tehát nagyon türelmetlenek voltak, de azért egyikük sem mert volna addig az ivóba lépni, míg a vendégek föl nem keltek.

Végre, úgy nyolcz óra tájban, előjött a két utas.

Semmi sem történt velük s a nép kívülről láthatta, hogy elég vigan vannak. Föl s alá sétálgattak az ivóban, majd leültek a reggelihez és beszélgettek. Ez, minden esetre, megnyugtató volt.

Különben Jónás szomszéd, a ki az ivó küszö-

bén állt, barátságos mosolygással csábitgatta vissza régi vendégeit. Miután a *Mátyás királyt* oly előkelő vendég is megtisztelte, mint ez a Telek gróf: ugyan mitől lehetett volna még félniük?

Szóval a falu népe annyira neki bátorodott, hogy Kolez uram, jó példával óhajtván elüljárni, megemberelte magát, és kilencz óra tájban, némi habozással belépett az ivóba. Csaknem mindjárt utána ment Hermód mester is, a kit Frik, a pásztor, meg három-négy más paraszt követett. Doktor Patakot azonban lehetetlen volt rávenni, hogy szintén betegye lábát az ivóba.

— Még hogy bemenjek Jónás szomszéd koresmájába? — mondta hevesen. — Soha! még ha tíz forintot fizetne is minden látogatásomért!

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Kolez uram elhatározására nagy befolyása volt egy más körülménynek is. A jeles birót nem csupán a kíváncsiság hajtotta be a *Mátyás király* ivójába: — nem! . . . Más, fontos érdek is ösztönözte, hogy ismeretséget kössön Telek gróffal.

Mert a fiatal gróf, mint a szoroson átkelő utas, szintén tartozott megfizetni a vámot és sorompópénzt, úgy magáért, mint a hajdujáért: ez a díj pedig, a mint tudjuk, Kolez biró jövedelme volt.

A biró tehát nagyon udvariasan és alázatosan fölszólította Telek gróftól ennek a díjnak a megfizetésére; s a gróf, bár ez a szokatlan adó

meglepte, mégis készséggel megfizette a sorompópénzt.

Sőt asztalához is meghívta Kolecz uramat, meg Hermód mestert. Ezek el is fogadták a meghívást, és letelepedtek a gróf asztalához.

Jónás szomszéd sietett kiszolgálni vendégeit, és legjobb fajta pálinkáit hozta elő. Ekkor ismét pár új vendég jött be az ivóba, és szintén italt kért. Azt lehetett hát hinni, hogy a régi „vendégkoszorú“, melyet a rejtélyes hang elriasztott, lassankint megint csak vissza fog térni a *Mátyás királyba*.

Telek gróf, miután megfizette a sorompópénzt, azt kérdezte a bírótól, hogy sok jövedelme van-e ebből a díjból?

— Dehogyan van, dehogyan van, méltóságos uram!
— felelte Kolecz uram sóhajtván.

— Talán kevés utas fordul meg Erdélynek ebben a részében.

— Bizony kevés, gróf úr: pedig a vidék nagyon szép, s megérdemelné, hogy többen is megnézzék.

— Ezt magam is mondom, felelte a fiatal gróf. — Amit láttam, az mind igazán szép, sőt nagyszerű. A Retyezát tetejéről gyönyörű kilátás nyílik. Órákig elnéztem a Zsil kanyargó völgyét, a keleti lejtőn fekvő festői falvakat, s azt a vadregényes, zordon béreczoszorút, mely a háttérben elzárja a szemhatárt.

— Mind ez nagyon szép, gróf úr, mondta most Hermód mester: — nagyon szép; de önnek, hogy méltóképen fejezze be kirándulását, föl kellene másznia a Paringra is.

— Attól félek, hogy nem lesz rá elég időm, felelte Telek gróf.

— Egy nap is elég rá.

— Az igaz; de nekem Károlyfehérvárra kell mennem, és már holnap indulni is akarok.

— Hogy-hogy? . . . kiáltott föl Jónás: — a méltóságos úr ily hamar itt akar hagyni bennünket?

Mert az élelmes szomszéd nagyon szerette volna, ha Telek gróf még legalább pár napig itt marad a *Mátyás királyban*.

— El kell mennem, ismételte a gróf: — s különben is nem tudnám, mit csináljak pár napig Versztben.

— Méltóságod hát nem hiszi, hogy a mi vidékünk is csábíthatná a turistákat? — kérdezte a bíró.

— Úgy látom, hogy nem igen sokan járnak erre, viszonzá Telek gróf: s ebből azt következtetem, hogy semmi különös sincs a környéken. . . .

— Valóban, nincs semmi különös . . . felelte a bíró, és magában elkeseredve gondolt az átkozott kárpáti várkastélyra.

— Igazán . . . nincsen semmi különös sem . . . ismételte Hermód mester is.

— Ugyan! . . . ugyan! . . . kiáltott föl Frik önkénytelenül, és jelentősen csóválta bozontos fejét.

Mily gyilkos pillantással mérték végig a juhászt Kolez uram és Hermód mester, de legkivált Jónás szomszéd!

Mi szükség volt beleavatni ezt az idegent a falu végzetes titkába? . . . Mire való lenne elmondani neki, hogy mi történt az Orgall-fönsikon? . . . Minek figyelmeztetni őt a kárpáti várkastélyra? . . . Talán azért, hogy menten megszökjék a faluból, s országszerte szétvigye a rossz híret? . . . No, akkor ugyan várhatják aztán, míg valaki ismét erre téved! . . . Hisz már most is napról-napra fogy az utasok száma!

Valóban, ez a pásztor butább és ostobább volt, mint akármelyik birkája!

— Hallgass hát számár! — mordult rá Kolez uram halkan: — hallgass hát!

De a fiatal gróf kíváncsisága már fölébredt; egyenesen odafordult Frikhez, s megkérdezte öle, hogy mit jelent ez az „ugyan! . . . ugyan?“

A pásztor nem szokott meghátrálni, kitérni, s magában talán azt gondolta, hogy hátha ez a gróf, a ki okos, tud valami jó tanácsot is adni. Így felelt tehát:

— Igaz, hogy mondtam; „ugyan! . . . ugyan!“ . . . de nem ok nélkül mondtam ezt, méltóságos uram.

— Igaz, hogy mondtam, „ugyan — ugyan!” — de
nem ok nélkül mondtam

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

— Van tehát a falu környékén valami csodálatos dolog, a mit érdemes megnézni? kérdezte a fiatal gróf.

— Miféle csodálatos dolog! . . . ismételte Kolez uram izgatottan.

— Nincs! . . . semmi sincs! . . . semmi! — kiabáltak a többiek összevissza.

És már a gondolatra is halálra rémültek, hogy valaki talán másodszor is megpróbálja bejutni az elátkozott kastélyba, s ez a második kísérlet is szerencsétlenül üt ki.

Telek gróf némi meglepetéssel nézett körül az ivóban, mert látta, hogy az ott levők arcán, többé-kevésbbé élénken, őszinte rémület tükröződik.

— De hát mi az mégis? — kérdezte most már kíváncsian.

— Hogy mi az, méltóságos uram? — szolt most közbe Roczkó. — Hát úgy látszik, hogy a kárpáti várkastély.

— A kárpáti várkastély? . . .

— Az! . . . Legalább a pásztor ezt sugta a fülembe épen most.

És Roczkó Frikre mutatott, a ki hirtelen lehunyta a szemeit és a világ minden kincseért sem mert volna haragos gazdájára nézni.

De a jég már meg volt törve, s a gróf nem sokára tövéről hegyére megtudta a kárpáti várkastély csodás történetét.

Kolecz uram, látván, hogy a titkolózás már úgy sem segít, erényt csinált a szükségből és maga mondott el mindent Telek grófnak.

Természetes, hogy a fiatal gróf álmélkodva hallotta a különös, rejtélyes történetet: de az is természetes, hogy sem a csodákban, sem a szellemekben nem hitt. A hazajáró lelkeken és kísértetekben jóízűen nevetett, s józan okokkal igyekezett megmagyarázni a történeteket.

Szerinte, Kolecz uram elbeszélésében nem volt semmi csodás és természetfölötti. A várkastély füstje, a kongó harang mind nagyon természetes és érthető dolog, s csak a falu babonás népe tulajdonit neki természetfölötti értelmet; a sárkányok, griffinadarak meg a szörnyű bögés csak a fölizgatott fantázia szüleményei, épen úgy, mint a régi bükkfához kötött babonás monda is.

Kolecz uram eddig csak azt mondta, a mit a falu népe azóta látott, mióta az erdőkerülő, meg Patak orvos visszatértek kirándulásából. Látván azonban a fiatal gróf hitetlenségét, a melyen az összes jelenlevők megbotránkoztak, így szólt:

— De van ám még egyéb is, méltóságos uram!

— Még egyéb is? . . .

— Bizony egyéb is! Az, hogy lehetetlen bejutni a kárpáti várkastély belsejébe.

— Igazán?

— Az erdőkerülők, meg a doktorunk be akart menni a kastélyba, most néhány napja, s ez a kísérlet csaknem az életükbe került.

— Mi történt velük, ugyan? — kérdezte Telek gróf tréfálkozva.

Kolecz uram részletesen elmondta Deck Miklós és Patak orvos szörnyű kalandjait.

— Tehát, kérdezte a gróf: — mikor a doktor el akart szaladni az árokból, a lábai úgy a földbe gyökereztek, hogy egy lépést sem birt tenni?

— Sem előre, sem hátra! — tette hozzá Hermód mester, nagyobb nyomaték kedviért.

— Ezt a doktor csak úgy képzelte — viszonzá a gróf: — tulajdonképen csak meg volt ijedve, s a félelem bénította meg a lábait.

— Ez talán úgy lesz, gróf ur — mondta most a bíró. De hát azt hogyan lehet érteni, hogy Deck Miklós oly rettenetes ütést kapott, midőn megfogta a fölvonó-híd vaskapuját?

— Ez bizonyosan gonosz tréfa volt. . . .

— Még pedig oly gonosz tréfa, gróf úr, folytatta a bíró, — hogy a szegény fiú az óta ágyban fekvő beteg.

— De csak nem halálosan beteg? — kérdezte a gróf hirtelen, részvéttel.

— Szerencsére, nem.

Ez a dolog valóban kézzel fogható bizonyíték volt, a melyet nem lehetett tagadni és Kolecz uram

kíváncsian várta, hogy Telek gróf hogyan fogja megmagyarázni ezt a körülményt.

A fiatal gróf rövid gondolkodás után ezt mondta :

— Még egyszer ismétlem, hogy abban, a mit kigyelmetektől hallottam, semmi különös, vagy csodálatos nincs. Egy dolog föltétlenül bizonyos : az, hogy a kárpáti várkastélyban laknak. . . . Hogy kicsodák ? . . . azt én nem tudom. De semmi esetre sem kísértetek, vagy hazajáró lelkek, hanem ellenkezőleg, emberek : még pedig oly emberek, a kik titokban rejtve akarnak odafönt élni . . . tehát kétséggel kívül gonosztevők. . . .

— Gonosztevők ! . . . kiáltott föl Kolecz uram elszörnyedve.

— Alighanem azok s mivel nem akarják, hogy akárki is lássa, vagy észre vegye őket, azt a babonát terjesztették el, hogy a kastélyban kísértetek és hazajáró lelkek laknak.

— Micsoda, gróf úr ; ön hát azt hiszi . . . kiáltott föl Hermód mester.

— Én azt hiszem, hogy ennek a vidéknek a népe nagyon babonás — felelte a gróf : — ezt a kastély lakói tudják, s arra használják, hogy távol tartsák maguktól az alkalmatlan látogatókat.

Nagyon valószínű volt, hogy a grófnak igaza van, de azért a faluban senki sem hitte el, a mit mondott. Ő maga is látta különben a parasztok

kétkedő arcát, tamáskodó fejcsóválását, s ezért vállat vonva tette hozzá:

— Ha nem hiszik kigyelmetek az én magyarázatomat, hát csak higgyék továbbra is azt, a mit eddig hittek.

— Mi csak azt hisszük, a mit láttunk, gróf úr — felelte Kolecz uram.

— És a mi igaz is — tette hozzá Hermód mester nyomatékkal.

— Most már igazán sajnálom, hogy nincsen huszonnégy órám — szólt a gróf gondolkozva: — mert Roczkó meg én fölmentünk volna a kastélyba s biztosítom kigyelmeteket, hogy akkor tisztába jöttünk volna mindennel, a mi odafönt történik. . . .

— A gróf úr fölmenne a kastélyba! — szörnyűködött Kolecz uram.

— Föl bizony: s ha maga az ördög állt volna is utunkba, még akkor is bementünk volna a kastélyba!

E szavak hallatára az ivóban levők mind elborzadtak és rémülten tekintgettek egymásra. . . . Hogy ne! . . . Ha a gróf ily gyalázó szavakkal beszél a kastély kísérteteiről, nem származik-e ebből új csapás, új veszedelem a falura? . . . Hisz a rossz szellemek minden szót hallanak, a mi a *Mátyás király* ivójában elhangzik. . . . És ha az a rejtélyes hang most másodszor is megszólalna? . . .

Kolecz uram most mindjárt elmondta Telek

grófnak azt a rejtélyes fenyegetést is, a mely itt, ugyanebben az ivóban hangzott el, s a mely a fiatal erdőkerülőn be is teljesedett.

De Telek gróf erre is csak vállat vont s fölállva az asztaltól, kijelentette, hogy ez a titokzatos fenyegetés csak mesebeszéd és nem egyéb, mint a babona, meg a jó pálinka szüleménye.

Erre a beszédre többen fölkeltek s kifelé indultak az ivóból, mert nem akartak egy szobában maradni a fiatal gróffal, a ki, úgy látszott, nem hisz sem az ördögben, sem a kísértetekben.

Telek gróf intett nekik, hogy álljanak meg, s aztán így szólt:

— Már látom, hogy az egész falu népe retteg s még hallani sem meri a józan beszédet.

— Ez igaz is, gróf úr — felelte Kolcz bíró: — de, fájdalom! van is rá okunk.

— De van rá módjuk is, hogy egyszer s mindenkorra végét vessék annak az ördögösségnek, a mely, kigyelmetek szerint, a kárpáti várkastélyban folyik. Én holnapután Károlyfehérváron leszek, s ha kigyelmetek kívánják, jelentést teszek az esetről a hatóságnak. Küldenek ide egy csapat csendőrt, vagy katonát s kigyelmetek bizonyosak lehetnek, hogy ezek a derék emberek kiugrasztják a kastélyból azokat a tréfás ficzkókat, vagy gonosztevőket, a kik a kigyelmetek könnyenhitvőségét ily rútul fölhasználják. . . .

Ez az ajánlat nagyon is józan és elfogadható volt, de azért még sem tetszett a falubelieknek. Szerintük sem a csendőrök, sem a katonaság nem tudnak elbánni a kísértetekkel, mivel ezeknek természetfölötti hatalmak segítenek a védelemben.

— Most jut csak eszembe — szólt a fiatal gróf ismét — kigyelmetek még azt sem mondták meg, hogy kié, vagy kié volt ez a kárpáti várkastély.

— Egy nagyon régi idevaló családé, — felelte Kolez uram : — a Gortz báró-családé.

— Gortz báró-családé ? . . . kiáltott föl Telek gróf meglepetve.

— Azé, méltóságos uram.

— És Rudolf báró is ebből a családból való ?

— Ebből, gróf úr.

— S kigyelmetek tudják, hogy mi lett Rudolf báróból ?

Nem tudjuk, méltóságos uram. Már több esztendeje, hogy Gortz báró nem fordult meg a kastélyban.

Telek Ferencz gróf elsápadt, és izgatott, remegő hangon ismételte :

— Gortz Rudolf báró ! . . .

IX.

Telek gróf családja egyike volt a legrégebbeknek és a legnevezetesebbeknek Romániában. Már jóval előbb jelentékeny szerepet játszott, mint az ország kivivta függetlenségét a XVI. század elején. A család majdnem minden nevezetesebb politikai eseményben tevékeny részt vett és neve összeforrt hazája történetével.

Az egykor nagyszámu családnak ma már csak egy ága volt meg: a krajovai Telek grófok ága, melynek egyetlen és utolsó sarjadéka volt ez a fiatal Ferencz gróf, a ki most Verszt faluban tartózkodott.

Gyermekek éveit az ifju gróf az ősi kastélyban élte le, apja és anyja körében. A gazdag és előkelő család nagyon szeretett a vidéken lakni, a hol a nép hódolattal vette körül, mert úgy a gróf, mint a grófné nagyon jószivűek és adakozók voltak. Évente alig kétszer-háromszor mentek be a

városba, de akkor is mindjárt visszakiváncoztak falusi kastélyukba.

A kis Ferencz gróf tehát falun nevelkedett s még hosszú ideig érezte az után is a környezet hatását, melyben gyermekéveit töltötte. Egy öreg olasz pap tanította egyre-másra: de ez édes-kevés volt, mert bizony ő maga sem sokat tudott.

Nem csoda hát, ha ily nevelés mellett a fölserdült ifju sem sokat konyitott a tudományokhoz, irodalomhoz és szépművészetekhez. Ellenben annál szenvedélyesebben vadászott; éjjel-nappal a rengeteg erdőkben kalandozott, üzte a szarvasokat, vaddisznókat, pusztá vadászkéssel megtámadta a medvéket s mivel bátor, izmos, edzett fiatalember volt, a környéken szinte csodákat beszéltek hőstetteiről.

Mikor Telek grófné meghalt, a fiatal Ferencz gróf még alig mult tizenöt éves. Öt évvel később pedig egy vadászat alkalmával halálos baleset érte apját s a még csak húsz éves ifju teljesen árván maradt.

Fájdalma határtalan volt. Pár rövid év alatt elvesztette apját is, anyját is és kétségbeesetten siratta a szüleit. Addig, míg éltek, boldog és vidám volt; gyermeki szeretete és gyöngédsége betöltötte egész szívét, s mivel szerette a kalandos, veszedelmekkel teljes vadász-életet, sohasem kívánczolt el az ősi kastélyból.

De most, mikor egészen egyedül maradt — öreg nevelője már korábban elhalt — fájdalmasan kezdte érezni a magányt, mert a környéken sem volt senki, a kivel barátságot köthetett volna.

Egyelőre azonban mégis otthon maradt és teljes három évet töltött a kastélyban, gyászos egyedülletben. Nem birt elszakadni a szentelt falaktól, a hol apja, anyja éltek, de viszont nem járt társaságokba sem és csaknem végképen emberkerülő lett. Néhányszor föl-fölrándult ugyan Bukarestbe, a a fővárosba, valami sürgős ügy miatt, de ilyenkor is mindig sietett hazamenekülni falusi magányába.

De ez az életmód már nem tarthatott sokáig. A fiatal, rugalmas lélek végre is beleunt a hosszas egyedülletbe s bár megszokta a sivár fájdalom igáját, időnkint mégis föl-föllázadt ellene és szórakozásra, vigasztalásra vágyott.

Telek Ferencz gróf huszonhárom éves mult, mikor elhatározta, hogy szétnéz a világban. Krajovai kastélyát a család régi, kipróbált cselédjeire bízta s ő maga Roczkóval utazni indult.

Ez a Roczkó kiszolgált katona volt s már vagy tiz év óta volt a fiatal gróf hajduja. Hűségesen szolgáltta urát, elkísérte vadászatain és nem egyszer adta jelét ragaszkodásának, elszántságának és rettenthetetlen bátorságának.

Telek Ferencz grófnak az volt a szándéka, hogy meglátogatja a művelt Nyugat-Európa nagyobb

városait s mindegyikben pár hónapot tölt. Könnyen tehette, mert nagyon gazdag volt s a szórakozáson kívül, mit az utazástól remélt, az is ösztönözte, hogy kiegészítse azt a hiányos nevelést és műveltséget, mit ifju korában kapott.

Mindenek előtt Olaszországot akarta megnézni, már csak azért is, mert öreg nevelőjétől folyékonynan megtanult olaszul beszélni.

Természetes, hogy a történeti és művészeti emlékekben oly gazdag ország elragadta a fiatal grófot. Négy évig időzött „Európa virágos kertjében“, a hogy Olaszországot hívják s legtöbbnyire Velenczében, Firenzében, Nápolyban és Rómában lakott, melyeknek műkincseitől nem birt megválni. Azt határozta, hogy Francia-, Spanyol-, Német- és Oroszországot csak későbbben látogatja meg s egyelőre ifjuságának egész lelkesedésével akarta élvezni az olasz-nagyvárosok varázsát.

Igy történt, hogy Telek Ferencz gróf már huszonhét éves volt és még mindig Olaszországban utazgatott. Épen Nápolyban volt, a honnan Szicziáliába akart utazni, hogy a gyönyörű szigetet is megnézzé, midőn különös dolog történt vele.

E néhány év alatt a tudományokban ugyan nem tett nagy haladást, de annál jobban megismerte és megszerette a zenét, meg a szépművészeteket. Mint a született vak, ha leesik szeméről a hályog, szinte issza az ismeretlen benyomáso-

kat, melyekről addig sejtelve sem volt: épen oly szenvedélyes mámorral gyönyörködött a fiatal gróf is a festészetben és szobrászatban, de legkivált a zenében, a színházban és az operában.

A nápolyi San-Carlo színházban akkoriban egy híres művésznő énekelt, a kit az egész világ bámult gyönyörű hangjáért, drámai játékáért és tökéletes művészeteért.

Stella, ez volt a fiatal leány neve, eddig még csak olasz színpadokon énekelt, de nem is vágyott a külföldi színpadokra, mert valósággal rajongott a klasszikus olasz zenéért, mely akkoriban az egész világot meghódította. Egymás után aratta diadalait a torinói Carignano-, a milánói Scala-, a velenzei Fenice-, a firenzei Alfieri-, a római Apollo-, a nápolyi San-Carlo-színházakban s egyáltalában nem törődött Európa többi színpadaival.

A művésznő akkor huszonöt éves és csodaszép leány volt. Aranyszínű hosszú haja koronaként övezte hófehér arcát, homlokát; mély tűzü, sötét szemei izzani látszottak az íves szemöldökök alatt; gyönyörű alakjánál még a szobrász vésője sem alkothatott volna szebbet. S ráadásul remek, páratlan művésznő volt, második Malibran, a kiről Musset Alfréd, a híres költő szintén elmondhatta volna:

Et tes chants dans les cœurs emportaient la douleur . . .)*

*) Dalodnak szárnyán égbe szállt a bánat . . .

De az a hang, melyet a kedvelt költő örökbeesü stanzáiban magasztalt:

... cette voix du coeur qui seule au coeur arrive ...)*

ez a hang a Stelláé volt, mely ki nem mondható szenvedélyvel és erővel rázta meg a hallgatók lelkét.

S csodálatos, hogy erről primadonnáról, a ki dalával rezgésbe tudta hozni az emberi lélek és sziv minden idegét, azt beszélték, hogy ő maga sohasem érezte azokat az érzelmeket, melyeket oly megrázóan tudott kifejezni. Azt mondták, hogy még sohasem szeretett s úgy látszott, hogy egyedül csak a művészetben, illetőleg csak művésztének él.

Telek Ferencz gróf, mihelyt Stellát megpillantotta, azonnal érezte, hogy ez az a nő, az ideál, akiről annyiszor ábrándozott. Rögtön le is mondott arról a szándékáról, hogy Sziciliába megy s elhátározta, hogy mind addig Nápolyban marad, a míg csak a művésznő ott énekel. És eljárt minden előadásra, a melyben Stella föllépett s együtt ünnepelt ő is a tömeggel, mely valóban rajongással tapsolt a páratlan művésznőnek. De Stella ajtaja épen úgy nem nyílt meg Telek grófnak sem, mint a többi udvarlóknak, a kik a művésznőt folyton ostromolták.

*) ... csak ez a hang, mely szivből fakad, hat be a szivbe.

A fiatal gróf ennek következtében csakhamar igen szerencsétlen lett. Nem birt semmi másra gondolni, mint szerelnére, a mely lassankint annyira urrá lett rajta, hogy éjjelét-nappalát elfoglalta és szinte gyötrő rögeszmeként kinozta.

Ez a szenvedély csakhamar annyira fokozódott a fiatal gróf szívében, hogy félni lehetett, hogy az egészségét is megtámadja. Képzeltető, hogy mennyit szenvedett volna, ha még vetélytársa is lett volna! De nem volt; az ünnepelt művésznő nem fogadott el senkit, még azt a különös, sajátságos embert sem, a ki lépten-nyomon követte és úgyszólván üldözte hódolatával.

Ez az ember, legalább úgy látszott, ötven-ötvenöt éves lehetett s mivel elzárkózott, magányt szerető ember volt, a ki alig érintkezett valakivel, senki sem tudott semmit, sem róla, sem családjáról, sem a multjáról. Ma Rómában volt, holnap Nápolyban, holnapután pedig Milanóban, a szerint, a mint Stella is ebben, vagy amabban a városban énekelt. Úgy látszott, hogy ninesen más szenvedélye, mint az, hogy hallhassa ezt a híres énekesnőt, a ki akkor művészete tetőpontján állott.

Az ismeretlen, különöz műkedvelő már hat év óta követte Stellát városról-városra, mint az árnyék: s a szerelmes Telek gróftól annyiban különbözött, hogy a nővel egyáltalában törődni sem látszott, mert neki nem a nő, hanem az éneke volt oly

szükséges, mint a levegő. Sohasem igyekezett Stellával találkozni: csak a szinpadon akarta őt látni és hallani, de az eszébe sem jutott, hogy meglátogassa, vagy írjon neki.

De, valahányszor Stella Olaszország bármelyik szinpadán föllépett, esküdni lehetett volna rá, hogy ott lesz ez a magas termetű, fekete ruhás ember is, kinek arczát széles karimájú kalapja csaknem egészen eltakarta. Rendesen leghátul volt valame-lyik rácsos páholyban, melyet előre kibérelt s az egész előadás alatt némán, mozdulatlanul ült helyén. Mihelyt Stella elénekelte utolsó dalát, rögtön föl-kelt, eltávozott a páholyból s ott nem maradt volna semmiféle más énekes, vagy énekesnő kedviért.

Ez a makacs, titokzatos műkedvelő még Stella kíváncsiságát is fölizgatta, de ő sem birt róla semmi bizonyosat megtudni. A kisse ideges ter-mészetű művésznőt lassankint megbabonázta, meg-igézte ez a különös ember, a ki minden föllépé-sén ott volt, s végre is — talán ok nélkül — határozottan félni kezdett tőle.

Ki lehetett ez a bizarr, konok színházláto-gató? . . .

Stella nem tudta: sőt még csak nem is lát-hatta, mert mindig egészen hátra vonult elrács-ozott páholya homályába; de érezte, hogy ott van, hogy az ismeretlen szeme folyton rajta csügg: s ez az állandó, konok bámulat néha annyira meg-

zavarta, hogy még a tapsvihart sem hallotta, mely-lyel a közönség művészetéért jutalmazta.

Mondtuk már, hogy ez a rejtélyes különöz semmiképen sem igyekezett Stellához közel fér-közni; beérte avval, hogy az énekét hallhatta. De viszont, mindent, a mi a művésznőre emlékeztet-hette, gondosan összegyűjtött. Így például ő vásá-rolta meg a művésznő legjobb életnagyságu képét is, melyet a híres Gregorio Michele festett; ez a kép valóban maga Stella volt, legjobb szerepei egyikében: csupa szépség, szenvedély és drámai erő, s igazán megérte ezt a roppant összeget, melyet a titokzatos különöz fizetett érte.

De, bármily visszavonult és zárkózott ember volt is Stella rejtélyes bámulója, még sem élt egé-szen egyedül és magára hagyatva. Igaz, hogy laká-sáról rendesen csak akkor távozott, mikor a szín-házba ment, de mégis volt egy hozzá hasonló eredeti társa, a ki megosztotta vele a magányt.

Ennek a másik különöznek Orfanik volt a neve. Senki sem tudta volna megmondani, hogy hány éves volt, hol született, hová való volt. Ha beszélni kezdett — és fecsegni ugyanesak szeretett, — azt lehetett hinni, hogy félreismert lángész, a ki, nem birván boldogulni az életben, megutálta a világot és az embereket. Azt beszélték róla, hogy szegény, ágról szakadt koldus, a ki mindig találmányokon töri fejét, s kísérleteihez gazdag pártfogója adja a pénzt.

Mindenütt fölébresztették a közkíváncsiságot.

Orfanik középtermetű, sovány, horpadt mellű ember volt. Halvány arcza visszataszító volt, mert jobb szemén, melyre valamelyik kísérlete következtében megvakult, folyton fekete selyemkendőt viselt; tömpe orrára pedig erős szemüveget rakott, mivel megmaradt bal szemére rövidlátó volt. Ha egyedül sétálgatott, folyton hadonászott a kezével, s dörmögött magában, mintha valami láthatatlan lénnyel beszélgetne.

Ezt a két alakot, a rejtélyes zenekedvelőt és az ép oly rejtélyes Orfanikot, nagyon jól ismerték Olaszország nagyobb városaiban, a hol Stella legfényesebb diadalait aratta. Mindenütt fölébresztették a közkíváncsiságot, és bármennyire visszavonultak is a társaságtól, lassankint mégis megtudtak róluk egyetmást. Így például kitudódott Stella furcsa tisztelőjének a neve és a nemzeti-sége is; tudták, hogy román eredetű főúr, s midőn egyszer Telek gróf kérdezősködött, hogy mi a neve, egyik ismerőse meg is mondta neki:

— Gortz Rudolf báró.

A nápolyi San-Carlo színház, a hol Stella ez idő szerint énekelt, napról-napra zsúfolva volt, és a bámulatos művésznő sikerei napról-napra fokozódtak. A közönség valósággal lázas mámmorral ünnepelte.

Telek Ferencz gróf valamennyi előadáson ott volt és rendes helyén ült az első sorban; Gortz

Rudolf báró pedig páholyában megvonulva hallgatta az isteni hangot, a mely nélkül, úgy hitte, már élni sem tudott volna.

Ekkor hirtelen, váratlanul különös hír kezdett szájról-szájra járni a városban. Ezt a hírt eleintén senki sem akarta hinni, de lassankint mégis valónak bizonyult és nagyon leverte, megdöbbsentette a zenekedvelő közönséget.

Azt beszéltek, hogy Stella, mihelyt ez a mostani szerződése lejár, ott hagyja a színpadot.

Lehetséges volt-e, hogy diadalai tetőpontján, művészetének, tehetségének teljes birtokában, szépségének és ifjúságának virágjában visszavonul dicsőséges pályájáról? . . .

Sokan nem hitték, pedig a hír mégis igaz volt és Gortz bárónak, ámbár tudtán kívül, szintén volt némi része a művésznő elhatározásában.

Ez a rejtélyes műkedvelő, a ki láthatatlanul, de mindig ott volt rácsos páholyában Stella föl-leptein, végre is idegessé, nyugtalanná tette a fiatal művésznőt. Valahányszor a színpadra lépett, mindig heves lámpaláz, fölindulás fogta el, melytől nem bírt szabadulni s ez az izgatottság, melyet már a közönség is kezdett észrevenni, lassankint már az egészségét is megtámadta.

Stellát nagyon megdöbbsentette ez a dolog; jól tudta, hogy mit sem használna, ha elmenekülne Nápolyból, mert az a titokzatos idegen utána menne

mindenhová, akárhol énekelne is. Nem volt tehát más mód a szabadulásra, mint az, hogy végkép lemond a színpadról és otthagyja dicsőséges pályáját.

Erre az elhatározására nagy befolyással volt Telek Ferencz gróf is, a ki két hónappal előbb oly lépésre szánta magát, a mely soha jóvá nem tehető, végzetes katasztrófát idézett elő.

A fiatal gróf ugyanis, nem bírván elfojtani szerelmét, megkérte Stella kezét és nőül akarta venni a művésznőt.

Stella már régen tudott Telek Ferencz gróf szerelméről s mivel azt is tudta, hogy a gróf igen előkelő, gazdag, jellemes, gyöngéd férfi, szívesen fogadta az ajánlatot. Mivel a gróf neki is megtetszett, elhatározta, hogy nőül megy hozzá s a jövődő boldogság reményében egy csöppet sem sajnálta, hogy ott kell hagynia a színpadot.

A hír tehát igaz volt; Stella a nápolyi San-Carlo színházban fog utoljára énekelni s ha ez a szerződése lejárt, soha többé nem lép színpadra. Most már senki sem kételkedhetett a híren, a mely annyira leverte a zene és ének kedvelőit.

Képzeltető, hogy ez a hír nagy meglepetést keltett és Telek Ferencz gróf szerencséjének sok irigye támadt. Sokan azért is haragudtak rá, sőt gyűlölték, hogy a század legelső művésznőjét elrabolja tőlük és megfosztja a művészetet leghivatottabb papnőjétől.

Ha már a közönséget is ily lázas izgatottságba ejtette a hír, elgondolhatjuk, mi ment végbe Gortz Rudolf báró belsejében, mikor megtudta, hogy örökre elveszti Stellát és vele együtt mindent, a miért eddig élt. Azt beszélték, hogy öngyilkos akart lenni és csak Orfanik akadályozta meg e végzetes terve megvalósításában.

Annyi bizonyos, hogy e naptól fogva sohasem látták többé Orfanikot Nápoly utcáin. Egy pillanatra sem távozott a báró oldala mellől s meg a San-Carlo színház rácsos páholyába is elkísérte, a mit az előtt soha sem tett, mert semmire sem becsülte és nem is szerette a zenét.

Végre elérkezett az az este, a melyen Stellának utólszor kellett énekelnie. Angelica gyönyörű szerepét választotta utolsó fellépteül s Arconati mester remek művében, az „Orlandó”-ban akart elbucsuzni a közönségtől, melyet ugyancsak evvel a szereppel hódított meg.

Ezen az estén a San-Carlo színház zsufolásig megtelt s még vagy tizannyi közönség zúgolódott, hogy nem kapott jegyet. Hire járt, hogy tüntetni fognak Telek Ferencz gróf ellen is, a ki a közönséget megfosztja imádott bálványától.

Gortz báró természetesen most is ott volt páholyában s Orfanik is vele volt, mint az utóbbi időkben rendszeren.

Stella szokatlan fölindulással küzdve lépett ki

a szinpadra. De a közönség viharos tapsai csakhamar föllelkesítették és kimondhatatlan művészettel énekelte szerepét. A tömeg tomboló ujjongással jutalmazta a remek éneket és lelkesedése szinte az őrjöngéssel volt határos.

Telek gróf az egész előadás alatt a szinfalak mögött volt; türelmetlenül, lázasan járkált föl s alá, s alig birta fékezni izgatottságát. Magában dühöngött a hosszú előadás miatt, haragudott a közönségre a tapsokért, az ujjongásért s alig várta, hogy az estének vége legyen, s elvihesse fiatal nejét messzire, messzire a krajovai ősi kastélyba.

Végre elérkezett az utolsó jelenet, a melyben Stella, Angelica szerepében, meghal a szinpadon. A roppant színházban oly temetői csönd lett, hogy a légy röptét is hallani lehetett volna; s ebben a halálos csöndben egyszerre csak megcsendült Stella lágy, édes hangja, mely betöltötte a tágas színházat, s úgy szállt és esett, mint a szárnyon lőtt madár, mely vergődve igyekszik fölfelé emelkedni...

És, abban a pillanatban, mikor a stretta legszenvédélyesebb része következett, a végső drámai kitörés perczében, Gortz báró páholyának sötét sarkában megjelent az a sajátságos fej, hosszú, szürkülő hajával, villogó szemeivel; mindenki láthatta a halálsápadt, éles metszésű, erős vonású arcot, melyet Ferencz gróf a szinfalak mögül, életében most látott először.

A szinpadon pedig Stella egész lelkét belelehelte a szenvedélyes dalba ; szakgatott hangja a kétségbeesés vad fájdalmával sikoltott föl :

*Innamorata, mio cuore tremante,
Voglio morire . . .*)*

De a mint az utolsó szótagot kiejtette, elakadt, megtörött a hangja . . .

Megijedt Gortz bárótól, a kit ebben a pillanatban vett észre . . . Hangját, torkát, egész testét megmagyarázhatlan iszonyat bénította meg . . . Reszkető kezeivel ajkaihoz kap, a honnan vér ömlik . . . Megtántorodik . . . hörögve fölsóhajt . . . összeroskad . . .

Az egész közönség rémülten ugrik föl, a zene elhallgat, minden szív hevesen dobog . . .

Gortz báró kétségbeesetten fölordit és hátrántorodik páholyában, a hol Orfanik tartja föl . . .

Telek Ferencz gróf félig örülten kirohan a szinpadra, karjaiba kapja Stellát . . . nevén szólítja . . . megrázza . . . aztán erőtlenül visszakereszi . . .

— Meghalt ! . . . kiáltja végre fájdalmasan : — Meghalt ! . . . Meghalt . . .

És valóban úgy is volt : Stella meghalt ! . . . Egy véredény megpattant a tüdejében és meghalt !

*) Szerelmes vagyok, reszket a szívem,
Meg akarok halni . . .

... A világhírű művésznő, mint a jó katona, diadalai csataterén esett el: utolsó sóhajtásával éneke is örökre elnémult! — — — — —

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Telek Ferencz grófot ájultan, lázas őrjöngésben vitték haza fogadójába, s attól lehetett tartani, hogy a fájdalom elveszi az eszét is. Még Stella temetésén sem lehetett ott, s nem láthatta azt az óriási részvétet, melylyel Nápoly lakossága elkísérte sirjáig a nagy művésznőt.

Ott temették el a gyönyörű *Campo-Santón* és egyszerű, fehér-márvány sirkövére csak ezt az egyetlen szót vésték:

S T E L L A.

A temetés éjszakáján, mikor a kíváncsi tömeg már haza takarodott, egy megtört alak zárándokolt ki a nagy művésznő sirjához. Révedező szemekkel, lecsüggesztett fejjel botorkált odáig; ajkait némán összeszorította és sokáig megkövülten nézte azt a helyet, hová Stellát temették... Hallgatózni látszott, hogy a nagy művésznő hangja nem tör-e elő a hideg hant alól is, hogy még egyszer őrjöngésbe hozza dalával a világot...

Ez a megtört, szenvedő alak Gortz Rudolf báró volt.

A szerencsétlen báró még ugyanazon az éjszakán elutazott Nápolyból Orfanikkal, s ettől fogva soha senki sem tudta, hogy mi lett belőle.

De másnap kora reggel Telek Ferencz gróf levelet kapott tőle.

Ebben a rövid levélben csak ez a különös fenyegetés volt:

„Te ölted meg őt! Jaj neked, Telek Ferencz gróf!

Gortz Rudolf.”

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

X.

A végzetes katasztrófa tehát megtörtént, s a gyászos történet egyelőre így végződött.

Telek Ferencz gróf egy álló hónapig élet-halál közt libegett. Folyton a láz gyötörte és senkit sem ismert meg, még hajduját, Roczkót sem. Száraz, vonagló ajkai egyre csak Stella nevét suttogták.

Erős szervezete végre diadalmaskodott a betegségen és lassankint fölépült. A szörnyű csapás még esztét sem zavarta meg, csak kissé szomorúbb lett, s attól lehetett tartani, hogy a nagy bánat életűnttá teszi.

Mihelyt az ágyból fölkelhetett, Roczkó addig beszélt neki, míg rávehette, hogy hagyják itt ezt az átkozott várost és menjenek haza a krajovai ősi kastélyba.

A fiatal gróf bele is egyezett a hazautazásba, de előbb még ki akart menni a temetőbe, hogy elhalt menyasszonya sirján imádkozhassék. Egyszermind végkép el is akart búcsúzni tőle.

Roczkó elkísérte gazdáját erre a fájdalmas útra. A fiatal gróf kétségbeesetten leborult a virágos sirhalomra és nyögve, zokogva tépte-szakgatta a földet, a melybe ő maga is legjobban szeretett volna eltemetkezni . . . De a hűséges hajdunak végre is sikerült elvonszolnia gazdáját a sirtól, mely egész életét és boldogságát elnyelte.

Telek Ferencz gróf aztán csakugyan haza utazott ősi kastélyába, a hol öt hosszú évig élt, teljesen egyedül, s még csak parkja kerítését sem lépte át. Sem az idő, sem a távolság nem enyhítette szörnyű fájdalmát: nem birta feledni Stella emlékét, mely összeforrt szívével, lelkével, s érezte, hogy ezt a sebet csak a halál örök nyugalma gyógyíthatja meg.

A hűséges Roczkó, a ki szomoruan látta, hogyan sorvad gazdája a magányban, mindent elkövetett, hogy kiragadja Telek grófot fájdalmas emlékei hatalmából. Hosszú könnyörgés árán végre sikerült rávennie gazdáját, hogy legalább mozduljon ki a magányos kastélyból, s ha már vigasztalódni nem tud is, igyekezzék legalább szórakozni és csökkenteni nehéz bánatát.

Igy történt, hogy Telek gróf, hajtván hű szolgája kérelmeire, elhatározta hogy kirándul az erdélyi havasokba. Roczkó azt remélte, hogy később arra is rábirhatja a grófot, hogy folytassa európai utazását, melyet a nápolyi katasztrófa oly végzetesen megszakított.

Gyalogszerrel indultak meg az erdélyi kirándulásra, s először is a romániai alföldet járták be, a kárpátok hatalmas hegylánczáig. Onnan neki vágtak a hegységnek, bekalandózták a Vulkán-szorost, fölmásztak a Retyezátra, s miután végig nézték a vidéket egész a Maros-völgyig, betértek pihenni Verszt faluba, a *Mátyás Király* fogadóba.

Tudjuk, hogy mit hallott Telek Ferencz gróf a faluban, a hol azt is megtudta, hogy a titokzatos kárpáti várkastély Gortz Rudolf báró tulajdona.

E név hallatára a fiatal gróf nem bírta titkolni megdöbbenését, melyet Kolecz bíró, s a többi parasztok is legott leolvastak arczáról. Roczkó magában keservesen szidta is a bírót, hogy megmondta ezt a végzetes nevet, s átkozta a véletlent, mely ide vezette gazdáját a rejtélyes kárpáti várkastély szomszédságába.

Telek Ferencz gróf, mintha a mult emlékei ujultak volna föl lelkében, egyszerre hallgataggá lett és szemei révedezve jártak körül az ivóban.

Kolecz uram és barátai mindjárt tisztában voltak avval, hogy valami nevezetes, borzasztó eseménynek kellett történnie Telek gróf és Gortz báró közt; de, ámbár a kíváncsiság majd kifurta az oldalukat, tisztességtudásból még sem kérdezősködtek.

Pár percz mulva mindnyájan elbucsuztak a gróftól és haza mentek az ivóból. Egyelőre meg

akarták várni, hogy mi történik : később aztán majd elválnak, hogy mit tegyenek.

A gróf most már tudja, hogy kié a várkastély : majd meglátják, hogy teljesíti-e ígéretét, tesz-e jelentést a károlyfehérvári hatóságoknál, hogy közbelépjenek és megvizsgálják a titokzatos várkastélyt ?

Ezen tanakodtak a falu előkelőségei : a bíró, az iskolamester, meg doktor Patak és a juhász. És azt határozták, hogy ha a fiatal gróf nem tesz jelentést, akkor Kolcz uram hivatalosan szólítsa föl a csendőrséget, hogy kutassa ki a várkastélyt. A csendőrök aztán majd kiderítik, hogy valóban hazajáró lelkek kísértenek-e a kastélyban vagy pedig gonosztevők ütöttek benne tanyát. Ez most már föltétlenül szükséges lesz, mert a falu népe nem élhet tovább ily veszedelmes szomszédságban.

Igaz, hogy a kupaktanács „többsége“ meg volt győződve arról, hogy ez a kísérlet teljesen hiábavaló . . . Hogy is lehetne megtámadni a kísérteteket, manókat, törpéket, tündéreket ! . . . A csendőrök kardjai úgy pozdorjává törnek, mint az üveg, puskáik csütörtököt fognak mondani — vagy ha nem is : golyóik visszapattannak a kísértetekről és magukat a támadókat ölik meg.

Mihelyt Telek Ferencz gróf egyedül maradt szobájában, a mult fájó emléke legott visszaszállt szívére. Gortz báró neve egyszerre fölébresztette minden bánatát.

Csaknem egy óráig üldögélt megtörve a székén ; aztán fölkel, kiment az ivóból, elsétált addig a magaslatig, mely a falu végén volt s onnét fölnézett a körülfekvő hegyekre.

A Plezsa-hegy gerinczén, melyen az Orgall-fönsik terült el, komoran emelkedett a kárpáti várkastély. Ez volt a fészke annak a különös, rejtélyes idegennek, a ki öt év előtt minden nap eljárt a nápolyi San-Carlo színházba, s a kitől Stella annyira félt és iszonyodott.

De most a várkastély csöndes, elhanyagolt volt, nem lakott benne senki és Gortz báróról sem tudják, hogy hová lett, mióta Nápolyból Orfanikkal együtt eltűnt. Valószínű, hogy meg is ölte magát a nagy művésznő halála után.

E töprengései közben Deck Miklós kalandja is nagyon izgatta Telek Ferencz grófot ; szerette volna megtudni a rejtélyes események nyitját, ha másért nem, hát csak azért is, hogy Verszt lakosságát megnyugtassa.

Ezért, de leginkább azért, mivel föltevései szerint csakis gonosztevők húzhatják meg magukat a kárpáti várkastélyban, elhatározta, hogy legott értesíteni fogja a károlyfehérvári csendőrséget ; ezek majd kiugrasztják az ál-kisérteteket, a kik oly rút módon visszaéltek a tudatlan, babonás nép félelmével.

Hogy azonban kimerítő jelentést tehessen a

hatóságnak, részletesebben meg akarta tudni a történeteket. Ezt pedig csak a fiatal erdőkerülőtől tudhatta meg, a ki maga élte át a kalandot. Délután három óra tájban tehát ellátogatott Kolecz bíró uram házába, a hol Deck Miklóst ápolták.

A derék bíró majd kiugrott bőréből erre a megtisztelő látogatásra . . . Telek Ferencz gróf . . . a gazdag főúr, nem átgallotta beköszönteni Kolecz uram házába! . . . Oly kitüntetés ez, melylyel még a késő unokák is méltán dicsekedhetnek!

Telek Ferencz gróf megköszönte a bíró alázatos hálálkodását, s megkérdezte, nem beszélhetne-e Deck Miklóssal.

— Hogyne, méltóságos uram, hogyne! — felelte a bíró. — A derék fiu már sokkal jobban van és nemsokára megint hivatalba is áll.

S Miriótához fordulva, a ki éppen akkor lépett be, azt kérdezte:

— Igaz-e, leányom?

— Bizzunk Istenben, hogy úgy lesz! — felelte Mirióta megindultan.

Ferencz grófnak nagyon megtetszett a fiatal leány szerénysége, s mindjárt tőle kezdett kérdezősködni:

— Amint hallottam — mondta a gróf — Deck Miklós nem sérült meg súlyosan?

— Nem, gróf ur — felelte Mirióta; — hála Istennek, nem.

— Van-e jó orvosuk, a ki gyógyítja? — kérdezte a gróf tovább.

— Hm! . . . hm! . . . dörmögte Kolez uram a fejét csóválva, olyan hangon, a mely épen nem hizelgett volna az egykori betegápolónak.

— Patak orvos lakik a faluban — felelte a leány apja helyett.

— Ugyanaz, a ki Deck Miklóst is elkísérte a kárpáti várkastélyba?

— Ugyanaz, gróf ur.

— Szeretném, ha Deck Miklós maga mondaná el nekem, hogy mi történt vele oda fönt — szólt most a gróf.

— Oh, bizonyára készségesen elmond mindent a méltóságos urnak!

— Én pedig ígérem, hogy nem nagyon fogom fárasztani.

— Azt úgy is tudom gróf ur.

— Mikor lesz a lakodalmuk? — kérdezte Telek gróf a leánytól.

— Két hét múlva — felelte apja, a piruló leány helyett.

— Ha Kolez uram szívesen lát — mondta a gróf mosolyogva — úgy én magam is eljövök a lakodalomra.

— Gróf ur, ez akkora megtiszteltetés, hogy én igazán . . .

— Tehát abban maradunk, hogy mához két

hétre én is itt leszek — fejezte be a gróf. — És bizonyos vagyok, hogy Deck Miklós mindjárt meggyógyul mihelyt szép menyasszonyával egy rövidke sétát tehet . . .

— Isten oltalmazza meg Miklóst! — sóhajtott Mirióta szomorúan.

— Miért félti oly nagyon? — kérdezte a gróf, kit meglepett a leány szokatlan szomorúsága.

— Azért, gróf ur, — sóhajtott a leány, — mert Miklós, midőn a tilalom és fenyegetés ellenére is be akart jutni a kárpáti kastélyba, szembe szállt a szellemekkel. . . . S ki tudja, hogy a gonosz lélek nem fogja-e ezért egész életében gyötörni?

— Oh, ezen ne aggódjék! — mondta a gróf mosolyogva. — Majd ránczba szedjük azokat az izgága szellemeket!

— S az én szegény Miklósomnak semmi baja sem lesz? . . .

— Semmi! . . . A csendőrök pedig majd úgy eligazítják az egész dolgot, hogy pár nap múlva ép oly nyugodtan és biztosan lehet sétálni a várkastély piacán is, mint a verszti főutczán. . . .

Ezzel a gróf megkérte Miriótát, hogy vezesse be őt Miklóshoz. A fiatal erdész kényelmes karosszékben üldögélt, s a gróf jöttére legott fölkel. A bénulásnak már nyoma sem volt hajlékony, izmos tagjaiban, csak még egy kissé bágyadt volt.

— Deck uram, — mondta a gróf, barátságos-

san kezét fogva a fiatal erdőkerülővel, — mindenek előtt csak egyet kérdezek : hiszi-e kigyelmed, hogy a kárpáti kastélyban hazajáró lelkek kísértenek ?

— Kénytelen vagyok elhinni, gróf ur, — felelte az erdőkerülő habozva.

— S ezek a kísértetek akadályozták volna meg kigyelmedet, hogy bejuthasson a várkastély udvarára ?

— Mindenesetre, gróf ur.

— S mondja csak őszintén : miért hiszi ezt ? — kérdezte a gróf.

— Azért, mert ha nem hazajáró kísértetekkel, gonosz lelkekkel lett volna dolgom, nem tudnám okát adni annak, a mi velem történt.

— Nem mondaná-e el szegről végre mind azt, a mi odafönt történt kigyelmeddel ?

— Nagyon szívesen, gróf úr.

És Deck Miklós hiven, pontosan elmondott mindent, a legapróbb részletig. Ez csaknem szóról-szóra ugyanaz volt, a mit gróf már a *Mátyás királyban* is hallott.

A gróf most is, mint akkor, természetes okokkal igyekezett megmagyarázni az egész dolgot. A vadállati üvöltést, a griffek, sárkányok képeit meg lehetett magyarázni a gépekkel és a *laterna magica* vetített képeivel. Azt, hogy doktor Patakot valami láthatatlan erő a földhöz szögezte, a gróf avval magyarázta, hogy a derék orvost a rémület

megbénította és megfosztotta tagjai használatától.

— Hogyan? — kiáltott föl Deck Miklós hitetlenül: — épen akkor ne birta volna emelni a lábait, mikor el akart szaladni? . . . Ez a dolog szinte lehetetlen, méltóságos uram.

— Nos, hát legyen, — felelte a gróf: — megengedem azt is, hogy a doktor lábai valami csapdába kerültek, mely a giz-gazban volt elrejtve, a várárok fenekén. . . .

— Az ilyen csapda, — felelte az erdőkerülő, — rendesen erősen megsérti a vad lábait, ha összeesetten; Patak orvos lábain pedig nyoma sincs a sebnek. Aztán meg, ha egyszer összeesapódott, megint szét is kell nyitni, hogy kiszabaduljon belőle: erre pedig a mi esetünkben nem volt szükség.

— Ebben igaza lehet kigyelmednek, — felelte a gróf: — de azért én mégis azt hiszem, hogy csapda fogta meg az orvos lábait.

— De akkor hogyan nyilhatott föl a csapda magától, s hogy tűnhetett el nyomtalanul? . . .

Erre a kérdésre már Telek gróf sem birt megfelelni.

— Különben, — tette hozzá az erdőkerülő, — megengedem, hogy méltóságodnak igaza lehet ebben. A mi az orvossal történt, az az ő dolga: én magam csak arról beszélhetek egész bizonyossággal, a mi velem történt, s a mit magam tapasztaltam.

— Helyes!... Ne bizgassuk hát a derék orvos dolgát és beszéljünk csupán arról, a mi kigyelmedet érte.

— Azt, a mi engem ért, nagyon hamar elmondhatom. Oly rettenetes ütést kaptam, hogy csoda, ha bele nem haltam.

— És nem volt nyoma a sérülésnek a kigyelmed testén?

— Nem volt, gróf úr; pedig hát az ütés mégis oly iszonyu erővel ért, hogy elájultam a fájdalomtól.

— És akkor kapta ezt az ütést, mikor a föl-vonóhid vaskapesát megmarkolta?

— Úgy van, gróf ur: alig fogtam meg, szinte abban a pillanatban megbénított a szörnyű ütés. Szerencsére a másik kezem görcsösen fogta a lánczot, s így nem estem le, hanem lassan lecsusz-tam az árok fenekére, a hol az orvos ájultan talált.

A gróf kételkedve csóválta a fejét, s úgy lát-szott, hogy nem nagyon hajlandó elhinni az erdő-kerülő szavait.

Deck Miklós észrevette ezt és így folytatta:

— Annyi bizonyos, gróf ur, hogy nem álmod-tam mindazt, a mit most elmondtam méltóságod-nak. Nyolcz napig feküdtem mozdulatlanul és sem a kezemet, sem a lábamat nem birtam mozditani. S erre talán csak még sem lehet azt mondani, hogy úgy álmodtam?

— Ezt én sem mondtam — felelte a gróf: — s az kétségtelen, hogy kigyelmed nagyon erős ütést kapott.

— Erős, pokolbeli ütést, gróf ur!

— Nem, Deck Miklós: ez nem volt pokolbeli ütés. Kigyelmed azt hiszi, hogy valami szellem, vagy kísértet sújtotta le. Ez pedig nem lehet, mivel sem kísértetek, sem hazajáró lelkek nincsenek.

— Akkor hát, könyörgöm, hogyan történhetett mind az, a mi történt?

— Most még nem tudom megmondani — felelte a gróf: — de azért már most is elhiheti kigyelmed, hogy minden ki fog derülni, még pedig a lehető legegyszerűbb módon.

— Adja Isten!

— De mondja csak — folytatta a gróf: — ez a várkastély mindig a Gortz-család tulajdona volt?

— Mindig gróf ur; és még ma is az, noha a család utolsó sarja, Rudolf báró eltűnt, s az óta hírét sem hallottuk.

— És mikor tűnt el a báró?

— Innen-onnan már körülbelül húsz éve lesz, méltóságos uram.

— Húsz éve? . . . kiáltott föl Ferencz gróf meglepetve.

— Úgy van, gróf ur. Rudolf báró egy szép

napon eltávozott a kastélyból és csak néhány szolgáját hagyta itthon. De pár évre rá lassankint ezek is meghaltak s azóta a kastély üres, a bárót pedig sohasem látta többé senki.

— S azóta senki sem járt a kastélyban sem?
... Senki? ...

— Nem; senkisem.

— Hát a vidéken mit hisznek?

— Azt hiszik, hogy Rudolf báró kevéssel aztán, hogy elutazott, meghalt valahol a külföldön.

— Ezt rosszul hiszik, Deck Miklós — felelte a gróf hirtelen. — Annyi bizonyos, hogy öt évvel ezelőtt a báró még élt.

— Élt? ... Ne mondja gróf ur!

— De élt ... Olaszországban ... Nápolyban élt ...

— Méltóságod látta? ... találkozott vele? ... Olaszországban?

— Láttam.

— Hát azóta?

— Nem tudom, mi lett belőle ... Nem halottam felőle többé ...

A fiatal erdőkerülő sokáig szótlánul töprengett magában. Látszott, hogy valamely gondolat izgatja, a melyet nem akar kimondani. Végre mégis rászánta magát s ezt kérdezte a gróftól:

— Nem lehetséges-e az, méltóságos uram,

hogy Gortz báró visszautazott a vidékre, s talán ő lakik odafönt a várkastélyban?

— Nem, Deck Miklós . . . ez nem lehetséges.

— Nem lehet-e a bárónak valami érdeke, a miért elrejtőzzék? . . . hogy senkit se bocsásson maga elé? . . .

— Nincsen . . . semmi . . . felelte a gróf elgondolkozva.

És mégis ez a gondolat kezdett gyökeret verni a gróf elméjében.

Nem volt-e lehetséges, hogy az a rejtélyes ember, miután Nápolyból nyomtalanul eltűnt, a a kárpáti várkastélyba vonult vissza? . . . S ha igen, nem volt-e neki könnyű a vidékbeli lakosság babonás hitét fölhasználva, rettegetté tenni a kastély környékét, hogy elriaszszon onnan minden kíváncsi látogatót?

Ha így volt is, Ferencz gróf ezért mégis óvakodott közölni ezt a gyanuját a falubeliekkel. Oly dolgokba kellett volna a falubelieket beavatnia, a melyek nagyon is személyes természetűek voltak s ráadásul úgy sem tudta volna őket meggyőzni, — a mint ezt rögtön megérthette az erdőkerülő következő nyilatkozatából:

— Ha csakugyan Rudolf báró lakik a kastélyban — mondta az erdőkerülő — akkor alighanem ő maga a csort; mert csakis a csort bántott el velem olyan kegyetlenül.

Ferencz gróf nem akart többé erről beszélni és másra terelte a szót. Azt mondta az erdőkerülőnek, hogy ne ismétlje többé a vakmerő kísérletet és ne igyekezzék a kastélyba bejutni, mert ez most már nem az ő dolga, hanem a hatóságé meg a csendőröké, a kik majd kikutatják a kárpáti várkastély titkát.

Evvel elbucszúzott Deck Miklóstól és gondolataiba merülve tért vissza a *Mátyás királyba*, a honnan az nap elő sem jött többé.

Este hat óra tájban megvacsorált az ivóban, a hová, tisztességtudásból, sem Kolecz uram, sem a többiek nem tolakodtak be aznap este.

Nyolcz óra tájban Roczkó így szólt a grófhhoz:

— Méltóságodnak nincs már rám szüksége ma este?

— Nincs, Roczkó.

— Akkor hát kimegyek az utczára pipázni.

— Csak menj, Roczkó, menj.

A gróf hátradőlt karosszékeben, s gondolatban még egyszer végig szaladt a rémes katasztrófa emlékein . . . Nápolyban volt, a San-Carlo színház utolsó előadásán . . . Látni vélte Gortz báró sápadt arcát, a mint egészen kihajolt páholyából és szemeit a művésznőre szögezte, mintha meg akarná bővölni . . .

Aztán eszébe jutott az a levél, melyet ez a különös báró irt neki másnap reggel, s a melyben

öt, Telek Ferencz grófot vádolta avval, hogy Stel-
lát megölte . . .

És, míg Ferencz gróf elmerült ezekben a szo-
morú gondolatokban, érezte, hogy az álom lassan-
kint elnyomja. De még abban a félig éber, félig
szendergő állapotban volt, a melyben az ember a
legcsekélyebb neszt is meghallja. . . .

Ekkor különös dolog történt.

Úgy rémlett, mintha varázsos hang csendülne
meg az ivóban: pedig Ferencz gróf egészen egye-
dül volt benne.

Telek gróf fölugrott . . . nem tudta, ébren
van-e, vagy álmában . . . és lélekzetét is visszafojtva
hallgatózott.

Igen! . . . nem csalódott! . . . Világosan hal-
lotta, a mint valami láthatatlan ajak Stefano mes-
ter gyönyörű dalát énekelte, melynek ez a szövege:

*Nel giardino de' mille fiori
Andiamo, mio cuore. . . .*)*

Ferencz gróf jól ismerte ezt a románczot . . .
Stella énekelte a San-Carlo színházban, azon a
hangversenyen, melyet utolsó föllépte előtt adott. . . .
A gróf pedig öntudatlanul, álmodozva hallgatta ezt
a dalt. . . .

De a románcz csakhamar elhalkult, s az ének
végre egészen elhalt. . . .

*) Menjünk, szívem, a sok virágu kertbe. . . .

A fiatal gróf most fölocsudott kábultságából . . .
Visszafojtotta lélekzetét és úgy hallgatózott, hogy
nem hallja-e még valami távoli visszhangját ennek
az édes dalnak, mely egyenesen a szívébe hatott. . .

De künt is, bent is csöndes volt minden. . .

— Ez az ő hangja volt! — suttogta a gróf
izgatottan. — Az ő hangja, melyet annyira sze-
rettem! . . .

Majd, hirtelen megrázkódván, mintha nehéz
álmából ébredt volna föl, halkan tette hozzá:

— Nem, nem . . . csak aludtam . . . és álmod-
tam ezt! . . .

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XI.

Másnap az ifju gróf már kora hajnalban föl-
ébredt, de a feje még kábult volt a tegnapi esti
különös daltól.

Az volt a terve, hogy mindjárt reggel elindul.
Először meg akarta nézni a petrozsényi és livad-
zeli ipartelepeket, a honnan Károlyfehérvárra szán-
dékozott. Onnan Kolozsvárra ment volna gyalog,
s aztán vasuton utazott volna tovább Magyar-
ország belsejébe.

Kiment a fogadóból, s a falu melletti magas-
laton sétálva izgatottan vizsgálta messzelátójával
az Orgall-fönsíkot, a hol a nap élesen megvilági-
totta a kárpáti várkastély sötét körvonalait.

Tudjuk, hogy Ferencz gróf eleintén azt hitte,
hogy a várkastélyban közönséges gonosztevők
tanyáznak, a kik azért igyekeznek elriasztani a
kiváncsiakat, hogy ne nyomozzák, ne vizsgálják őket.

De ez a véleménye tegnap óta nagyon gyöke-
resen megváltozott.

Rudolf báró, a Gortz-család utolsó tagja, már öt év óta nyomtalanul eltűnt, és senki sem tudta, hogy mi lett belőle. Azt beszélték, hogy nemsokára rá, hogy Nápolyból elutazott, meg is halt: de ki tudja, hogy igaz volt-e ez?

Nagyon is lehetséges volt, hogy Gortz báró még él: és, ha él, miért ne térhetett volna vissza ősei várkastélyába? Miért ne szegődhetett volna hozzá társul Orfanik is, az egyetlen ember, a kiről mindenki tudta, hogy a báró bizalmas barátja? és miért ne lehetne az a nagy föltaláló és természet-tudós mind azoknak a különös dolgoknak a rendezője, melyek a babonás parasztokat megrémítették?

Ezeket a föltevéseket töprengett az ifju gróf, s tagadhatatlan, hogy e föltevésekben volt is némi valószínűség. Mert, ha Gortz Rudolf báró és Orfanik valóban a várkastélyba vonultak vissza, akkor természetes, hogy hozzáférhetetlenné is igyekeztek tenni, mivel szokásaiknak és jellemüknek megfelelően, bizonyára elzárkózva akartak élni.

De ha csakugyan így van, mit tehetett Ferencz gróf? Szabad-e, czélszerű-e beavatkoznia Gortz Rudolf magánéletébe? . . .

Ezt fontolgatta, midőn Roczkó is oda jött hozzá a magaslatra.

A fiatal gróf elmondta gondolatait hűséges hajdujának, s Roczkó rövid gondolkodás után így felelt;

— Nem lehetetlen, méltóságos uram, hogy ezeket a boszorkányságokat mind Gortz báró cselekszi. De akkor, azt hiszem, nekünk nem kellene beleavatkoznunk a dolgába. Ez a gyáva, babonás nép hadd segítsen magán, a hogy tud. Nem a mi dolgunk, hogy védelmezzük a falut a báró ellen.

— Lehet, hogy igazad van, Roczkó, felelte a gróf. Azt hiszem, hogy legjobb lesz, ha nem avatkozom bele.

— Minden esetre ez lesz a legjobb.

— Már úgy is megmondtam nekik, hogyan bánhatnak el a kastélybeli kísértetekkel.

— Úgy van, méltóságos uram: forduljanak egyenesen a csendőrökhöz.

— Ha megreggeliztünk, mindjárt indulhatunk is, Roczkó.

— A hogy méltóságod parancsolja.

— Csakhogy, mielőtt letérnének a Zsil völgyébe, vargabetűt csinálunk a Plezsa-hegység felé.

— Minek az, méltóságos uram?

— Szeretném valamivel közelebbről meglátni a kárpáti kastélyt.

— Ugyan miért, méltóságos uram?

— Csupa kíváncsiságból, Roczkó. Az egész kerülő különben sem tart fél napig.

Roczkót nagyon bántotta a grófnak ez a váratlan elhatározása. Aggódott, hogy a várkastély látása ismét Gortz Rudolf báróra, s általa a nápolyi

rêmes katasztrófára fogja emlékeztetni gazdáját, de nem tehetett semmit Ferencz gróf elhatározása ellen.

A fiatal grófot valami rejtélyes legyőzhetetlen erő vonzotta a kárpáti várkastély felé. Ez az erő, talán tudta és sejtelve nélkül, összefüggött tegnap esti álmával . . . vagy ébrenlétével? . . . midőn Stellát ismét énekelni hallotta.

Mert nem volt vele tisztában, hogy csakugyan álmodott-e?

Eszébe jutott ugyanis, hogy a *Mátyás király* ivójában állítólag már máskor is megszólalt egy titokzatos hang: az, melynek fenyegetésével Deck Miklós oly könnyelműen daczolt.

A fiatal grófot annyira izgatta ez a sok rejtélyes, csodálatos esemény, hogy szinte természetes volt, ha közelebbről óhajtotta látni az elátkozott várkastélyt. Egyelőre csak látni akarta, de az, hogy be is menjen, eszébe sem jutott.

Ezt a tervét azonban nem árulta el Verszt lakóinak, mivel tudta, hogy le akarják beszélni, ha megtudják a szándékát; sőt Roczkónak is megparancsolta, hogy hallgasson. Ha látni fogják, hogy a Zsil völgye felé indul, majd azt hiszik, hogy Kolozsvárra igyekszik.

Déltájban tehát elindult a faluból, de előbb szó nélkül kifizette a borsos számlát, mit Jónás szomszéd nyájasan mosolyogva terjesztett elébe.

Kolecz uram, a szép Mirióta, Hermód mester, Patak orvos meg Frik, a juhász, több falubelivel összegyűlt, hogy elbucsúzzék a ritka vendégtől. Még az erdőkerülő is kiballagott a magaslatra, s látszott rajta, hogy pár nap mulva már teljesen kiheveri veszedelmes kalandja következményeit.

— Sok szerencsét kívánok kigyelmednek is, a menyasszonyának is — mondta Ferencz gróf a fiatal erdőkerülőnek.

— Hálával köszönjük, méltóságos uram — felelte a boldog mátkapár.

— Szerencsés útát, méltóságos uram — szolt most Hermód mester.

— Bár szerencsés lenne! — sóhajtott a gróf és kissé elkomorodott.

— Méltóságos uram — mondta most a bíró előlépve — újra is könyörgünk, ne méltóztassék elfeledni szives ígéretét, hogy a károlyfehérvári csendőrséget értesíteni fogja a várkastélyban történt dolgokról.

— Semmi esetre sem feledem el, Kolecz uram — felelte a gróf — de ha útközben talán megakasztana valami, kigyelmed is tudja már, mily egyszerű útja és módja van a szabadulásnak. Elég, ha kigyelmed hivatalos jelentést tesz a hatóságnak, az aztán majd megtisztítja a kastélyt kísérteties lakóitól.

— Könnyű ezt mondani! — csóválta fejét Hermód mester,

— De megtenni sem nehéz — viszonzá a gróf.
— Ha kigyelmetek akarják, a csendőrök negyvennyolcz óra alatt elbánnak a várkastély rejtélyes lakóival, akár kísértetek, akár eleven emberek.

— Még akkor is, ha csakugyan kísértetek? —
tamáskodott a juhász.

— Még akkor is — felelte a gróf vállat vonva.
— Mert hát kísértetek nincsenek, velük tehát meg sem gyűlhetnék a csendőrség baja.

— Méltóságod bizonyára nem mondaná ezt,
— vágott közbe Patak orvos — ha szintén oda fönt lett volna velünk.

— De bizony alighanem ezt mondanám akkor is,
orvos ur — felelte a gróf könnyedén: — még ha a lábaim ép oly különös módon a földbe gyökereztek volna is, mint a kigyelmedéi . . .

— A lábaim, gróf ur . . . igenis . . . azaz hogy inkább csak a csizmáim . . . Még bizony méltóságod azt is mondaná talán, hogy az egész dolgot . . . csak álmodtam . . .

— Én nem mondom ezt, orvos ur; s nem is igyekszem megmagyarázni ezt a furesa dolgot kigyelmednek, mert úgy sem tudnám elhitétni, a mit mondok. De arról az egyről bizonyos lehet kigyelmed is, hogy ha a csendőrök meglátogatják a kárpáti várkastélyt, az ő csizmáik, mivel már megszokták a fegyelmet, semmi esetre sem fognak gyökeret verni a várárookban.

Evvel Ferencz gróf elhúcsúzott a derék falubeliectől és Roczkóval együtt gyors léptekkel lefelé sietett a szorosban lefelé vezető uton.

Nem egészen egy óra alatt oda értek a Zsil folyó jobb partjára, s aztán ennek a mentén haladtak fölfelé, egész a hegység déli lábáig.

Roczkó elhatározta, hogy többé egy szóval sem igyekszik lebeszélni a grófot föltett szándékáról. Úgy is tudta, hogy hiába tenné, s különben is megszokta a katonás engedelmességet; aztán meg úgy vélte, hogy ha a kaland veszedelmes lesz is, majd csak kigázolnak belőle valahogy.

Két órai fárasztó gyaloglás után a két utas megpihent a Zsil völgyében. Minthogy Ferencz gróf át akart menni a szoros tulsó oldalára, hogy a kastély közelébe férközhessék, el kellett távolodniok a Zsil völgyétől, mely itt jobbra tért és hirtelen kanyarulattal közeledett a verszti országúthoz.

Erre a vargabetűre azért volt szükség, hogy a falubeliek meg ne lássák, hogy Ferencz gróf a várkastélyba igyekszik. Igaz, hogy evvel megkétszerezik az utjukat, de azért még fényes nappal lesz, mire fölérnek az Orgall-fönsikra, s szemügyre vehetik a kastélyt kívülről.

A grófnak egyelőre nem volt egyéb szándéka; alkonyat felé ismét tovább mennek és Livadzelben hálnak meg, a honnan másnap Károlyfehérvárra gyalogolnak.

Mindössze félórát pihentek. De Ferencz gróf, kit a mult emlékei bántottak, s egyuttal az is izgatta, hogy a kastélyban talán csakugyan Gortz Rudolf báró lakik, egy szót sem szólt.

Roczko is hallgatott, ámbár minduntalan a nyelvén lebegett ez a kérelem :

— Forditsunk hátat ennek az elátkozott kastélynak és menjünk tovább! . . . Úgy sem lesz semmi haszna, ha fölmászunk is a fösikra.

A rövid pihenő után neki vágtak a meredek, fárasztó útnak, a mély vizmosások közt. Sehol semmi járt út, vagy ösvény! s bár a Plezsa-hegynek ezen a lejtőjén nem volt oly sűrű bozót, mint a tulsó felén, a hol Deck Miklósnak szekerczével kellett utat vágnia, a grófnak és utitársának mégis sok nehézséggel kellett megküzdeniük.

Leomlott sziklatömegek zárták el az utat minden felé, s a lazán egymásra halmozódott kötömeg folyton ingadozott lábaik alatt, s félni lehetett, hogy megindul és maga alá temeti őket. Itt-ott mély örvények, szakadékok álltak utjukat, s a legcsekélyebb vigyázatlanság, egyetlen elhamarkodott lépés is a nyakukat szeghette volna.

E lejtő megmászása valóban nyaktörő vállalkozás volt, és Roczko azt remélte, hogy nem is juthatnak föl soha az Orgall-fösikig. De csalódott.

Egy órai roppant erőfeszítés után végre elértek az Orgall párkányára, a honnan már sokkal

jobban láthatták a várkastély komor bástyáit, melyektől a babonás rettegés már évek hosszú sora óta távol tartotta a környék lakóit.

Mivel Deck Miklós és Patak orvos annak idején a Plezsa-hegység baloldali lejtőjén másztak föl az Orgall-fönsikra, a várkastély keleti bástyájához értek; Ferencz gróf és Roczkó ellenben az éjszaki bástya-torony felől közeledtek a kastélyhoz.

Erről az oldalról semmi módon sem lehetett volna bejutni a várkastélyba; először, mert ezen az oldalon nem volt kapu, s másodszer, mert a bástya-fal, a talaj hullámvásához alkalmazkodván, ezen az oldalon jóval magasabb volt, mint a keleti bástya felől.

De az már úgy is mindegy volt, akár föl lehetett jutni a várkastély bástyáira, akár nem, mivel Telek Ferencz grófnak egyelőre nem volt szándéka átmászni a falakon.

Esti fél nyolcz óra volt, mikor a gróf és Roczkó fölérték az Orgall-fönsik szélére. A zordon várkastély szürke tömege csaknem egybe olvadt a Plezsa-hegység sötét bérceivel. A kerek sarokbástya előtt, melyet rovátkos mellvédek koronáztak, ott állt a százados bükkfa, melynek korhadó törzséből már csak három vastag ág nyúlt föl az alkonyat homályába.

Frik, a juhász, tehát nem csalódott: ha a környéken szájról-szájra járó legenda igaz, akkor

a Gortz bárók ősi várkastélyának életéből még csak három év volt hátra.

A fiatal gróf merengve nézte a zordon, nagy arányu épület sötét tömegét, s azt gondolta magában, hogy semmi sem illenék jobban a különcz, mogorva Gortz Rudolff báróhoz, mint ez a sas fészek, hogy eltemetkezzék benne viharos, kalandos életének minden titkával. S minél tovább gondolkozott ezen a föltevésen, annál jobban gyökereket vert lelkében a meggyőződés, hogy Gortz Rudolff báró bizonyára ebben a magányos kastélyban ütött tanyát.

Egyébiránt, így kívülről, semmi jel sem mutatta, hogy a kastélyban lakik valaki. A kémények nem füstölögtek, az ablakok mind be voltak zárva, s a várkastély belsejéből a legcsekélyebb nesz sem hallatszott. Semmi, még csak a madarak csiripolása sem háborgatta a sötét kastély siri csöndjét.

Ferencz gróf némán bámulta a várat, és szíveleke megtelt keserű emlékekkel, szomorú gondolatokkal. Roczkó, tisztelni akarván ura fájdalmát, kissé távolabb állt, s egyetlen szóval sem háborgatta.

Igy telt el egy negyed óra. De, mikor a nap már végkép aláhanyatlott a Plezsa-hegység mögött, s a völgyekre mély árnyék borult, a hű szolga odament gazdájához és megszólította:

— Méltóságos uram, már öreg este van. Mindjárt nyolcz óra lesz.

Ferencz gróf nem felelt, mintha nem is hallotta volna a megszólítást.

— Ideje már, hogy induljunk, folytatta Roczkó :
— mert ha nem, oly későn érkezünk Livadzelbe, hogy minden fogadót bezárnak.

— Várjunk még egy perczig, Roczkó . . . csak egy perczig. . . . Úgy van, egy percz mulva . . . indulhatunk, felelte a gróf halkan.

— Beletelik egy jó óra, méltóságos uram, könyörgött a hű Roczkó, míg leérünk az ország-útra ; s akkor már oly sötét lesz, hogy az utat is könnyen eltéveszthetjük.

— Még csak néhány pillanatig légy türelmes, felelte a gróf : — aztán mindjárt indulunk, egyenesen Livadzel felé.

És meg sem mozdult arról a helyről, a melyen megállt, midőn az Orgall-fönsikra fölértek.

— De gróf úr, könyörgöm, sürgette gazdáját a hű szolga, a koromsötét éjszakában még baj érhet bennünket a sziklák közt. . . . Méltóztassék csak emlékezni, hogy fényes nappal is alig birtunk arra járni. . . . Bocsásson meg, hogy ily alkalmatlanul sürgetem de. . . .

— Igazad van Roczkó. . . . Menjünk tehát ! — sóhajtott a gróf szomoruan.

De úgy látszott, hogy nem bir elszakadni ettől a titokzatos kastélytól. Mintha valami rejtélyes elő-

— Ő az! . . . Ő az! — kiáltott föl a gróf megrendülve.

érzet, sejtelem odacsatolta volna a földhöz, nem birt mozdulni. . . .

Talán az ő lábai is gyökeret vertek, mint a Patak doktoréi, a kit kevéssel előbb ő maga nevetett ki? . . .

Nem! Szabadon mozgathatta a lábait . . . és meg is indult, talán hogy megkerülje a bástyát, s a tulsó oldalról is szemügyre vegye a titokzatos várkastélyt.

Roczkó alighanem ezt hitte, mert ismét könyörgöve szólalt meg:

— Menjünk, gróf úr. . . .

— Menjünk . . . menjünk . . . ismételte Ferencz gróf gépiesen.

De, a helyett, hogy követte volna hajduját, ismét megállt.

Az Orgall-fönsikon már sötét volt, s az éjszaka árnyéka lassankint úgy ráborult a kastélyra, hogy már a körvonalait sem igen lehetett látni, s az egész egyetlen szürke foltnak látszott.

— Jöjjön, gróf ur! . . . jöjjön! — könyörgött Roczkó még egyszer.

S Telek Ferencz gróf már épen követni is akarta hajduját, mikor a körbástyán hirtelen valami libegő alak jelent meg . . .

Magas, hosszú fehér ruhába öltözött nő volt, a haja kibontva függött vállaira, a kezeit összekulcsolta . . .

Ferencz gróf megdöbbenve, a lélekzetét is visszafojtva nézett föl a szédületesen magas körbástyára . . . ezen a nőn ugyan az a ruha volt, melyet Stella viselt az Orlandó utolsó jelenetében, a mikor Telek Ferencz gróf szeme láttára holtan összeroskadt!

Úgy van! . . . s a nő maga Stella volt . . . mozdulatlanul megállt a bástyán, majd kitárta karjait az az ifju gróf felé, és rászögezte igéző, hívogató szemeit . . .

— Ő az! . . . ő az! — kiáltott föl a gróf megrendülve.

És a várárok felé rohant, a melybe okvetlenül belezuhan és nyakát szegi, ha Roczkó utána nem ugrik és vissza nem tartóztatja.

De a csodás alak e közben eltűnt: Stella alig egy perczig volt látható a bástyán! . . .

Mindegy! ez a pár percz is elég volt Ferencz grófnak, hogy ráismerjen . . .

— Ő az! . . . ő az! — ismételte egyre, szinte megőrülve megdöbbenésében.

XII.

Lehetséges volt-e ez? . . .

Stella, a kiről Telek Ferencz gróf már régen azt hitte, hogy halott, most ismét megjelent neki a kárpáti várkastély körbástyáján! . . . S ez nem káprázat volt, mert hiszen Roczkó épen oly jól látta a tüneményt, mint ő maga! . . .

Úgy van: nem volt káprázat! Csakugyan a nagy művésznő volt az: Angelica szerepében, ugyanabban a ruhában, a melyben a közönségtől is elbuesúzott a nápolyi San-Carlo színház színpadán.

A fiatal gróf szörnyű dolgot kezdett sejteni. Az imádott művésznő, a kit feleségül akart venni, öt év óta rab e várkastélyban, az erdélyi hegyek közt!

Tehát Stella, a kit összeroskadni látott a színpadon, nem halt meg! . . . Tehát, mialatt őt, Telek Ferencz grófot félholtan hazavitték, Gortz Rudolf báró be tudott jutni Stellához, elrabolta és

ide hurczolta ebbe a kárpáti várkastélyba, s a nápolyi lakosság csak a művésznő üres koporsóját kísérte örök nyugalomra! . . .

Józanul megfontolva, mindez hihetetlen, lehetetlen volt és csodával határos képtelenségnek látszott. De Telek Ferencz gróf már nem volt józan: egy képtelen agyrém minden más okoskodást elfojtott agyában, s ő meg volt győződve, hogy Gortz báró elrabolta Stellát!

Hogy is lehetett volna másként? . . . Hisz ime: Stella ott van a várkastélyban . . . sőt megjelent neki a körbástyán is . . . Láttá: a tulajdon szemével látta; ezt senki meg nem ezáfolhatta.

Az ifju gróf rendezni igyekezett eszméit, melyeknek örült kergetőzéséből lassankint kivált a parancsoló rögeszme, hogy el kell rabolnia Gortz Rudolf bárótól Stellát, a ki már öt év óta a kárpáti várkastély foglya.

— Roczkó! — szólalt meg rekedten, lihegve: — figyelj rám, és szedd össze az eszedet, hogy jól megérts . . . mert úgy érzem, hogy mindjárt megőrülök . . .

— Óh, gróf ur! . . . drága jó uram! . . .

— Minden áron be kell jutnom ebbe várba . . . még ma este . . . Ő itt van! . . . Te is láttad! . . . Én is láttam, és ő is látott engem . . . Bizonyára várja, hogy megszabadítsam . . .

— Jól van — felelte a hű szolga elszántan:

— menjünk be tehát . . . Én is méltóságoddal megyek . . .

— Nem . . . csak én magam . . . egyedül magam megyek be . . .

— Egyedül?

— Ugy van . . . egyedül.

— De hogyan mehetne be méltóságod ebbe a várba, mikor Deck Miklós sem tudott bejutni? , . . A fölvonó-híd nincs leeresztve . . .

— Majd leeresztik . . . S ha nem, addig keresek valami utat, míg bejuthatok.

Hadd menjek én is, méltóságos uram! — könnyöngött a hajdu. — Hadd menjek én is!

— Nem! — viszonzá a gróf szilárdan. — Számítok a segítségedre, s azért nem szabad bejőnnöd velem.

— Akkor hát idekint várjam meg méltóságodat?

— Nem, Roczkó:

— Mit csináljak tehát?

— Menj vissza Versztbe . . . azaz nem! . . . nem oda . . . Ezeknek nem kell semmiről sem tudniuk . . . Menj le Vulkán faluba . . . ott meghálsz, s ha holnap reggelig nem leszek ott, siess, a hogy csak tudsz Károlyfehérvárra . . . Jelents föl mindent a csendőrségnek . . . és jöjj vissza fegyveres erővel . . . Ha kell ostromolják meg a várkastélyt . . . Szabadítsd meg őt! . . . Ah, irgalmas Isten! . . . Stella él! . . . És Gortz Rudolf báró rabja!

A gróf csaknem örvöngve beszélt, és arcán, szavain, minden mozdulatán látszott, hogy a lázas izgatottság teljesen elvette ömuralmát.

— Menj, Roczkó! — kiáltotta még egyszer.

— Méltóságod parancsolja? — kérdezte a hű szolga szorongva.

— Parancsolom!

Most már Roczkó nem tehetett egyebet, mint hogy engedelmeskedett. Különben is Ferencz gróf már elrohant a vár felé, s a hajdu már nem is láthatta gazdáját a sötétségben.

A hű szolga pár perczig még ott maradt a helyén, s nem birta rászánni magát az indulásra.

Az jutott eszébe, hogy gazdája úgy is hiába erőlködik, mert nem juthat be a kastélyba, s akkor neki is le kell mennie Vulkán faluba . . . talán holnap reggel, talán még ma éjjel. . . . Ez volna a legjobb! Akkor együtt siethetnének Károlyfehérvárra, s a mi sem az erdőkerülőnek, sem Telek Ferencz grófnak nem sikerült, sikerülni fog a csend-öröknek . . . kézre kerítik Gortz Rudolf bárót . . . kiszabadítják a boldogtalan Stellát . . . még ha föl kell is dúlniuk érte ezt az elátkozott, ördögös várkastélyt. . . .

És Roczkó gyorsan lefelé indult az Orgall-fönsík lejtőjén a Vulkán szoros felé.

Ferencz gróf e közben a várárok mentén sic-

tett tovább, s már megkerülte a baloldali sarokbástyát is.

Egyik rémes gondolat a másikat kergette agyában. . . . Most már bizonyos volt benne, hogy a kastélyban Gortz Rudolf báró lakik, mivel Stella is ide volt bezárva. . . . Más senki sem lakhatott itt . . . senki! . . . És Stella élt! . . .

De hogyan juthat be hozzá? . . . Hogyan szabadíthatja meg rabságából? . . .

Ezt egyelőre még nem tudta; de érezte, hogy meg kell lennie, hogy meg fogja szabadítani. Ő diadalmaskodik azokon az akadályokon, melyek Deck Miklóst megállították az útjában. . . . Mert őt nem a kíváncsiság hajtja a várkastélyba, hanem a szenvedély, a mindent legyőző szerelem! . . . Oh, hiszen Stella él: s ez a gondolat megszásszorozta erejét, bátorságát! . . . Stella él: s neki minden áron ki kell szabadítania őt Gortz Rudolf báró hatalmából.

A fiatal gróf jól tudta, hogy a várba csak a déli oldalról juthat be, a hol a fölvonó-híd van. Arra nem is gondolhatott, hogy az egyenes falakon fölmászszék, s ezért meg akarta kerülni az egész kastélyt, hogy a kapu elé érjen.

Nappal ez könnyű dolog volt, de éjjel, a sötétben, merész vállalkozás volt, mivel minden bal-lépés az árokba dönthette, vagy valami szikla-hasadékba, mely útjába kerül.

Telek gróf mind a mellett gyorsan haladt, lehetőleg a várárok mentén, és kézzel-lábbal tapogatózott, hogy biztosabban léphessen. Mintha emberfölötti erő, vagy titkos ösztön vezérelte volna, érezte, hogy nem bukhatik el, és semmi veszély nem érheti.

Midőn a kerek sarok-bástyát megkerülte, az útjában álló roppant szikladarabok miatt, kénytelen volt kijebb kerülni a vár árkától. Kezeit összekarmolták a tövises bokrok, lábai minduntalan megbotlottak egy-egy éles sziklában, a megriadt éjjeli madarak vijjogva verdesték arczát, fejét. . . .

Ah, miért nem kondult meg most is a vár harangja, mint a mikor az erdőkerülő itt járt! . . . Miért nem gyúladt ki az a rejtélyes pokolbeli fény, mely annyira megriasztotta őket? . . . Akkor Telek gróf láthatott volna, s biztosan mehetett volna egyenesen a kastély felé!

De így, a sötét, csillagtalan éjszakában csak taláalomra bolyonghatott. . . .

Csaknem egy óráig járt, bukdácsolt már a sziklák közt, s ekkor azt vette észre, hogy eltévedett, mert a talaj bal felé lejtősödni kezdett.

Talán túlment már a fölvonó-hidon, s elhagyta a várkaput is?

Megállt, és tehetetlen dühében fogcsikorgatva tördelte a kezeit. Szinte megörült, ha arra gondolt, hogy itt kell bevárnia a hajnalt . . . akkor

észreveszik a várból . . . és Gortz Rudolf báró vigyázni fog magára. . . .

Pedig neki éjjel, még ma éjjel kell bejutnia a várkastélyba, hogy váratlanul jelenhessen meg Stella előtt. . . . És ime! most eltévedt a sötétben, s nem tudja, merre menjen!

Kétségbeesetten fölkiáltott:

— Stella! . . . Stella! . . .

Azt hitte talán, hogy a rab meghallja, és felelhet hívó szavára?

Legalább huszszor kiáltotta ezt a nevet, melyet a Plezsa bérczei zajosan vertek vissza.

Ekkor hirtelen világosság támadt fönt a magasban. . . .

— Ott a vár: — mondta magában a gróf:
— ott van a vár!

És lázas izgatottságában most már azon sem kételkedett, hogy ezt a világot maga Stella gyújtotta neki, hogy lásson, és megtalálja az utat. Meg volt győződve, hogy Stella megismerte őt abban a pillanatban, a mikor ő is ráismert a kerek sarok-bástya erkélyén. És most Stella ad neki jelt e világossággal: hívja őt, az utat mutatja neki. . . . Telek gróf, mit sem törődve a sziklával, vakon rohant a világosság irányában. Ezer esoda, hogy tizszer is el nem bukott a köves, hullámos talajon, melyben lépten-nyomon megbotlott. . . .

Végre szemközt állt a világossággal, mely a vár tornyáról áradt le, közvetlenül a kapu fölé. . . .

De mit tegyen most? . . . Ha a fölvonó-hid föl lesz huzva és neki le kell mennie a vár árkába: hogyan mászhatik föl a legalább ötven láb magas falra? . . .

Elment egész az árok széléig, a hová a fölvonó-hidnak kellett érnie, ha lebocsátják . . .

És oh, csoda! . . . a fölvonó-hid le volt bocsátva: az út szabad volt a várkapuig!

Telek gróf habozás nélkül rálépett a hidra, és végig szaladt dobogó deszkáin . . .

A roppant kapuhoz érve, meglökte kezével . . . és a kapu kinyílt!

A fiatal gróf berohant a sötét kapuboltozat alá . . . De alig tett néhány lépést, midőn a kapu nagy robajjal becsapódott mögötte s a fölvonó-hid csikorogva emelkedett föl az árokról.

Telek Ferencz gróf tehát fogoly volt a kárpáti várkastélyban.

XIII.

A vén kastély korántsem volt oly düledező, mint kívülről látszott. Tágas, boltozatos termeiben, melyeknek az idő vasfoga mit sem ártott, egész helyőrség elfért volna; tömérdek volt a pinczéje, föld alatti folyosója, melyekbe soha, vagy csak szűk lövőréseken árad némi világosság. Udvarainak kövezetét ellepte a gaz és a burján, de a falak még egészen épek voltak s a középső vártorony szobái oly szárazak, tiszták, kellemesek voltak, hogy akármelyik főrangú család kényelmesen ellakhatott volna bennük.

Telek grófnak csak egyetlen vágya és gondolata volt, hogy bejusson a várkastélyba; és most már bent volt.

Talán gondolkozóba ejthette volna, hogy a fölvonó-hidat, mely mind e mai napig rendesen föl volt huzva, ma lebocsátották, csak azért, hogy ő bejöhessen rajta? . . . Talán aggódnia kellett a miatt is, hogy a kapu rögtön becsapódott utána! . . .

De neki most mind ez eszébe sem jutott. Végre idebent volt a várkastélyban, a hol Gortz Rudolf fogva tartotta Stellát . . . Neki most már nem volt más gondja, mint hogy megszabadítsa az imádott művésznőt: ezért pedig, ha kell, az életét is föl fogja áldozni.

A magas, széles, boltíves folyosón, melyre Ferencz gróf jutott, csak nehezen lehetett haladni a sötétben, mert a megrongált kőpadlón minduntalan megbotlott. Tapogatózva, botorkálva közeledett a baloldali falhoz s aztán e mellett sietett tova. Nem hallott semmi neszt, csak saját lépteinek a kongását, mely messze visszhangzott az üres folyosón.

Lassankint egy köpillérhez ért, melyen túl a folyosó balra kanyarodott és jóval keskenyebb lett; ha két karját kiterjesztette, a folyosó mindkét falát elérte.

Most ezen sietett előre, kézzel-lábbal tapogatózva. A sarok oszloptól vagy kétszáz lépésnyire a folyosó ismét balra hajlott, ötven lépéssel odább pedig derékszög alatt jobbra csavarodott.

Valjon a bástyák alá, vagy a középső torony felé vezet-e?

Telek gróf sietni akart, de lépten-nyomon megbotlott a laza kőcöcchkákban s többször meg kellett állnia azért is, mert oldal folyosókhoz, elágazásokhoz ért s nem tudta, merre menjen. Olyan

volt ez a folyosó-útvesztő, mint valami vakondoktanya s a mély sötétség miatt nem is tudta magát benne tájékozni.

Többször vissza is kellett fordulnia, mert zsákutczába jutott, a honnan nem volt kijárás, csak visszafelé. Attól is tarthatott, hogy a lábai alatt megnyílik valami sülyesztő, vagy csapó-ajtó s akkor leesik valami földalatti üregbe, pinczébe, a honnan nem tud szabadulni. Ezért, valahányszor úgy rémlett neki, hogy lábai alatt üresen kong a padló, mindig erősen a falhoz simult, de azért lehetőleg csak sietett előre.

Mivel mind eddig egyenes, vízszintes uton járt és sem lefelé, sem fölfelé nem kellett mennie, azt következtette, hogy egy szinvonalon van az udvarok szintjével s lehetségesnek tartotta, hogy a folyosó a középső toronynál, a lépcsők alján fog végződni.

De már egy órája bolyongott taláalomra a sötétségben és érezte, hogy fáradni kezd. Mióta Versztről elindultak, semmit sem evett; de szomjas is volt s ráadásul a lázas izgatottság, mely kezdetben fölsigázta erejét és idegeit, most szünni kezdett s a tulságos feszültségre már jelentkezett is a visszahatás, idegei, tagjai elernyedésében.

Mind a mellett nem csüggedett s egyre makacsul hajtogatta magában, hogy addig fog menni, a míg csak a lábai viszik és össze nem roskad.

Kilencz óra lehetett, mikor hirtelen megállt, mert lába előtt megszűnt a padló. Lehajolt és addig tapogatózott, míg észrevette, hogy lépcső előtt áll.

Ez a lépcső lefelé vezetett s lehet, hogy nem is volt kijárása.

Telek gróf azonban nem habozott. Elindult lefelé és lassan, óvatosan számlálta a lépcső fokait . . .

Hetvenhét lépcsőfokon ment le s akkor ismét vízszintes folyosóra ért, mely épen úgy tele volt oldalfolyosókkal, mint az a felső, a melyből ide lejött.

Telek gróf még mintegy félóráig bolyongott ebben a földalatti útvesztőben is és épen fáradtan megállt, neki támaszkodván a nyirkos falnak, midőn hirtelen, néhány száz lépésnyi távolban, fényes pontot pillantott meg.

— Honnét jöhet ez a fény? . . . Valami lidércz-tüz? . . . vagy talán fáklya, melyet a várkastély valamelyik lakója gyújtott? . . .

— Avagy Stella maga? — suttogta Ferencz gróf megrendülve.

És hirtelen eszébe jutott, hogy odafönt, midőn eltévedt az Orgall-fönsíkon, szintén egy ily fénylő pont mutatta meg neki az utat. . . .

Már most, ha Stella volt, a ki levilágított neki a torony ablakából: miért ne lehetne az most is

ő, a ki vezetni akarja ebben a földalatti labirintusban? . . .

Telek grófnak meg kellett kapaszkodnia a folyosó falában, hogy össze ne roskadjon. Előre hajlott és lélekzetét visszafojtva leste, bámulta ezt a fényt, de mozdulni nem mert. . . . A világosság nem is annyira fénypont volt, mint inkább gyöngé fény, mely a folyosó végében valami boltozatos szobát látszott megvilágítani.

A gróf már annyira kimerült, hogy csak vándorogva birt odáig menni; átmént egy keskeny ajtóféle nyíláson, mely két köpillér közé volt ékelve, s aztán lerogyott a földalatti boltozatos szobában.

Szemben avval az ajtóval, amelyen bejött, volt egy második, hatalmasan megvasalt, pántos tölgyfa ajtó; fönt pedig, a hol a boltivek összefutottak, nagy üveggolyó volt, melyből halvány-sárga fény áradt le a szobába.

Ferencz gróf ismét fölállt, s megpróbálta kinyitni a szemben fekvő zárt ajtót, de hasztalan erőlködött; az ajtó be volt zárva és Telek gróf meg sem birta ingatni sarkaiban.

A teremben volt néhány butordarab is: egy ágy, vagyis inkább tölgyfa-pad, néhány párnával és takaróval, egy esztergályozott asztal, mely a falhoz volt vasalva, meg egy szék; aztán nagy kanesó, tele vízzel az asztalon, hideg sült, jókora karaj kenyér.

Szóval úgy látszott, hogy ebben a földalatti szobában vendéget ... vagy talán inkább rabot? ... vártak.

Az volt a kérdés, hogy ez a rab Ferencz gróf-e? ... és hogy csellel csalták-e a kastélyba? ...

De a fiatal grófot annyira elfoglalta Stella, hogy ez a gyanu eszébe se jutott. Elgyötörve az éhségtől, szomjuságtól és fáradtságtól, menten neki esett a sültnek, kenyérnek, s végezetül nagyot ivott rá a kancsó friss vizéből; aztán pedig leheveredett a kényelmetlen fapadon, remélvén, hogy pár percznyi pihenés után ismét talpra állhat.

Gondolkozni akart, hogy mitevő legyen: de érezte, hogy gondolatai összezavarodnak, s lassankint az akarateréje is elhagyja.

— Bevárja-e a reggelt, mielőtt kutatásait folytatná? ... Országos Széchényi Könyvtár

— Nem! — mondta magában: — nem fogok várni. — Rögtön indulok tovább ... a vártoronyba! ... Még ma éjjel a vártoronyban akarok lenni! ...

E pillanatban az üveggolyó fénye kialudt, s a gróf teljes sötétségben maradt. ...

Föl akart ugrani ... de nem birt: s gondolatai egyszerre megakadtak, mint a hogy megakad az óra, midőn a gépezetet hajtó rugó hirtelen elpattan. ... Mély, sajátságos álomba merült, mely ájult kábuláshoz hasonlított.

Mikor fölébredt, nem birta volna megmondani,

hogy mennyi ideig alhatott. Még az órája is megállt, s azt sem tudhatta, hány óra. De a szobában újra világos volt: az üveggolyó fénye ismét égett.

Ferencz gróf hirtelen fölugrott, s ahhoz az ajtóhoz sietett, a melyen idejött: ez az ajtó most is nyitva volt; de a másik, a szemben fekvő vasajtó, épen úgy zárva volt most is, mint mikor először megpróbálta.

Gondolkozni igyekezett, de ez nehezen ment. Teste ugyan már kipihente a fáradságot, de a feje üres, és egyszersmind kábult volt.

— Mennyi ideig alhattam? — tünődött magában: — valjon éjszaka van-e, vagy nappal? . . .

A szobában semmi sem változott az óta, a mióta elaludt; csak az asztalon volt új eleség, s a vizes kancsó is színig volt friss vízzel.

Valakinek tehát kellett itt járnia, mialatt ő aludt. E szerint tudták, hogy ő itt van, ebben a földalatti szobában. . . . Csak az volt a kérdés, hogy börtön-e ez a szoba, s Gortz Rudolf báró örökre fogva tartja itt?

Ez nem volt valószínű; s különben is, mivel az ajtó, melyen idáig jött, nyitva van, elmenekülhetne, ha akar; fölmenvén a lépcsőkön, könnyen megtalálná azt a folyosót, a melyen a várkapuhoz juthat. . . .

— A várkapuhoz? . . .

Most hirtelen eszébe jutott, hogy a várkapu

rögtön becsapódott utána, mihelyt a fölvonó-hidon átjött. . . .

Mindegy! Ha a kapu be lesz zárva, fölmászik a bástyára és bármi áron menekül . . . a fal valamelyik szögletén lekuszik az árokba, s egy óra alatt kint lesz ebből az elátkozott kastélyból.

— De hát Stella! . . .

Lemondjon-e arról, hogy megmenti Stellát?
Elszökjék-e innen, s Gortz báró hatalmában hagyja-e imádott menyasszonyát? . . .

Igen! ezt kellett tennie. . . . Egyedül nem mentheti meg: de a mit ő egymaga nem birt véghez vinni, majd elvégzik a csendőrök, akiket Roczkó magával hoz! . . . Meg fogják ostromolni ezt a bagoly fészket, és átkutatják minden zegét-zugát, míg Stellát meg nem találják!

Igy meghányván-vetvén a teendőket, Ferencz gróf rögtön hozzá is akart fogni szándéka megvalósításához.

Épen ki akart menni a szobából arra, a merről jött, midőn a szemben fekvő zárt ajtó mögül hirtelen neszt hallott. . .

Semmi kétsége nem lehetett: halk, óvatosan közelgő léptek zaját hallotta.

A gróf oda lopózott az ajtóhoz, fülét oda szoritotta az ajtófélfához, és visszafojtott lélekzettel hallgatózott. . . .

A lépések zaja rendes, egyhangu koppanás

volt, mint mikor valaki fölfelé, vagy lefelé megy a lépcsőn. Kétségkívül lépcső volt az ajtó mögött, mely talán a belső udvarokba vezetett a földalatti folyosókból.

A gróf, hogy minden eshetőség készen találja, kirántotta övéből a yadáskését és lesbe állt az ajtó mögött.

Ha Gortz báró valamelyik szolgája lépne be, rögtön megtámadja, letéperi, megkötözi, elveszi a kulcsait, kirohan ezen az uton, mely talán elvezeti a vártoronyba . . .

Ha pedig Gortz Rudolf báró maga jön be, — oh, megismerné, bár csak egyetlen egyszer látta: azon a végzetes estén a San-Carlo színházban! — akkor irgalom nélkül legott leszurná . . .

De a léptek megállapodtak az ajtó mögött . . . Halálos csönd lett.

Telek gróf mozdulatlanul várta az ajtó kinyílását . . .

Az ajtó azonban nem nyílt ki: de mögötte végtelenül lágy, szelid, édes hang esendült meg . . .

Stella hangja volt . . . úgy van! . . . az ő hangja . . . valamivel talán gyöngébb ugyan, de ép oly hajlékony, édes, szívhez szóló, mint hajdan! . . .

És Stella megint azt a kesergő románcozt énekelte, mely álomba ringatta Ferencz grófot a verszti fogadó ivójában:

*Nel giardino de' mille fiori
Andiamo, mio cuore . . .*

Ez a dal Ferencz grófnak szive mélyéig hatolt . . . Fülei szinte itták az édes hangokat, mint valami isteni italt, — mialatt Stella egyre ismételte a dal refrainejét, mintha csak hívná:

Andiamo, mio cuore, andiamo . . .

De az ajtó nem nyílt meg és Telek gróf nem mehetett át hozzá!

Ah, hát nem juthat el hozzá? . . . nem ölelheti meg menyasszonyát? . . . nem szabadithatja meg innét? . . .

— Stella! . . . Stella! . . . — kiáltott föl vak szenvedélylyel.

És dühösen neki rohant az ajtónak, a mely azonban meg sem recscent a heves támadásra.

E pillanatban az ének gyöngültni kezdett, a hang lassankint elhalt és a fiatal gróf hallotta, a mint a lépések is távoztak.

Telek gróf térden állva igyekezett kiemelni sarkaiból a nehéz vasajtót; fölhasogatta a kezeit a vaspántokkal, de az ajtó nem engedett.

— Stella! . . . Stella! . . . — kiabált egyre kétségbeesettebben a távozó, elhaló hang után.

Semmi nesz, semmi felelet.

Ekkor a fiatal gróf agyán szörnyű, rettenetes gondolat villant át.

— Megörült! — hörögte eliszonyodva. — Stella megörült, mert már meg sem ismert!... nem is felelt, mikor a nevén szólítottam!... Öt év óta bezárt rab ebben az átkozott kastélyban... Öt év óta gyötri az a borzasztó ember... nem csoda hát, ha megörült, szegény!

E szavakkal fölugrott... szemei révedeztek üregeikben... minden szál haja az élére szökkent...

— Én is... én is... — suttogta magában: — én is érzem, hogy elhagy az eszem... Érzem, hogy megörülök... megörülök, mint ő!...

Szilajon, izgatottan járt föl s alá a boltozatos szobában, mint a kalitkájába zárt fenevad.

— Nem! — kiáltott föl végre: — nem!... Nem szabad megörülnöm!... Ki kell jutnom ebből a várkastélyból... És ki fogok jutni!...

Évvel ahhoz az ajtóhoz rohant, a melyen át ide jött...

De most már ez az ajtó is zárva volt!

Telek gróf nem vette észre, hogy csöndesen bezárták ezt az ajtót is, mialatt ő Stella énekét hallgatta.

Előbb fogoly volt a várban, most rabbá lett ebben a sirboltban.

XIV.

Telek Ferencz gróf majdnem kövé meredt rémületében. S nem ok nélkül félt. Értelmi képessége, következetes logikája lassankint elhagyta, és érezte, hogy már gondolkodni is alig képes.

Egyetlen egy érzés, szenvedély élt még benne tompítatlanul: — Stella emléke s annak a varázsos dalnak a hatása, melyet az imént hallott e komor sirbolt köfalai közt.

De talán ez is csak káprázat, örült agyrém volt? . . .

Nem! soha! . . . Olyan igaz, mint a hogy él, hogy csakugyan Stellát hallotta, csakugyan őt látta a fehér ruhájában a bástya fokán.

Most újból rémitően kezdte gyötörni a gyilkos aggodalom, hogy Stella megörült. Ez a csapás úgy megtörte, lesujtotta, mintha most másodszor veszítette volna el inádott menyasszonyát.

— Megörült! — ismételte gépiesen. — Úgy van! . . . megörült, mert még a hangomat sem

ismerte meg . . . s még a kiáltásomra, hívó szavamra sem felelt! . . . Megörült! . . . megörült! . . .

És igazán, nagyon valószínű volt, hogy a boldogtalan művésznő csakugyan megtébolyodott.

Ah! ha Telek gróf megszabadithatná ebből az átkozott várkastélyból . . . ha elvihetné krajovai kastélyába . . . ha ápolhatná, ha visszaadhatná szabadságát . . . oh, akkor a gyöngéd gondozás, az önfeláldozó szerelem bizonyára meggyógyitaná, visszaadná neki az eszt!

Ezek a gondolatok gyötörték Telek grófot több óráig. Egész teste lázban égett és vére, agya szinte forrott a szörnyű lelki küzködésben.

Több óra telt el, míg végre kissé higgadtabb lett és roppant izgatottsága lecsillapult.

Fáradtan hanyatlott a kemény fapadra és gondolkozni igyekezett. Lassankint aztán megtalálta a kivezető fonalat gondolatai zürzavarából.

— Menekülnöm kell innen: ez az első! — mondta magában. De hogyan és merre? . . . Mihelyt ismét kinyitják ezt az ajtót . . . Úgy van! . . . ezen az ajtón kell menekülnöm! . . . Az új élelmi szereket az alatt hozzák, míg alszom . . . Várni fogok tehát . . . Szinlelem, hogy mélyen alszom és aztán . . .

Ekkor hirtelen az a gyanuja támadt, hogy a kancsó vizében altató lesz . . . Valjon nem azért aludt-e olyan mélyen és oly sokáig, szinte eszméletlenül, mert ebből a vízből ivott?

Ez valószínű volt. De jó! többé tehát nem fog inni . . . sőt még az ételhez sem nyul . . . Nem sokára úgys jönnek . . . és akkor . . .

Nem sokára? . . . Hogy tudhatná azt, hogy mikor? . . . Hiszen még azt sem tudta, hogy reggel van-e most, vagy este! . . . Azt sem tudta, hogy dél van-e vagy éjfél!

Ferencz gróf hallgatózott, hogy nem hall-e közelgő lépteket az egyik, vagy a másik ajtó mögül? . . . De nem hallott semmiféle neszt . . .

Előre nyújtott nyakkal, révedező szemekkel, óvatosan lappangva járt körül a szobában és hallgatózott; lázasan lüktető halántékait a tenyereivel szoritotta le, hogy ne hallja forró vére morajló zenéjét; a fülei zúgtak, a melle elszorult . . . lélegzete megnehezedett a fojtott levegőben, mely nem frissülhetett föl az ajtó-hasadékokon.

Egyszerre, a jobboldali oszlopok egyik sarkánál úgy érezte, mintha friss, hűvösebb levegő csapná meg . . .

— Van itt talán valami nyílás? — kérdezte magában.

Igen: egy keskeny, szűk átjáró volt a két oszlop mögött, a melyet eddig nem vett észre, az oszlopok árnyéka miatt.

Rögtön keresztül furakodott a két oszlop közt, s elindult a meglehetősen távol és gyér világosság irányában, mely fölülről látszott leáradni,

Kis, négyszögletes udvarra ért, mely kútfenékhez hasonlított. Széle-hossza öt-hat lépésnyi lehetett s minden oldalról legalább száz lábnyi magas fal vette körül. Látszott, hogy ez a földalatti börtön udvara, a hol a boldogtalan rab némi friss levegőt szivhat.

Telek gróf most már láthatta, hogy még nappal van; a mint föltekintett a meredek falak hosszában, láthatott egy darabkát a tiszta kék égből.

De úgy látszott, hogy a nap már lehanyatló félben van, mert a verőfényes világosság gyöngülni kezdett.

Talán esti hat-hét óra lehetett.

Ebből az következett, hogy a fiatal gróf legalább is negyven óráig aludt; kétségtelen tehát, hogy altatót kellett innia, különben nem alhatott volna ilyen sokáig.

Mivel pedig Ferencz gróf és Roczkó június 11-én indultak el Versztből, kétségtelen, hogy ezen a napon június 13-ának késő délutánja volt.

Ámbár a kútfenék levegője meglehetősen nedves volt, Ferencz gróf még is nagy élvezettel szivta a friss levegőt és kissé meg is könnyebbült.

De a menekülés ezen az úton is lehetetlen volt. Elég volt rá néznie a sima falakra, hogy minden reménye elmenjen: nem volt rajtuk semmiféle kiszögellés, a melyen fölmászhatott volna.

Visszatért tehát földalatti börtönébe, s miután

átlátta, hogy a menekülés csak e két ajtók valamelyikén lehetséges, mindenek előtt tüzetesen meg akarta vizsgálni az ajtók állapotát.

Az első ajtó, a melyen át ide jött, nagyon tömör és szilárd volt. Nyilván hatalmas vas-pántok és rudak zárták el kívülről s ezeket emberi erő nem törhette ki.

Szilárd volt a második ajtó is, a mely mögül Stella hangja hallatszott, de a fája itt-ott már korhadozott; ezen át talán meg lehetett kísérteni a menekülést.

— Ügy van!... erre!... erre!... mondta magában Ferencz gróf, a mint kissé lecsillapodott.

De nem sok veszteni való ideje volt, mert valószínű, hogy börtönőrei ismét visszajönnek ide, mihelyt azt hiszik, hogy az altatótól elaludt.

A gróf lázasan fogott munkához s örömmel tapasztalta, hogy a menekvés sokkal könnyebb lesz, mint kezdetben hitte. A nedvesség nagyon elkorhasztotta az ajtó fáját a vas-pántok körül, melyek a zárt fogták és Ferencz gróf rövid időn jókora darabot kivésett késével.

Csaknem minden nesz nélkül dolgozott; koronkint meg-megállt hallgatózni, de nem hallott semmi zajt.

Három órai verejtékes munka után egészen körülvéste a tolózárt, melyet óvatosan kitört a fából, s ekkor az ajtó csikorogva fordult meg sarkaiban.

Szabad volt tehát!

A gróf gyorsan kisietett a szük udvarba, hogy fölüdüljön kissé a friss levegőn.

De már nem látta a verőfényes eget: odafönt már csak valami szürkesség derengett, annak jeléül, hogy a nap már aláhanyatlott a Retyezát mögött. Az égen néhány csillag ragyogott, de ezeket is eltakarta időnkint egy-egy átsuhanó felleg.

Körülbelül esti kilencz-tíz óra lehetett.

A gróf visszament börtönébe, gyorsan evett néhány falatot, de nem a kanecéből ivott, hanem abból a medenczéből, a mely a szoba egyik sarkában volt; ebbe fölülről vékony vizsugár csurgott, s a medencze fölösleges vize, egy oldalt vágott likon folyott ki ismét.

Ezzel övébe dugta a kését, kiment az ajtón és becsukta maga után.

Talán most fog találkozni a boldogtalan Stel-lával, a ki a földalatti folyosókon bolyong? . . . Erre a gondolatra szive csaknem meghasadt, oly hevesen dobogott.

Alig lépett tizet, lába már is lépcsőbe ütközött . . . Jól sejtette hát, hogy fölfelé vezető lépcsőkre talál!

Fölfelé menet gondosan megolvasta a lépcsők számát. Csak hatvan volt, hetvenhét helyett: tehát tizenhéttel kevesebb, mint a tulsó oldalon a földalatti szobába vezető lépcsők száma.

E szerint még körülbelül másfél ölnyre a föld szintje alatt volt.

Telek gróf nem tehetett egyebet, mint hogy megindult előre. A sötét folyosó itt is csak oly szűk volt, hogy ha karjait kiterjesztette, mind a két falát érinthette.

Fél óráig ment előre lassan, óvatosan és sem ajtó, sem rács nem állta útját. De a folyosó szélszélyes kanyarulatai, csavarodásai miatt nem tájékozhatta magát, hogy merre feketik tőle az Orgalfönsikra nyíló várkapu.

Néhány percznyi pihenő után ismét tovább ment. Úgy tetszett, hogy ennek a folyosónak már se vége, se hossza . . . de egyszerre csak mégis akadályba ütközött. Ez az akadály téglafal volt.

A gróf szorongva, remegve tapogatta végig a falat, de sehol sem lelt rajta nyílást.

Erre nem volt kijárás!

A szerencsétlen ember fölsikoltott rémületében. Összes reményei megtörték ezen az akadályon . . . Térdei megroskadtak, homlokán hideg veríték gyöngyözött s a kétségbeesett gróf erőtlennül rogyott össze.

De, a mint leroskadtt a fal mellé, kezével keskeny rést érzett meg a falban, épen a föld fölött: s a mint jobban megtapogatta ezt a rést, érezte, hogy a téglák annyira inognak benne, hogy könnyen kiszedhette őket pusztá kézzel is.

— Ah! . . . itt a szabadulás! — suttogta, új reményre gyulva.

Óvatosan kezdte kiszedegetni a téglákat, s a nyílás egyre jobban tágult . . . Egyszerre aztán kopogást, érczes hangot, kalapácsolást hallott a rés mögül . . .

Rögtön abban hagyta a munkát és szorongva hallgatózott . . .

A nesz nem szűnt meg, s egyszersmind világosságot is látott átszűrődni a nyíláson . . . Ez megdöbbenetete.

Gyorsan lefeküdt a földre, s úgy nézett keresztül a résen.

Egyenesen a várkastély régi kápolnájába látott, melyet az idők viszontagságai már félig-meddig romba döntöttek. A roskadozó mennyezet néhány boltozatos íve még állt ugyan a megtámasztó kőpilléreken, de az oszlopok jó része már megdőlt, vagy össze is omlott, a többi csúcsívek pedig szintén dűledeztek. Itt-ott, a porladozó márványlapokon még látható volt a Gortz-család czimere: ezek mögött egy-egy régi ős pihent; az oltár még elég jó állapotban volt, valamint a kis torony is, melyből aláfüggött egy kötél: — annak a harangnak a kötele, mely néha meg-megkondult, a környék lakóinak halálos rémületére.

A kápolnában egy ember dolgozott, a tolvajlámpa világa mellett, s az erős fény egyenesen az arcába sütött.

Ferencz gróf legott ráismert, s alig bírta ellojtani csodálkozását.

Ez az ember Orfanik volt: Orfanik, a félreismeret tudós és föltaláló, Gortz Rudolf egyetlen barátja, bizalmasa és kísérője, a kit Olaszország nagyobb városaiban mindenki ismert.

Ha tehát Telek Ferencz gróf még Stella megjelenése után is kételkedett volna azon, hogy a kárpáti várkastélyban valóban Gortz Rudolf báró lakik: most már, miután ott látta maga előtt Orfanikot, föltétlenül bizonyos lehetett arról, hogy csakugyan a rejtélyes műkedvelő fészkeben van.

De valjon mit kereshetett Orfanik ily késő éjszakán ebben a félig romba dőlt, elhagyatott kápolnában?

Ferencz gróf ezt igyekezett megtudni; de csak ennyit láthatott:

Orfanik a földön guggolt és több érzehengert rakott le itt is, ott is a kápolnában; aztán valamennyit dróttal kötötte össze, úgy, hogy egyiktől a másikhoz vezette a drótot, ráerősítette, körültekerte vele s aztán tovább vitte a legközelebbihez. Ebben a munkájában annyira elmerült, hogy Telek Ferencz grófot még akkor sem vette volna észre, ha közvetlenül melléje állt volna is.

Ah, miért nem volt a rés elég nagy, hogy Telek Ferencz gróf átjuthatott volna rajta! . . . Lemászott volna a kápolnába, rárohant volna Orfa-

nikra, s halálos fenyegetésekkel kényszerítette volna, hogy vezesse el a vártoronyba . . .

De talán szerencséje volt, hogy nem tehette ezt: — mert ha kísérlete nem sikerülne, Gortz Rudolf báró kétségkívül megölné, hogy titkát fölfödözte . . .

Mialatt Telek Ferencz gróf fejében ez a két gondolat kergette egymást, a kápolna ajtaja föltárgult s még egy férfi lépett be.

Gortz Rudolf báró volt !

A különös, rejtélyes ember vonásai mit sem változtak öt év óta. Mintha még az idő sem fogott volna rajta, úgy látszott, hogy semmit sem öregedett. A lámpa világa alulról esett sápadt, hosszas arczára ; őszbe vegyülő, hosszú haját most is magas koronában fésülte hátra, vonásai most is oly élesek, fenyegetők voltak és fekete szemei ép oly szilajon szikráztak . . .

A báró Orfanikhoz lépett és figyelmesen vizsgálta munkáját.

Majd nyers, szakgatott hangon a következő párbeszédbe kezdtek :

— Kész már az összeköttetés, Orfanik ? — kérdezte a báró.

— Ebben a pillanatban készültem el vele, báró ur.

— Hát a bástyák pinczéi ? . . . Ott is rendben van minden ?

— Rendben.

— Most hát úgy a bástyák, mint a kápolna, össze vannak kötve a vártoronnyal?

— Össze.

— És elég időnk lesz menekülni, míg a készülék óraműve lejár?

— Elég; sőt sok is.

— Megvizsgálta-e az alagutat?

— Meg.

— És nincs betömve kijárása a Vulkán-szoros felé?

— A nyílás teljesen szabad.

Csönd lett. Orfanik még egyszer gondosan megvizsgálta rézhengereit, aztán fölvette a lámpását és bevilágította vele a kápolna homályos részeit.

— Ah, vén várkastélyom! — kiáltott föl a báró elkeseredve: — drágán fizetik meg a vakmerők, hogy be akarnak törni falaid közé!

És Gortz Rudolf oly félelmetes, fenyegető hangon kiáltotta ezt, hogy Telek Ferencz gróf önkéntelenül is összeborzadt.

— Hallotta, mit beszélnek Versztben az emberek? kérdezte a báró rövid szünet után Orfaniktól.

— Nincs egy órája sem, hogy a sodronyon kihallgattam a *Mátyás király* vendégeinek beszélgetését az ivóban.

— Ugy-e, ma éjszakára tervezik a támadást?

— Nem; megvárják a hajnalt és csak akkor jönnek.

— Mikor jött meg Károlyfehérvárról az a Roczkó?

— Talán két órája lesz, hogy a csendőrökkel Versztbe érkezett.

— Hát jól van — kiáltott föl Gortz báró fenyegetően. — Ha a várkastély nem védelmezheti magát tovább: hát legalább a romja alá temeti Telek Ferencz grófot, a csendőreivel együtt!

— Majd rövid szünet után gondolkozva folytatta:

— Hát a telefon drótvezetéke, Orfanik? .. Soha senkinek sem szabad megtudnia, hogy ez tartotta fönnt az összeköttetést a várkastély és Verszt falu között.

— Szét fogom rombolni, hogy senki sem akad a nyomára.

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Itt az ideje, hogy megmagyarázzunk bizonyos dolgokat, melyek történetünk folyamán csak, mint eredmények szerepeltek.

Akkoriban, a XIX. század utolsó évében, a villamosság egy csapásra meghódította az egész világot és úgyszólván a mindenség lelke lett. A

nagy Edison és tanítványai, az Ujkor Prometheüsei, leragadták az égből a menykövet és az emberi tevékenység igájába hajtották.

A telefont annyira tökéletesítették, hogy minden szót, énekhangot, sőt a suttogást is tisztán meg lehetett hallani bármily távolságról, még pedig hallgatózó kagylók nélkül is.

Orfanik, Gortz Rudolf báró elválhatatlan bizalmasa, már évek óta elsőrangú tudós volt a villamosság gyakorlati alkalmazásában. Igaz, hogy a világ csak bolondot látott benne, de a lángeszű föltaláló, ha viszont meg is gyűlölte ezért a világot, azért mégsem szünt meg tanulmányait folytatni, találmányait tökéletesíteni.

De az emberek közönye miatt nagy nyomorba jutott s talán éhen is halt volna, ha véletlenül nem találkozik Gortz Rudolf báróval, a ki megkedvelte a különcz tudóst, bőven adott neki pénzt a kísérletekre, sőt végül egészen magához is vette, de csak avval a föltétellel, hogy Orfanik ezentúl egyedül neki dolgozik és minden találmányát csak neki fődözi föl.

E két embergyűlölő és hóbortos embert a természet csakugyan egymás számára teremtette. Nem is váltak el többé soha első találkozásuk óta; s míg Gortz Rudolf báró, a szenvedélyes zenekedvelő, városról-városra követte Stellát s megittasult a páratlan művésznő csodás énekétől,

addig Orfanik egyre új gépeken, találmányokon törte a fejét és tökéletesítette a legujabb évek villamos fölfedezéseit.

A nápolyi katasztrófa és Stella halála után, Gortz báró nyomtalanul eltűnt. Egyenesen haza ment kárpáti várkastélyába, a hová Orfanik is habozás nélkül követte.

Mikor a báró elhatározta, hogy a régi várkastélyba temetkezik, azt akarta, hogy senki se tudjon visszatéréről és senki se háborgassa magányában. Volt a kastélynak egy titkos alagútja, mely a Vulkán-szorosba nyílt; s a különcz bárónak egyik régi hű cselédje, a kit a vidéken senki sem ismert, ezen az úton látta el gazdáját élelmiszerekkel.

A várkastély középső tornya még egészen ép volt és kényelmes lakást biztosított a két embergyűlölőnek. Orfaniknak bőven meg volt mindene, hogy természettudományi kísérleteit folytathassa s háborítatlanul szenvedélyének éljen.

E munkássága közben támadt az az eszméje, hogy találmányait elsősorban is az alkalmatlan, kíváncsi emberek elriasztására használja föl.

Gortz báró természetesen megörült ennek a gondolatnak s Orfanik mindjárt több gépet készített, melyek különféle czélokra szolgáltak.

Mivel fontos volt, hogy megtudják, mit beszélnek a környéken a várkastélyról, Orfanik azt eszelte

ki, hogy telefon összeköttetést teremt a „*Mátyás király*“ ivószobája és a kastély közt. Igen ügyesen és nagy titokban meg is csinálta az összeköttetést, úgy hogy a vártoronyból levezette a kábel-drótot a Nyad-patak medrébe s a víz alatt vitte egészen Verszt faluig. Aztán, turistának öltözve, egy éjszakát a „*Mátyás király*“-ban töltött, hogy a drótot az ivóba bevezethesse.

Ez könnyű munka volt. A vízbe lefektetett kábel-drót végét fölhozta az ivó hátulsó ablakáig, melyet sohasem nyitottak ki, mivel alatta zuhogtak a Nyad-patak habjai; az ablakot befolyó sűrű vad-szőlő és egyéb bokrok közé telefonkészüléket rejtett el, mely épen úgy fölvette, mint vissza is adta a hangot. Így hát Gortz báró nem csak hallhatta mind azt, a mit a fogadóban beszéltek, hanem, ha kedve kerekedett, még bármikor közbe is szólhatott.

Az első pár években senki sem háborgatta a két különzöt. A kárpáti kastélynak elég rossz hire volt magában is, hogy elriassza a kíváncsiakat; s különben is lakatlannak hitték a kastélyt. De egy szép napon, épen mikor történetünk kezdődött, a versztiek füstöt láttak fölszállni a kastély kéményéből; s mi már tudjuk, hogy mi lett ennek a fontos fölfedezésnek a következése.

A telefon haszna csak most lett világos, mert Gortz báró és Orfanik mindent megtudhattak, a

mi a faluban történt. Így hallgatták ki az ivóban lefolyt beszélgetést, melyben Deck Miklós fogadkozott, hogy elmegy a várkastélyba; s ekkor maga Gortz báró kiáltotta be a telefonba azt a rejtélyes fenyegetést, hogy a vakmerő legényt visszarettentse a kastély meglátogatásától.

De az erdőkerülő nem ijedt meg és makaesul ragaszkodott vállalkozásához; Gortz báró tehát elhatározta, hogy keményen megleczkézteti a nyakas oláh legényt.

Azon az emlékezetes éjszakán tehát Orfanik működésbe hozta gépeit. A rémes bömbölést sürített levegő kitódulása okozta, a kísérteties fény egyszerű görögtűz volt, melybe salétromot kevertek, a levegőben röpködő griffinadarak, sárkányok, szárnyas oroszlánok képmásait hatalmas reflektorok vetítették föl a felhőkre, másnap pedig a vár árkában elhelyezett villam-delejes lemezek megragadták Patak orvos csizmájának patkóit és szögeit, az erdőkerülőt pedig közönséges volta-áram sujtotta le, abban a pillanatban, a melyben a fölvonóhid vaspántját megragadta.

Gortz báró nagyon jól számított, hogy ez a lecke örök időkre elveszi, nem csak az erdőkerülő, hanem a többi kíváncsiak kedvét is attól, hogy a várkastélyt meglátogassák. Tudjuk, hogy a környéken valóban irtózatos rettegést is keltett az erdőkerülő esete, s mindenki meg volt győződve, hogy

az elátkozott kastélyban csakugyan kísértetek és hazajáró lelkek laknak.

De akkor tévedt arra Telek Ferencz gróf. Tudjuk, hogy a báró gyűlölte a fiatal grófot, s ez a gyűlölet még csak fokozódott, mikor a *Mátyás király* telefonján át meghallotta, hogy Telek Ferencz gróf hogyan gúnyolja a versztieket képtelen babonájuk miatt.

Nem elég, hogy megölte Stellát: most még azt a varázsos hirnevet is igyekezett lerombolni, mely eddig megvédelmezte a kárpáti várkastélyt . . . sőt arra is vállalkozott, hogy értesíti a károlyfehérvári csendőrséget, és segítségükkel leleplezi a kastély lakóit!

A báró dühös haragra lobbant, és elhatározta, hogy Telek Ferencz grófot a kastélyba csalja. Ez, a mint láttuk, sikerült is neki. Tudjuk azt is, mily eszközökkel: a *Mátyás király* ivójában megcsendült Stella varázsos hangja, s aztán a művésznő alakja is megjelent a várkastély sarok-bástyáján. És most, hogy Telek Ferencz gróf rab volt a kárpáti várkastélyban, Gortz báró elhatározta, hogy soha többé ki nem bocsátja. . . .

Csakhowy Roczkó, a báró nagy boszuságára, zajt ütött a dologból; s midőn gazdája a kitüzött időben nem jelent meg Vulkán-faluban, azonnal lóhalálban Károlyfehérvárra sietett és föllármázta a hatóságot.

Ennek az lett az eredménye, hogy harmadnapon nagy számu csendőrcsapat érkezett Versztbe, avval a parancsesal, hogy vizsgálja meg a kárpáti várkastélyt, és tegyen jelentést a bent lakókról.

Gortz báró nagyon jól tudta, hogy ennyi ember ellen nem védelmezheti magát. A csendőrök nem hisznek a csodákban, boszorkányokban, kísértetekben, s gyerekes képekkel, harang-kongással, üvöltéssel nem lehet őket visszariasztani, vagy megfélemlíteni.

Elhatározta hát, Orfanikkal egyetértve, hogy végkép elpusztítja a várkastélyt. A villamos áram föl fogja robbantani a vártoronyban, a kápolnában és a bástyák pinczéiben ásott dinamit-aknákat, s a villamos robbantóra alkalmazott óraművet Orfanik úgy szerkesztette meg és huzta föl, hogy a megindítás után a robbanásig elég idejük legyen menekülni a Vulkán-szorosba vezető alaguton át. A robbanás után, mely mind Telek Ferencz grófot, mind a csendőröket a kastély romjai alá temeti, a két boszuálló, Rudolf báró és Orfanik nyomtalanul eltűnnek és külföldre menekülnek.

— — — — —
 — — — — —
 — — — — —

Ferencz gróf, a két czinkos párbeszédét kihallgatván, sokat, sőt csaknem mindent meg tudott fejteni. Most már tudta, hogy a *Mátyás király* és

a vártorony közt telefon összeköttetés van; tudta azt is, hogy a kastélyt fölrobbantják, s hogy ez a robbanás megöli őt is, Roczkót is, meg a szegény csendőröket is.

Megtudta végre azt is, hogy Gortz bárónak és Orfaniknak még lesz idejük a menekvésre, s valószínűleg arra is, hogy magukkal vihessék a boldogtalan, megtébolyodott Stellát.

Ah! miért nem törhetett be Ferencz gróf a kápolnába? . . . miért nem rohanhatott rá e két gonosztevőre? . . .

Leszurná, meggyilkolná őket vadászkésével, s meghiusitaná a borzasztó merényletet, mely annyi ember életébe kerül! . . .

De, a mi most nem lehetséges, talán megtehető lesz, ha a báró és Orfanik elmennek a kápolnából. . . . Akkor Ferencz gróf kibőviti ezt a rést, lemászik a kápolnába, utána ered a két gazficzkónak, üldözi őket a vártoronyig és, Isten segítségével, igazságot fog szolgáltatni!

XVI.

Gortz báró és Orfanik már indulófélben voltak. Ferencz gróf feszült figyelemmel leste, hogy merre fognak kimenni, mert tudta, hogy arra kell vezetnie az ő utjának is.

E perczben Gortz báró ismét megállt és azt kérdezte Orfaniktól:

— Nincs itt többé semmi teendő?

— Nincs.

— Akkor hát váljunk el.

— A báró urnak még mindig az a szándéka, hogy egyedül hagyjam a várkastélyban?

— Igen, Orfanik. Ha itt már nincsen semmi dolog, ön rögtön induljon el az alaguton keresztül a Vulkán-szoros felé.

— Hát a báró úr? . . .

— Én csak az utolsó perczben hagyom itt a várkastélyt.

— És abban maradunk, hogy Beszterczén megvárom a báró urat?

— Úgy van, Beszterczén.

— Ha a báró urnak ez az óhajta. . . .

— Ez, Orfanik. Mert még hallani akarom őt . . . még egyszer akarom látni és hallani ezen az utolsó éjszakán, melyet a kárpáti várkastélyban töltök.

Ezek voltak az utolsó szavak, melyeket Ferencz gróf hallott, mert Gortz báró és Orfanik mindjárt aztán kimentek a kápolnából.

Habár Stella nevét egyetlen egyszer sem említették, Telek gróf mégis tisztában volt vele, hogy Gortz Rudolf báró a művésznőt akarta még egyszer látni és hallani.

De viszont tisztában volt avval is, hogy a katasztrófa a küszöbön áll, s a szerencsétlenségnek csak úgy vehette elejét, ha Gortz bárót megakadályozza rémes boszú terve kivitelében.

Körülbelül éjjeli tizenegy óra lehetett.

Ferencz gróf most már, nem lévén oka félni, hogy fölfedezik, lázasan fogott a szabadulás munkájához. A fal tégláit ugyan könnyen kisedhette pusztá kézzel is, de mivel a fal nagyon vastag volt, jó félórájába került, míg a rést annyira kitágíthatta, hogy átbujhatott rajta.

Gyorsan leereszkedett a kápolnába, melynek tört ablakain keresztül-kasul járt a hűs éjjeli levegő. Ettől egészen fölfrissült és aztán mindenek előtt azt az ajtót kereste, a melyen Gortz báró és Orfanik eltávoztak.

Átment tehát a kápolna hajóján, melyet az ablakon beáradó holdfény gyéren megvilágított s az oltár mögé érve, a félhomályban tapogatózva kereste az ajtót.

Nemsokára meg is találta: szűette, kis faajtó volt, mely sötét folyosóra nyílt.

Mivel Telek gróf látta, hogy Gortz báró és Orfanik az oltár mögött tűntek el, nem kételkedhetett, hogy csakis ezen az ajtón távozhattak.

Megindult tehát a jobbra-balra kanyargó folyosón és csaknem félóráig teljes sötétségben, botorkálva, tapogatózva ment előre. Lassankint azonban itt-ott derengeni kezdett a folyosóban: a falba vágott nyílásokon némi világosság szűrődött a folyosóba, valószínűleg az udvarról.

Telek gróf most már gyorsabban haladhatott s nemsokára egy tágas kazamátába ért, melynek tágas lövő-résein nagyobb világosság áradt be.

Telek gróf legott odasietett az egyik lövő-részhez és kitekintett rajta. A hold teljesen megvilágította az Orgall-főnsikot, mely e pillanatban teljesen csöndes és elhagyatott volt.

A fiatal gróf már néhány percz óta szivta tele tüdővel a friss levegőt, mikor egyszerre csak úgy rémlett neki, mintha két-három elsurranó árnyékot látna mozogni a főnsik déli párkányán, a hol a fenyő-erdő kezdődött.

Visszafojtott lélekzettel, figyelmesen vizsgálta azt a helyet.

Csakugyan nem csalódott! . . . Pár lépésnyire az erdő szegélyétől néhány ember járt ide s tova: valószínűleg a károlyfehérvári csendőrök, a kiket Roczkó vezetett ide.

Lehet, hogy a csendőrök, a hű hajdu sürgetésére, még az éjjel megtámadják a várkastélyt, hogy váratlanul lepjék meg a bent lakókat . . . de az is lehet, hogy csak őrök állanak és megvárják a hajnalt.

Ferencz gróf csak nagy nehezen tudta elfojtani izgatottságát. Kiáltani akart Roczkónak, aki bizonyára meghallja és legott segítségére is siet . . . de aztán meggondolta, hogy ezt a kiáltást Gortz Rudolf báró is bizonyára meghallaná s akkor legott megindítaná a pokoli óragépet, ő maga pedig elmenekülne a Vulkán-szoros felé, még mielőtt az ostromlók a várkastélyba juthatnának.

Gyorsan ott hagyta tehát a lövő-rést, kiment a kazamátából, s folytatta útját a folyosón.

Ötszáz lépéssel odább szűk csigalépcsőre bukkant, mely valószínűleg a középső vártoronyba vezetett.

Bár ez a szűk, kanyargós csigalépcső semmi esetre sem lehetett a fölépcső, Ferencz gróf mégis habozás nélkül elindult rajta fölfelé, mert érezte, hogy nincs ideje a fölépcső keresésére.

Nesztelenül és lehetőleg gyorsan ment fölfelé s alig husz lépcső után tornáczos folyosóra ért. Kinyitotta a folyosó ajtaját s ekkor látta, hogy a vártorony első emeleti erkélyén van, mely körül-futja az egész tornyot.

Ferencz gróf lehasalt az erkély párkánya mögé és figyelmesen tekintett le az Orgall-fönsikra. Most is több embert látott a fenyő-erdő szélén, de semmi jel sem mutatta, hogy támadni akarnának.

Ekkor Telek gróf elhatározta, hogy minden áron találkozik Gortz Rudolf báróval, még mielőtt ez az alaguton elmenekülhetne. Óvatosan körül ment tehát a vártorony erkélyén s egy másik ajtóra bukkant, mely mögött a szűk csigalépcső tovább folytatódott fölfelé.

A fiatal gróf, kezeivel a falakat tapogatva, nesztelenül, óvatosan ment fölfelé. A legnagyobb csönd és a legteljesebb sötétség vette körül, úgy, hogy hallani vélte a saját szive dobogását is.

Az első emeleti szobákban nem lakott senki, ez látni való volt; üresek voltak a második emeleti szobák is és Ferencz gróf sietett följutni a harmadik emelet tornáczára.

Mikor fölért a harmadik emeletre, hiába járt körül az erkélyen, már sehol sem találta folytatását a csigalépcsőnek, a mely, úgy látszott, itt végződik.

Ellenben talált egy ajtót, mely a torony bel-

sejébe vezetett: de ez az ajtó be volt zárva. A kulcs azonban kívülről volt a zárban és a tolla alatt éles fénysugár világított ki a sötétségbe.

Ferencz gróf dobogó szívvvel hallgatózott, de semmi neszt sem hallott a szobából.

Lehajolt és benézett a kulcslikon, de csakis a szoba erősen megvilágított bal felét látta, míg a jobb fele egészen árnyékban volt.

Csöndesen megfordította a kulcsot a zárban és nesztelenül kinyitotta az ajtót.

A vártoronynak e harmadik emeletén csak egyetlen egy tágas terem volt. A boltozatos, kerek terem falait értékes, régi gobelinek takarták s jobbra-balra rendetlenül, de azért bizonyos bizarr csoportozatban álltak a szintén régi és művészi butorok. Az ablakok vastag függönyei kizárták a teremből a külső világosságot; a padlót puha, vastag perzsa-szőnyeg fődte, mely elnyelte a lépések zaját.

De Ferencz grófot legjobban meglepte, hogy a terem egyik fele fényesen meg volt világítva, míg a másik fele teljes sötétségben maradt.

Az ajtótól balra volt egy dobogó, melyet sötét kárpit borított s ezt az emelvényt egy szemben fekvő, de nem látható, hatalmas reflektor erősen megvilágította.

Körülbelül tíz lépésnyire a dobogótól, magas ernyő, vagy spanyolfal mögött, régi karos-szék állt

a félhomályban; a szék előtt szőnyeggel leterített asztalka volt s rajta kis, hosszukás ládikó.

A drága-kövekkel kirakott ládikó födele nyitva volt s benne valami érczhenger volt látható, különféle drótokkal, kerekekkel, bonyolult szerkezettel.

Telek Ferencz gróf mindjárt beléptekor észrevette, hogy valaki ül a karos-széken.

Valóban ült benne valaki: egy mozdulatlan alak, a ki behunyta a szemeit és fejét a szék hátához támasztotta; kinyújtott jobb kezével hanyagul fogta a kis ládikót.

Ez az ember Gortz Rudolf báró volt.

Valjon aludni akart-e a báró a vártoronyban, s azért maradt itthon még pár órára, miután Orfanikot már elküldötte? . . .

Nem! . . . ez nem volt valószínű. Hisz Ferencz gróf hallotta, amint a báró Orfaniknak mondta, hogy még egyszer akarja látni és hallani Stellát ezen az éjszakán . . .

— De hol volt Stella?

Ha a báró csak azért maradt itt, hogy még egyszer lássa és hallja őt, akkor hol van hát Stella? . . . hol van? . . .

Ferencz gróf nem látta, nem hallotta sehol a teremben . . .

De mit törődött most már evvel! . . . Ime: Gortz Rudolf báró itt van előtte: majd kénysze-

riteni fogja, hogy beszéljen és visszaadja neki Stellát! . . .

Telek Ferencz gróf a tigris óvatosságával, nesztelenül lopózott a karos-szék mögé . . . Még csak egy lépés . . . és akkor megragadhatja a halálos ellenségét . . .

A fiatal gróf szemei vérben forogtak . . . Halántékai lázasan lüktettek . . . Egyik kezében magasra emelte vadászkését . . . a másikat már kinyújtotta a báró után . . .

E válságos pillanatban Stella hirtelen, váratlanul megjelent.

A gróf elejtette vadászkését . . .

Stella ott állt az emelvényen: dús haja lebontva hullámozott vállán, karjait kitárta Ferencz gróf felé, igéző szemeit rászögezte, épen, mint két nappal előbb, mikor a várbástyáról hívogatta . . . És az imádott művésznő *Orlando* Angelicájának festői fehér ruhájában állt odafönt a dobogón.

Lehetetlen, hogy ne látta volna Ferencz grófot: hiszen egyenesen rá szögezte a szemeit! . . . És még sem hívta őt egyetlen intéssel sem . . .

Oh, természetesen nem: hiszen Ferencz gróf föltevése szerint örült volt!

A fiatal gróf föl akart rohanni a dobogóra, hogy ölébe kapja Stellát és elvigye innen, ebből az átkozott kastélyból . . .

E pillanatban Stella énekelni kezdett . . .

Gortz Rudolf báró egészen előre hajlott szé-
kében és mohó lelkesedéssel, a szenvedély lázával
itta az édes, varázsos dalt . . . Így hallgatta régen
is Olaszország szinpadjain is : s így hallgatta most,
az erdélyi hegyek közt, az elátkozott kárpáti vár-
kastély tornyában.

Úgy van : Stella énekelt ! . . . Neki énekelt :
egyedül csak neki ! . . . Oh, ha az elméje elhomá-
lyosodott is, a lelke még élt : az érzés, szenved-
ély és művészet varázsa még ép oly hatalmas
volt Stella hangjában, mint hajdan, öt hosszú év
előtt !

Telek Ferencz grófot is mámorossá tette ez
a hang, melyet már oly rég óta nem hallott ! . . .
Szinte önkivületben bámult imádott menyasszonyára,
akiről azt hitte, hogy soha többé nem fogja látni :
— s ime, most ismét előtte állt, mintha valami
csoda támasztotta volna föl halottaiból !

És a páratlan művésznő ugyanazt a dalt éne-
kelte, a melylyel nemcsak a szinpadtól, hanem az
élettől is elbucsúzott : az *Orlando* tragikus végje-
lenetét, melyben az énekesnő szíve, a hangjával
együtt megszakadt az utolsó szóknál :

*Innamorata, mio cuore tremante,
Voglio morire*

Ferencz gróf megittasulva lélegzette be az
édes dalnak minden hangját . . . és dobogó szívvél,
reménykedve mondta magában, hogy a dal nem

fog félbeszakadni, mint akkor, a San-Carlo színházban . . . Nem! a dal nem fog elhalni Stella ajkán . . . s nem száll el vele a művésznő lelke is . . .

Telek grófnak még a szívverése is elállt . . . Egész élete ebben a dalban volt . . . szinte lélektelenül hallgatta . . . még csak néhány szó . . . és Stella befejezi . . . nem úgy, mint akkor! . . .

De, ime: a művésznő hangja most is gyöngülni kezd . . . Érezhető, hogy a szavak csak erőltetve hangzanak ajkairól:

Voglio morire

Valjon épen úgy felsikolt és leroskad-e most is, mint legutoljára, a San-Carlo színpadán? . . .

Nem . . . nem roskadt le . . . csak a hangja akadt el . . . És föl is sikoltott . . . épen úgy és épen akkor, mint a nápolyi színházban . . . Ah, fölsikoltott! . . . és ez a sikoltás, valamint akkor, úgy most is, éles törként járta át Ferencz gróf szívét . . .

De Stella nem roskadt össze . . . Mozdulatlanul állt a dobogón és merően Ferencz grófra szögezte szemeit . . .

Az ifju gróf feléje akar rohanni . . . hogy elrabolja, elvigye innen a teremből, a kárpáti várkastélyból . . .

De e pillanatban Gortz Rudolf báró is megfordult, fölugrik székéből . . . és a két halálos ellenség farkas-szemet néz . . .

A két halálos ellenség farkas-szemet néz.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

— Telek Ferencz! — kiáltja Gortz Rudolf báró dühtől remegve. — Telek Ferencz kiszabadult börtönéből!

De az ifju gróf rá sem hallgat . . . oda akar rohanni a dobogóhoz, és szenvedélyesen kiáltja:

— Stella! . . . édes Stella! hát megtalállak? élve!

— Élve? . . . kiált föl a báró, és kaján, gúnyos kaczagásra fakad.

Ferencz gróf már csaknem eléri a dobogót, mikor a báró, dühében hörögve, fölkapja az ifju gróf vadászkését.

— Élve? . . . kiáltja ismét: — Nos, hát rabold el tőlem! . . .

És a kést neki irányozza a mozdulatlan Stellanak

Telek Ferencz egy ugrással rárohan, hogy kicsavarja kezéből a gyilkos fegyvert . . . de már késő!

A vadászkés süvöltve szeli át a levegőt, és egyenesen szíven találja Stellát!

Ugyanekkor összetört üveg csörömpölése hallatszik és Stella hirtelen eltűnik, mintha megsemmisült volna!

Ferencz gróf megtántorodik és kábultan néz körül Nem érti, mi történt Valjon ő maga is megörült-e?

De most Gortz Rudolf báró újra gúnyosan, kajánul föl kaczag és ezt mondja:

— Telek Ferencz gróf másodszor is megölte és elvesztette Stellát! De a hangja az enyém a hangja örökre megmarad nekem! . . . és soha sem lesz senki másé! . . . soha, sohasem!

Telek gróf rá akar rohanni Gortz báróra, de az ereje cserben hagyja Egyet lép, aztán megtántorodik, és ájultan öszeroskad

A báró tekintetre sem méltatja az ifju grófot. Fölkapja a kis ládikót az asztalról, kirohan a teremből, lefut a vártorony csigalépcsőjén, s épen az első emeleti erkélyen szalad körül, hogy a második ajtóhoz érjen, mikor hirtelen lövés dördül el

Roczkó volt : a várárok tulsó feléről lőtt rá Gortz báróra.

A báró nem sebesült meg, mert a golyó a kis ládikót érte Ez azonban darabokra tört, s a báró irtózatosan fölsikoltott.

— Az ő hangja ! — hörögte kétségbe esetten — az ő hangja ! . . . az ő lelke ! . . Stella lelke ! Vége . . . elveszett . . . odavan ! . . .

Minden haja szála az égnek állt, kezzeit görcsösen ökölbe szorította, s mint a törbe esett fenevad, habzó szájjal, tajtékozva, fogcsikorgatva szaladt ide oda az erkélyen, folyvást üvöltve vad haragjában :

— Az ő hangja ! az ő hangja ! . . .

összezúzták a hangját! Megölték a lelkét!
. . . . Oh, átkozottak! . . . átkozottak! . . .

Evvel lerohant a csigalépesőn, épen abban a pillanatban, a mikor Roczkó és az erdőkerülő, megelőzván a csendőröket, föl akartak mászni a bástya-falra

Csaknem ugyanakkor borzasztó robbanás rázta meg az egész Plezsa-hegyet. Hatalmas lángoszlopok csaptak föl a felhőkig, s a sziklák és kövek zápora elborította a Vulkán-szorost.

A kárpáti kastély a levegőbe repült; a régi várból nem maradt kö kövön, és csak szétszórt romjai jelzik egykori helyét az Orgall-fönsikon.

XVII.

Tudjuk, hogy a robbanának csak Gortz Rudolf eltávozása után kellett volna elpusztitania a várkastélyt: de akkor még, a mikor a robbanás valóban megtörtént, a bárónak is ott kellett lennie a várkastélyban, mert nem lehetett rá ideje, hogy az alaguton át a Vulkán-szorosba meneküljön.

Hogy eshetett meg ez a katasztrófa? . . . Valjon a báró, dühében és kétségbeesésében maga is kastély romjai alá akart-e temetkezni? . . . Vagy pedig, nem tudván bánni Orfanik készülékeivel, elsiette az aknák fölrobbantásának az idejét? . . .

Ezt egyelőre senki sem tudta. Annyi bizonyos, hogy a csendőröknek szerencsájük volt, hogy nem követték Roczkót és Deck Miklóst. Csak néhányat sebzett meg egész jelentéktelenül a lehulló kőzäpor.

Még nagyobb szerencse, sőt valóságos csoda volt az, hogy sem Roczkó, sem Deck Miklós nem sebesültek meg, pedig egészen a bástya aljában

voltak, és köröskörül százával röpdöstek fejük fölött a mázsás kövek és sziklák.

A robbanás után úgy a csendörök, mint Roczkó és Deck Miklós is, legott berohantak a várkastély udvarára ; ez most már könnyű volt, mert a vár árkat félig betemették a leomlott falak.

Ötven lépésnyire a bástyától megtalálták Gortz Rudolf báró holttestét. A romok félig maguk alá temették, de az arcza ép volt, s a korosabb falubeliek körül többen határozottan rá ismertek.

Roczkó és Deck Miklós legott a fiatal Telek gróf keresésére indultak.

De életben találják-e ? . . . Lehetséges-e, hogy nem esett áldozatul a szörnyű robbanásnak ? . . .

Ezt senki sem merte hinni : és a hű Roczkónak, mialatt gazdáját kereste, szólitgatta, patakban folytak a könnyei.

Azonban, félórai lázas keresés után mégis megtalálták a fiatal grófot. Ott feküdt a vártorony első emeletén, az egyik bolthajtás alatt, mely védőleg borúlt föléje és megmentette a biztos haláltól.

— Gazdám ! . . . szegény gazdám ! — kesergett a hű Roczkó, kétségbeesve.

— Gróf úr ! . . . gróf úr ! — élesztgette őt az erdőkerülő.

Eleinte mind a ketten azt hitték, hogy megvan halva, pedig csak ájult volt.

Hosszas élesztgetés után a fiatal gróf fölnyitotta ugyan a szemeit, de révedezve, lélektelenül bámult maga körül, s úgy látszott, hogy még Roczkót sem ismeri meg . . . sőt talán a hangját sem hallotta.

Az erdőkerülő fölemelte a grófot a földről, és szintén beszélgetett hozzá; de Telek gróf neki sem felelt.

Csak bámult, bámult tört, üveges szemeivel, és egyre Stella dalának utolsó szavait dúdolgatta:

Innamorata . . . Voglio morire. . . .

Telek Ferencz gróf megőrült.

XVIII.

Miután a fiatal gróf megtébolyodott, Orfanik nélkül soha sem lehetett volna megtudni, hogy mi történt a kárpáti várkastélyban.

Orfanik, a báró utasítása értelmében, négy napig várta őt Beszterczén, de mikor nem jött, nyugtalankodni kezdett, hogy nem lett-e a báró is a robbanás áldozata.

Hogy megbizonyosodjék, visszament Verszt faluba, de nem szállt meg sehol, csak a kastély környékén kóborolt.

De vesztére tette, mert Roczkó ráismert, s legott följelentette őt a csendőröknek, akik nyomban elfogták.

Orfanik a vizsgálóbírónak minden kérdésére pontosan, habozás nélkül megfelelt.

Először is eskü alatt vallotta, hogy Stella csakugyan meghalt, és öt év óta fekszik a nápolyi temetőben.

Ez a vallomás homlokegyenest ellenkezett

Roczkó jelentésével, a ki, szintén eskü alatt, azt vallotta, hogy ő is, meg gazdája is, látták Stellát a várbástya erkélyén.

Orfanik aztán így fejtette meg ezt a „csodát“.

Mikor Gortz Rudolf báró megtudta, hogy Stella ott akarja hagyni a színpadot, csaknem megőrült fájdalmában; azt hitte, belehal, ha nélkülöznie kell az isteni művésznő énekét.

Ekkor Orfanik azt ajánlotta neki, hogy örökitsék meg Stella hangját és legszebb szerepeit a fonográfban.

Gortz báró örömmel kapott az ajánlaton, s mivel Orfanik annyira tökéletesítette a nagy Edison találmányát, hogy az emberi hangot teljes tisztaságában és egész varázsával vissza tudta adni, a színház utolsó előadásaira titokban több fonográfot vittek be. Az önlemezekre aztán Stella ének-számai mind bevésődtek, s többek közt a Stefano románcza is, meg az *Orlando* búcsu jelenete is, melyeket Telek Ferencz gróf később újra hallott.

Stella halála után Gortz báró e kincsekkel visszavonult a kárpáti várkastélyba, a hol minden este hallhatta Stella énekét a fonográfból.

De nem csak a hangját hallhatta: hanem láthatta őt magát is, mintha csak életben lett volna.

Orfanik ezt a „csodát“ is megmagyarázta.

Gortz báró, a mint tudjuk, megvásárolta Stella élethű arczképét, melyet Gregorio Michele festett;

ez a kép a művésznőt Angelica szerepében, életnagyságban ábrázolta, leeresztett hajjal, kitárt karokkal.

Ha ezt a képet erősen megvilágított tükör elébe állították, a sugártörés törvényei szerint, könnyű volt az alakot a térbe vetíteni, a hol úgy jelent meg, mint élő alak; sőt mozgatni, igazgatni is lehetett.

Ezt a készüléket azon az estén, mikor Telek Ferencz gróf és Roczkó a várkastély alatt vizsgáldtak, Orfanik fölvitte a bástyára, s így jelent meg Stella az ifju gróf előtt. Ugyanigy látta őt Telek gróf másodszor is, a vártorony termében, a hol már a hangját is hallotta, a fonográfból.

Ezek voltak Orfanik magyarázatai, a melyekből minden világos és érthető volt. Csak egy nem volt világos: — miért temetkezett Gortz báró is a várkastély romjai alá, mikor előzőleg mindent úgy intézett, hogy Beszterczére menekülhessen.

De, mikor megmondták Orfaniknak, hogy Roczkó golyója összezúzta azt a kis ládikót, a melyet a báró menekültében magával vitt, akkor minden világos lett a tudós előtt: — ez a kis ládikó fonográf volt, és benne volt Stella utolsó dala. . . . Ha tehát ez megsemmisült, Gortz báró életének is vége volt; a szerencsétlen tehát, örvöngő kétségbeesésében, maga is a romok közt akart meghalni.

Gortz Rudolf bárót a verszti temetőben han-

tolták el, avval a diszszel és pompával, mely méltó volt ősi családjához.

Telek Ferencz grófot Roczkó hazavitte a krajovai kastélyba, és ott ápolta. Orfanik szivesen neki ajándékozta a többi fonográfot, melyekben Stella egyéb dalai voltak megörökítve. A fiatal gróf figyelmesen hallgatta az éneket, s pár hónap múlva lassankint meg is gyógyult; ekkor aztán ő maga beszélte el mindazt, a mi a kárpáti várkastélyban az utolsó éjszakán történt.

Deck Miklós, egy héttel a katasztrófa után csakugyan feleségül vette a szép Miriótát. Fájdalom, Telek Ferencz gróf nem válthatta be ígértét, s nem lehetett jelen a fiatal pár lakodalmán.

A verszti lakosság közt azonban a babona és a kísértetek hite még mindig rendületlen. Csak Deck Miklós, az erdőkerülő, és Jónás szomszéd, a *Mátyás király* fogadósa, nem hisznek többé semmi-féle ördögösségben; a többiek, Kolecz uram, Hermód mester, Frik, a juhász, s velük a falu egész zöme, vakon hiszi most is, hogy a kárpáti várkastélyban hazajáró lelkek kísértettek, s hogy maga a csort is ott lakott, a megboldogult Gortz Rudolf báró alakjában.

Patak orvos, a történetek után, természetesen ismét épen úgy hetvenkedik, mint hajdanta; s ha szóba hozzák a kárpáti várkastélyt, megvetően, gúnysos vállvonogatások közt ismétli:

— Nos, hát nem megmondtam? . . . Még azt beszéltek, hogy hazajáró lelkek kísértének oda-fönt! . . . Micsoda ostobaság! . . . Mikor minden józan eszü ember tudja, hogy kísértetek nincsenek! . . .

De senki sem hederit rá, sőt hogyha nagyon túlságosan szájhösködik, még rá is szólnak, hogy fogja be a száját. Mert a derék versztiek nem szeretik hallani, hogy a kísérteteket szidják, gyalázzák. Úgy okoskodnak, hogy: ha nincsenek, akkor ne bántsuk őket; ha pedig vannak: akkor szintén ne bántsuk őket . . . mert az ily gonosz szellemekkel legtanácsosabb jó barátságban élni. A miben, ha igazság nincs is, annál több a furfangos paraszthölcseség.

VÉGE.

A FÖLD
ELSŐ KÖRÜLHAJÓZÁSA.

IRTA :

VERNE GYULA.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A föld első körülhajózása.

Midőn Kolumbusz Kristóf 1492-ben fölfedezte Amerikát, a kontinens roppant nagy kiterjedését még csak nem is gyanították. Azt vélték, hogy a partvidék, melyen a lángeszű génuai hajós kikötött, csak egyike ama sok szigetnek, melyeken túl a Csöndes-óceán fekszik, s ezért Kolumbus követői makacsul keresték e képzelt szigetek közt azt a nevezetes tenger-szorost, mely a Csöndes-tengerbe s onnan a fűszer-termő szigetekhez vezet.

Spanyolország ugyanis e fűszer-termő szigetek kincseire vágyott: s míg Cortereal és Cabot az Atlanti tengerben, Cortez pedig a kaliforniai öbölben kereste azt a tenger-szorost: míg Pizarro Perút igazta le, Valdivia pedig Chilet hódította meg: — addig a portugál származású Magelhaes Ferdinánd végre megtalálta a keresett szorost, Dél-Amerika legdélibb foka alatt.

Magelhaes Ferdinánd nemes portugál családból sarjadt s a XV. század utolsó évtizedeiben

született, de hogy hol és mikor azt nem tudjuk. Gyermekéveit II. János portugál király házában töltötte, a hol jó nevelést kapott. Már kora ifjúságában a hajós pályára lépett, s 1505-ben elment Almeidával Indiába, a hol minden nevezetesebb csatában is részt vett. Majd egymás után járta meg Szofalát, a malabári partokat, ott volt Malakka elfoglalásánál és 1510-ben segített Albuquerque társainak a Molukki szigetek fölfedezésében.

Innen szerencsésen hazatérve, ismét útra kelt és Marokkóba ment, de Azamornál a térdén sebet kapott, mely egész életére sántává tette. E látszólag jelentéktelen seb nagyon súlyos volt, mivel Magelhaes egyik idegét érte s evvel egész lábát mintegy megbénította; az udvar azonban és különösen Mánuel, portugál király, ráfogta Magelhaesra, sőt a szemére is lobbantotta, hogy csupa gyávaságból hagyta ott a csatateret és hogy a sebe korántsem oly veszedelmes, mint színleli.

Ez az igazságtalan rágalom nagyon fölháborította a bátor, egyenes lelkű hajóst. Hiteles okiratban kihirdettette, hogy hazát cserél és Spanyolországban honosíttatja magát. Nyíltan és ünnepélyesen kijelentette, hogy megszűnt portugál alattvaló lenni s mint castiliai polgár, ezentúl egész életét új hazája, Spanyolország javának szenteli.

El is utazott Madridba s 1517-ben, szövetkezvén Ruy Faleiro nevű, szintén spanyollá lett

honfitársával, V. Károly császár elé terjesztette azt a közös tervüket, a mely szerint új tengeri utat szándékoztak fölfedezni a Molukki szigetekhez. A terv tetszett a császárnak s mivel Aranda János, a kereskedelmi kamara ügyvivője és Fonseca burgosi érsek, a hatalmas kanczellár, szintén pártolta Magelhaest, az alkut már 1518. márczius 22-ikén megkötötték oly föltétellel, hogy a fölfedező út költségeit V. Károly császár viseli, de viszont a vállalatból eredő haszon oroszlánrésze szintén az övé lesz.

De Magelhaesnak még sok bajon kellett tul esnie, mielőtt hajóra szállhatott. Számos irigye és ellensége, a kiket bántott, hogy a császár a fontos vállalat élére nem spanyolt, hanem idegent állított, mindenképen meg akarta akadályozni a vállalkozást. Föllázították a népet, sőt magának Magelhaesnak az életére is törtek és orgyilkosokkal akarták meggyilkoltatni.

A császár azonban, mivel nyilvánosan kötötte meg az alkut, semmi módon sem akarta szavát visszavonni, s midőn az utazásra kiszemelt hajók készen, teljesen fölszerelve álltak, megfelelő legénységet és tiszteket rendelt rá s egyuttal Magelhaest kinevezte a vállalat fővezérévé.

Ez történt 1519. július 26-ikán, két héttel később, miután Magelhaes maga hűséget esküdött a spanyol királynak, a hajók tisztjei és matrózai

pedig hozzá esküdtek föl, a kis hajóraj 1519. augusztus 10-én reggel fölszedte vasmaeskáit és kivitorlázott San Lucar de Barrameda kikötőjéből.

Magelhaes összesen öt hajóval indult el fontos fölfedező útjára. Ő maga a „*Trinidad*“ fődélzetén utazott, mely 120 tonnás hajó volt; valóságos kis csónak a mai gőzhajó-óriásokhoz. Ugyanekkora volt a „*Sant Antonio*“, melynek Carthagena János, az alvezér, volt a kapitánya; a többi három még kisebb volt: a 90 tonnás „*Concepcion*“ kapitánya Quesada Gáspár volt; a 85 tonnás, hires „*Victorián*“ Mendoza Lajos kapitány parancsolt, s végre a legkisebb, a 75 tonnás „*Santiago*“ kapitánya Serrao, vagy Serrano János volt.

Magelhaes hajóján utazott Pigafetta Ferencz Antal is, a ki e nevezetes expedíció történetét, mint hiteles szemtanú megírta. Pigafetta 1491-ben született Viczenzában s ugyanott halt is meg 1534 táján. Spanyolországba úgy került, mint X. Leó pápa követségének egyik tagja, s Barcelónában jártában, hallván a Magelhaes-féle expedízióról, engedélyt kért rá, hogy ő is részt vehessen benne. Ezt az engedélyt meg is kapta és mindig hű társa, derék embere maradt Magelhaesnak.

Hétfőn tehát, 1519. augusztus 10-ikén a hajók fölhúzták vasmaeskáikat és leereszkedtek a Quidalquiviren egészen Szevilla kikötőjéig, a San Lucar de Barramedéig, a hol a még szükséges

élelmiszerekkel ellátták magukat. A spanyol partokat csak szeptember 20-ikán hagyták el végleg, s hat nappal később a Kanári szigetek egyikén, Teneriftán kötöttek ki újra, hogy a szükséges tüzelőfát és ivóvizet beszerezzék.

Alig hagyták el e szigeteket, már is kitört az egyenetlenség Magelhaes és Carthagena közt, a mi később is annyi bajnak lett okozója. Carthagena ugyanis azt kívánta, hogy a fővezér tudassa vele, mily irányban és meddig akarja folytatni az útját, de Magelhaes határozottan kijelentette, hogy semmi tekintetben sem ad fölvilágosítást, mert sem céljairól, sem szándékairól nem tartozik számot adni alattvalóinak.

Eztán a hajók kedvező széllel haladtak el a Zöldfoki-szigetek és az afrikai partok közt; de, Sierra Leonába érve, részint a teljes szélesönd, részint a kedvezőtlen szelek három hétig fogva tartották őket.

Ez idő alatt kinos összekoeczanás történt a hajósok közt. A fővezér hajóján haditanácsot tartottak s ebben Carthagena János, a ki gyűlölte Magelhaest, durván, arczátlanul összetűzött vele, úgy, hogy Magelhaes maga fogta el és saját kezével zárta őt kalodába. E meggyalázó büntetés ellen, melylyel csak a legrakonczátlanabb matrózokat szokták sujtani, a többi kapitány föl szólalt és kieszközölte, hogy Carthagena egy-

szerűen csak fogoly legyen, az egyik kapitány őrizete alatt.

Ez alatt a szélesöndet heves viharok váltották föl s a hajók még mindig nem indulhattak. E viharok közben a hajósok többször látták a szent-Illés tűzét, melyet nem birtak megfejtetni, de babonás hitükben az ég különös pártfogása jelének tulajdonítottak. Ez a villamos tünemény abban nyilatkozik, hogy a légköri villamosság összegyűl az árbóczok csúcsán, a hol ragyogó fény-ködnek látszik s úgy kíván egyesülni a felhők ellentétes villamosságával.

A viharok lecsendesültével a hajók neki vág-
tak az Atlanti-óceánnak nyugot felé s 1519. deczem-
ber 13-ikán szerencsésen ki is kötöttek Brazília
partjain, a pompás Santa Lucia révben, a hol ma
Rio-Janeiro város épült.

Sokáig azt hitték, hogy Magelhaes volt az első
európai, a ki Brazília e vidékén kikötött; de később
kiderült, hogy már 1511-ben jártak ott európai
hajósok, s Lopez Pero négy évvel Magelhaes előtt
szintén megfordult e vidéken: — sőt a dieppei
vakmerő tengerészek még jóval előbb szintén elve-
tődtek oda.

Magelhaes hajói e helyen olesó árért, tükrö-
kért, szalagokért, ollókért, csörgökért és horgokért
böven vásároltak mindenféle élelmi szert. Mind ezt
böven leírja Pigafetta, a ki egyszersmind ér-

dekesen jellemzi az ott lakó népet is. Ezt mondja róla :

„A braziliai nép nem keresztény, de azért nem is pogány ; tulajdonképen nincsen Istene, a kit imád : egyedüli törvénye a természetes üsztön. E benszülöttek igen sokáig élnek, ruhát nem viselnek, gyapotból font hálókban alszanak. Csónakjukat „*Kano*”-nak nevezik, egyetlen egy fatörzsből vájják ki s némelyik oly nagy, hogy 40 ember is elfér benne. Megeszik az emberhust is, különösen az ellenségeikét, de csak bizonyos alkalmakkor.“

Ez a nép nagyon szelid, hiszékeny és jószívű volt. Pigafetta mondja is, hogy nagyon könnyű lett volna őket keresztény hitre téríteni, mert nagy csöndben és áhitattal nézték végig a misét, melyet a spanyolok a szárazföldön ünnepeltek.

Magelhaes két hétig maradt Santa Luciában, aztán hajói orrát délre fordította s a partok mentén hajózott lefelé. Így értek a ma La Plata néven ismert vidékre, a hol egy nagy folyó szakad a tengerbe. Nem messze e folyó — a La Plata — torlatától, a kis hajóhad megint horgonyt vetett a Désiré-öbölben. De a benszülöttekkel — a kik a csarrua-törzshöz tartoztak — nem érintkezhetek, mert a vadak, mihelyt meglátták az európaiakat, legott összeszedték minden ingó-bingó holmijukat s legott a szárazföld belsejébe menekültek. Az öt hajó mind a mellett bőven ellátta magát pingvi-

nekkel, a melyeknek a husa azonban nem nagyon tápláló.

Tovább menve délnek, Magelhaes szép, tágas öbölbe ért, melyet San Julian-nak nevezett el. Itt akarta tölteni a telet s bevárni a kedvező időt útja folytatására.

A spanyolok már két hónap óta tanyáztak e helyen, midőn váratlanul egy óriásnak tetsző embert vettek észre a parton. A benszülött, midőn szintén meglátta az idegeneket, port hintett a fejére s elkezdet énekelni és tánczolni.

Ez az ember patagóniai volt és a spanyolok fölhívására vonakodás nélkül követte őket a hajókra is. Itt mindent a legnagyobb csodálkozással nézett végig, de semmi sem lepte meg annyira, mint az a nagy aczéltükör, a melybe belenézett.

„Az óriás, — mondja Pigafetta — a ki ilyesmit még soha sem látott, s bizonyosan a maga képét is csak most látta először, ijedtében oly gyorsan ugrott vissza, hogy négy emberünket feldőntötte.“

A spanyolok sok mindenfélével megajándékozták a patagóniait s aztán visszavitték a szárazföldre. Ez a jó fogadtatás rábirta tizennyolcz társát is — tizenhárom asszonyt és öt férfit — hogy szintén meglátogassák a hajót.

Pigafetta leírása szerint ezek az emberek magas termetűek, az arczuk széles s ezt vörösre mázol-

ják be, a szemüket környező sárga gyűrű kivételével; a hajukat mésszel kenik, hogy fakóbb legyen, a vállaikon hatalmas bőrköpenyegeket hordanak, lábaikon pedig azokat a nagy bőrczipőket viselik, melyekről elnevezték őket talp-lábuaknak, azaz patagónoknak. De azért még sem oly óriások, mint a hogy Pigafetta leírta őket: a 2 m. magas férfi köztük is nagy ritkaság, s a legtöbb alig üti meg az 1.90 m-t.

Magelhaes, hogy e vadak közül kettőt hajóján fogjon s később Európába vihesse, gyalázatos cselhez folyamodott. Jól megajándékozta őket s végre mindegyiket megkínálta egy-egy vasbilinccsel. A patagónók szívesen elvitték volna ezt is, de a marukuk már tele volt; a kapitány tehát jelekkel mutatta nekik, hogy hagyják lábukra tenni a bilincseket, a mibe a benszülöttek gyanutlanul bele is egyeztek. A matrózok erre megvasalták őket s a patagónok csak akkor vették észre a cselt, mikor már foglyok voltak. A spanyolok eztán még egyszer megkísértették néhány benszülött foglyul ejtését, de eredménytelenül; sőt az egyik spanyol, a kit mérgezett nyíllal megsebeztek, rögtön meg is halt.

Látván, hogy e helyen hosszú lesz a pihenő, Magelhaes, hogy az eleségből ki ne fogyjanak, takarékoskodni kezdett s a legénység napi eledelét kisebb adagra szabta. De a spanyolok, a kik már

különben is türelmetlenkedtek a hideg, kemény tél miatt, s nagyon unatkoztak a kopár, ember nem lakta vidéken, elkezdtek békételenkedni.

Azt mondták, hogy ez a föld egész a déli sarkig lehuzódik és úgy sínes rajta sehol tengerszoros: minek maradnak itt, sanyarogni? Már úgy is többen meghaltak közülük az útban s most már igazán ideje lenne visszatérni Spanyolországba, ha csak a vezér nem akarja, hogy mindnyájan itt pusztuljanak el.

Magelhaes azonban el volt szánva, hogy vagy meghal, vagy bevégzi, a mit megkezdett. Azt felelte hát, hogy a spanyol király kijelölte utjának az irányát s attól ő nem térhet el, de nem is akar eltérni. Ha az élelem kevés, vadászszanak és halászszanak, vagy pedig türjék a nélkülözéseket, a melyekben ő maga is osztozik velük.

Mind ez nem használt, mert néhány kapitánynak, de különösen Carthagena Jánosnak, érdekében állott, hogy kitörjön a lázadás. Ezek tehát szitani kezdték a spanyol matrózokban a százados szenvedélyt, melylyel a portugálokat gyűlölték. Azt mondták, hogy Magelhaes, a fővezér, sohasem lett igazán spanyol és most is csak azért csatlakozott hozzájuk, hogy megronthassa őket, s a portugálok nagy örömeire elpusztithassa ezt a szép hajóhadat. Ezért akarja őket tovább is délre vinni, az örökös hó- és jégmezőkre, ahol majd, portugál társai

segítségével, mindnyájukat megöleti, a hajókat pedig haza viszi Portugáliába.

E vádak jó talajba hullottak és meg is fogamzottak a durva matrózok szívében. És, midőn 1520. április 1-én, virágvasárnapon, Magelhaes ebédre hívta meg a többi kapitányt, sem Mendoza Lajos, sem Quesada Gáspár s különösen ennek foglya, Carthagena János alvezér, a meghívást el nem fogadták, hanem otthon maradtak, saját hajójukon.

A következő éjszaka aztán a lázadók, a „*Concepcion*“ harmincz emberével megjelentek a „*Sant Antónion*“, elfogták a kapitányt s úgy ezt a hajót, valamint a „*Santiagot*“ is, kezükre kerítették. A fővezért azonban még e sikerek daczára sem merték megtámadni, csak egyezkedési ajánlatokat tettek neki. Magelhaes fölszólította őket, hogy egyezkedés végett jöjjenek a „*Frinidad*“ földézetére, de a zendülők ezt határozottan megtagadták.

Most tehát már kiméletről szó sem lehetett. Magelhaes rögtön el is fogatta azokat az embereket, a kik ezt a választ hozták, aztán kiválasztott hat, erős, elszánt embert s ezeket Espinosa vezérlete alatt a „*Victoria*“ hajóra küldötte. Ott Mendoza fogadta őket, kinek Espinosa átadta Magelhaes levelét. Mialatt a kapitány gúnyosan mosolyogva olvasta ezt a levelet. Espinosa törrel nyakon szúrta, egy matróz pedig karddal fejbe vágta. Csaknem egyidejűleg jött egy nagyobb dereglye is, mely-

ben Magelhaesnak 15 fegyveres embere ült; ezek, a kapitányuk elveszte miatt fejetlen legénységet lefegyvereztek és a hajót elfoglalták.

Másnap, április 3-ikán, a másik két hajó is megadta magát, habár nem vérontás nélkül. Mendozát fölnégyelték, Quesadát három nappal később lefejezték: csak Carthagenát mentette meg a haláltól magas rangja. De azért, midőn Magelhaes útra kelt, őt is, meg Gomez de la Reina káplánt is, ott hagyták a pusztá, kietlen parton; szerencsájukre, Gomez Estevam pár hónappal később arra tévedt hajójával s haza vitte őket. Az a negyven matróz, a ki szintén bűnös volt a zendülésben, kegyelmet kapott, mert a fővezér nem nélkülözhetette őket.

Az enyhébb idő megkezdődvén, a hajók augusztus hó 24-ikén ismét a sik tengerre szálltak, keresvén mindenütt a Csöndes-tengerbe vezető szorost. E közben, a Santa-Cruz-fok közelében az egyik hajót, a „*Santiagót*“ a vihar a parthoz törte s a hajó elsüllyedt. De nem csak legénységét és terhét, hanem még a fűlszerelését és kötélzetét is megmenthették; mind ezt arányosan fölosztották a másik négy hajó közt.

Végre, 1519. október 21-én, a hajóhad szűk tenger-szoroson át kanyargó, hol szélesebb, hol keskenyebb csatornába jutott, mely a Déli-tengerbe vezetett. E szorost eleinte a „tizenegyezer szűz“ szorosának nevezték el, mert ezen az ünne-

pen eveztek bele: de később fölfedezőjéről Magelhaes-szorosnak keresztelték el. Huszonkét napig hajóztak e szorosban, hol szűk csatornák tágas öblökkel váltakoztak; a szoros szélessége néhol csak egy, másutt ismét négy mértföld is volt, egész hosszúsága pedig 440 mértföldet tett. Kiérve a szorusból, a hajóhad síma, végtelennek látszó tengerre jutott.

Az öröm szinte megrészesgítette a legénységet. Annyi és oly sok fáradozás után Magelhaes immár célját érte: most már nyitva volt az út nyugat felé, s eljuthatott a fűszer-termő szigetekre.

A hajózás történetében alig van különösebb út, mint a Magelhaes Csöndes-tengeri útja: négy hónapig utazott ezen a tengeren s egyetlen egy vihart sem ért; ezért nevezte el Csöndes-óceánnak.

De, ha viharok nem háborgatták is a kis hajóhadat, azért a legénység mégis szörnyű módon szenvedett. A kétszersültbe férgek estek, s mind összerágták, úgy, hogy undorító por lett belőle; az ivó viz pedig megposhadt és utálatos büze miatt nem lehetett inni. A szerencsétlen hajós nép megette az egereket, fűreszpport, összerágott mindenféle bőrt, a mit csak talált, s ez a sok nélkülözés sokat elpusztított közülök. Tizenkilencz ember skorbutban meghalt s a többieknek is majdnem a fele ágyban fekvő beteg volt.

Végre, miután már 4000 mértföldet megtettek,

márczius 6-ikán, egy szerdai napon, három, egymáshoz közel fekvő szigetre bukkantak. Szívesen megálltak volna, hogy élelmi szerekkel és vízzel ellássák magukat, de a szigetek lakói föltolakodtak a hajókra, s mindent elloptak, a mi a kezük ügyébe került, még pedig úgy, hogy meg sem birták őket akadályozni. Magelhaes tehát nem mert kikötni; de midőn a benszülöttek már egyik csónakját is ellopták, ezen annyira fölháborodott, hogy negyven emberével partra szállt, jó csomó kunyhót és csónakot fölégetett, hét benszülöttet pedig megölt. Aztán elnevezte a szigeteket Tolvaj-szigeteknek (Los Ladrones) és tovább hajózott.

Márczius 16-án, a Tolvaj-szigetektől vagy 300 mértföldnyire, ismét szárazföldre akadtak. Itt már kikötött Magelhaes, sőt a szigeten két sátrat is veretett, hogy a beteg legénység fölüdülhessen. A benszülöttek szívesen látták őket: hoztak nekik banánt, pálmabort, kókuszdiót és halakat, melyekért örömmel fogadták cserébe a tükröket, ollókat, csörgöket, meg a más hasonló csekélységeket.

A vadak csakhamar megbarátkoztak a spanyolokkal, s értésükre adták, hogy szigetjükön megterem a szegfűszeg, a fahéj, a bors, a szerecsendió, a gyömbér, sőt találni rajta aranyat is. Magelhaes e szigetecsoportot először is Szent-Lázár-szigeteknek nevezte el, a mely nevet későbbben V.

Károly császár fiának, osztrák Filepnek tiszteletére, Filippini-szigetekre változtattak.

Miután kissé megpihentek, Magelhaes ismét tengerre szállt, hogy sorra járja a szigetecsoport egyes részeit. Masszava királya, Kolambu, egy szumátrai születésű rabszolgát használt tolmácsul, hogy a spanyolokkal beszélgethessen. Mindjárt másnap, hat, vagy nyolcz előkelő alattvalójával meglátogatta a hajókat s a fővezérnek különböző ajándékokat adott, melyekért cserébe egy vörös és sárga, török módon himzett mellényt, meg egy finom skárlát-sapkát kapott; kíséretének azonban már csak tükrökkel és késekkel kellett megelégedniük.

A spanyolok megmutogatták Kolambunak a puskáikat, sőt egypár ágyút is elsütöttek jelenlétében, a mi ugyancsak megijesztette őket.

„Ez után — mondja Pigafetta — Magelhaes egyikünket vasba öltöztette, más három embernek pedig megparancsolta, hogy karddal és törökkel támadjanak rá; Magelhaesnek az volt a célja, hogy a királynak bebizonyítsa, hogy az ilyen pánczélos emberek sérthetetlenek. A király csakugyan el is csodálkozott a dolgon, s azt mondta a tolmácsnak, hogy egyetlen egy ilyen öltözetű ember százszal is megvívhat. — „Úgy van: felelte a tolmács, a fővezér parancsára: s a három hajó mindegyikén két-kétszáz ilyen ember van.“

A király nagyon elálmélkodott mind azon, a mit látott s nem sokára elbucsuzott a fővezértől, kérvén őt, küldjön vele két embert a szigetre, hogy megmutogathasson nekik mindent. Az egyik maga Pigafetta volt, a ki nem győzi dicsérni a király szíves vendéglátását.

„Elmondta a király — folytatja Pigafetta — hogy vannak a szigeten dió-, sőt tojás-nagyságu, földdel kevert aranydarabok is, melyeket összehörve megszitálnak, s aztán vízzel kimossák az aranyból a salakot; otthon, a házában pedig, sok edény és diszitmény készült aranyból.“

„A király öltözetén nem volt a legkisebb piszok sem s maga a király a legszebb volt e népfaj közt. Fekete haja a vállát verte, fején selyemkendőt viselt, a füleiben pedig karikákat hordott. Dereára selyemmel áttört gyapotkelmét kötött, mely a térdéig ért. Bőre ugyan be volt festve, de olajszíne azért a festék alól is kilátszott“.

Föltámadás napján a spanyolok partra szálltak, s ágakból, virágokból oltárt, templomot állítottak és szent misét hallgattak. Ott volt a király is, és csöndesen végig hallgatta a misét, hűségesen letérdelvén a spanyolokkal. Mire a spanyolok nagy ünnepélylyel keresztet állítottak föl a dombra, s mindjárt elindultak Zebu kikötőbe, hogy élelmi szerekkel ellássák magukat.

Április 7-ikén értek oda, és Magelhaes mind-

járt elküldte egyik tisztjét a tolmácsossal, megizenvén a királynak, hogy élelmi szereket óhajtanak áruczikkekért cserébe.

— „Legyetek üdvöz! — felelte a király: — de ha országomban kereskedni akartok, adót kell fizetnetek; megtette ezt épen négy nappal előbb egy sziámi dereglye is, a mely aranyat, meg rab-szolgákat vitt el, azután az a mór kereskedő, a ki még most is országomban van.“

A spanyol erre azt felelte, hogy az ő vezére sokkal hatalmasabb, mint hogy bárkinek is adót fizessen. Ők békés szándékkal jöttek ide, de ha a király háborút akar, hát az egyszer ugyancsak emberére akad.

Zebu királya, miután a mór kereskedőtől megtudta, hogy a spanyolok mily hatalmasak, nem is követelte az adót; sőt, Masszava királyának közbenjárására nem csak, hogy a spanyoloknak biztosította a kereskedés kizárólagos jogát a szigeten, még testvérbarátságra is lépett Magelhaeszszal, a mit avval pecsételtek meg, hogy jobb karjukból mind a ketten vért bocsátottak.

Ettől fogva a benszülöttek is egészen össze-barátkoztak a spanyolokkal. A király unokaöcscse népes kísérettel meglátogatta Magelhaest a hajóján: s a fővezér ez alkalommal elmondta vendégének, mily csodálatos módon teremtetten Isten a világot, s váltotta meg, egyszülött Fia vérével, az

emberiséget; egyuttal fölszólította a királyfit, hogy népével együtt térjen a keresztény hitre.

Az áttérés meg is történt: április 14-ikén Zebu királya, a mór kereskedő, ötszáz férfi és ugyanannyi asszony fölvette a keresztséget. Pár nap múlva pedig oly dolog történt, a mi a benszülöttek hitét a keresztény vallás erejében még jobban megszilárdította.

Magelhaes ugyanis megtudta, hogy a király apja már két év óta beteg, s most épen annyira rosszul van, hogy minden órában a halálát várják; Magelhaes tehát elment hozzá, s megígérte neki, hogy ha megkeresztelkedik és bálványait elégeti, meg fogja gyógyítani.

„Magelhaes annyira meg volt erről győződve, — mondja Pigafetta, — hogy életével kezeskedett arról, a mit ígért. Mi tehát fényes pompával, ünnepélyesen a beteg házához vonultunk, a ki csakugyan a végét járta: sem beszélni, sem mozogni nem tudott. Ez után öt, a feleségeit és tiz leányát megkereszteltük. A keresztelés után vezérünk mindjárt megkérdezte a betegtől, hogy van? mire ő, mindnyájunk nagy álmélkodására ezt felelte: — Hála Urunknak, jobban! — Mindnyájan elbámultunk e csodán, a vezér pedig ott nyomban különösen imádta Istent. Majd frissítőt adott a betegnek, s másnap, harmadnap is meglátogatta mindaddig, míg teljesen meg nem gyógyult. Ötöd-

napra a beteg teljesen fölépült, s első gondja volt a bálványokat összerombolni. Ebben a nép maga is segített neki, s rövid idő múlva az összes bálványokat elpusztították.

Zebu-sziget mellett volt egy másik, a Matan-sziget; ezen két király uralkodott: az egyik mindjárt elismerte a spanyolok főuraságát, a másik azonban makacskodott, s ezért Magelhaes fegyverrel támadta meg.

Április 26-ikán, pénteki napon, indult útnak a spanyol erő, a zebui szövetséges benszülöttekkel. Három csónakon hatvan, sisakos vértés, puskás katona, továbbá 30 lélekvesztőn Zebu királya, a vejé és sok benszülött harczos tört rá Matan-szigetre. Ötven spanyol kora reggel gázolva közeledett a parthoz, mert a víz sekélysége miatt nem lehetett a csónakokkal kikötni, de a parton már vagy 1500 vad várta, s három csapatban egyszerre rohanta meg őket.

A spanyolokat vértjük és pajzsuk megvédte a benszülöttek nyila; és kövei ellen, de azért a nagy sokaság, a tömeg, mégis majd hogy agyon nem nyomta őket. Hogy szabadabban mozoghassanak, meggyújtottak néhány kunyhót, hogy a benszülötteket viasszaszorithassák. De ezek, a tűz látára még dühösebbek lettek, s miután tapasztalták, hogy a spanyolokat nem sebezhetik meg testük felső felében, a hol a pánczél védi őket,

nyilaikat és hajító dárdáikat a védetlen lábak ellen irányozták.

Ez eldöntötte a csata sorsát. Magelhaes, kit egy mérgezett nyilvessző szintén megsebzett a lábán, elrendelte a visszavonulást. A spanyolok eleinte még harczolva, rendben vonultak vissza, de csakhamar vad futásnak eredtek, úgy hogy a vezér körül alig maradtak heten-nyolczan. Magelhaes már térdig járt a vízben, s közel volt a csónakokhoz, mikor hirtelen egész csomó vad benszülött rohant rá. A fővezér, a ki már a karján is sebet kapott, nem birt kardot rántani, s nem védelmezhetette magát; az első csapásra elbukott a vízben, a hol aztán könnyen elbántak vele. Társait, a kik mind mellette maradtak, köztük Pigafettát is, szintén megtámadták, de nekik még sikerült gyorsan fölmenekülniük a csónakokra. Így halt meg a híres Magelhaes, 1521 április 27-ikén.

„Megvolt benne minden erény, mondja róla Pigafetta; — a legnagyobb veszedelemben is bátor szilárd és állhatatos volt. A tengeren többet türt és jobban fáradott, mint legutolsó matróza. Tökéletesen értette a hajózás mesterségét, s a tengerészeti térképeken jártasabb volt, mint bárki más: — s ezt be is bizonyította avval, hogy körülhajózta a földet, a mire előtte senki sem mert vállalkozni“.

A spanyolok, Magelhaes eleste után, ennek

sógorát, Barbosa Duartét és Serrano Jánost választották meg vezérüknek.

Az a szumátrai rabszolga, a ki eddig tolmácsuk volt, szintén kapott valami könnyű sebet a csatában; Magelhaes halála után pedig, mikor egyszer Barbosa megfeddette, hirtelen eltűnt. Elment az ujonnan megkeresztelt királyhoz, s fölbujtotta a spanyolok ellen, biztatván, hogy kerítse hatalmába a fehéreket s összes hajóikat.

A király meg is fogadta a tanácsot. Serranót, Barbosát s a huszonhét spanyolt, kiket a császárnak szánt ajándékok átvétele végett ünnepies lakomára meghívott, épen mikor vidáman ettek-ittak, egyszerre megrohantatta, és Serrano kivételével egy lábíg leölette. Serranót összekötözve a partra hurczolták; a szerencsétlen itt kétségbeesve kérte társait, hogy fizessenek érte váltságdíjat, különben megölik. De Carvalho János és a többiek féltek, hogy az alkudozások közben a benszülöttek megrohanják a hajókat, s ezért, nem törődve a boldogtalan Serrano rimázkodásaival, vitorlát eresztettek, s a közel fekvő Bohol-szigetre mentek.

Itt, mivel átlátták, hogy számban ennyire megfogyva, három hajót nem kormányozhatnak, a „*Concepcion*“-ról minden értékesebb holmit a többi két hajóra hordtak, amazt pedig fölgyújtották és elégették. Ez után körülhajóztak több szigetet, néhány szigeten horgonyt is vetettek, s legutóljára

Palauanban kötöttek ki, a hol disznókkal, kecskékkel, tyúkokkal, banánokkal, kókuszdióval, czukornáddal és rizsszel is ellátták magukat.

Ez a sziget, a mint Pigafetta maga mondja, igazi tejjel-mézzel folyó Kanaán-földje volt. Az olasz útleíró még azt is megemlíti, hogy a ben-szülöttek, külön e czélra nevelt kakasokkal, viadalokat rendeznek: csodálatos, hogy ez a szokás, annyi évszázad után, még most is divatozik a Filippini-szigeteken.

Palauanból a spanyolok Borneo szigetére, a maláji civilizáció középpontjába hajóztak. Innentől kezdve már nem volt bajuk félvad, kapzsi népekkel, mert mindenütt gazdag, félmivelt néppel találkoztak, és ezek szívesen fogadták is őket.

Például Borneóban, a kikötő helyen, két, selyemtakaróval ékes elefánt várt rájuk, melyeken a kormányzó házához vezették őket, s mögöttük tizenkét fegyveres ember vitte a radzsának szánt ajándékokat. A kormányzó házatól, a hol megpihentek, a király lakásáig, fegyveres emberek álltak sort az utczákon.

Miután az utasok az elefántokról leszállottak, nagy terembe vezették őket, mely tele volt udvari emberekkel. Ebből ajtó nyílt a szomszédos, kisebb és aranyos kelmékkel tele akgatott szobába, a hol a királynak hosszú törökkel felfegyverzett testőrsége állt őrt. Innen végre, a nyitott ajtón át, meglát-

hatták a radzsát, a ki, egy kis, bételt rágó gyermekkel, az asztalnál ült; mögötte már csak asszonyok voltak.

A spanyolok kicserélték az ajándékokat, s a kölcsönös szertartások után ismét oly módon tértek vissza hajóikra, mint a hogy onnan a királyi palotához jutottak. A főváros a tengerben czölöpökön épült: úgy, hogy tenger áradáskor az asszonyok, a kik az élelmi szereket árulták, csónakon jártak a város utczáin.

Julius 29-ikén több, mint száz kisebb csónak vette körül a két hajót, s még számos nagyobb dereglye is közeledett. Mivel a spanyolok árulástól féltek, meg akarták előzni a támadást, és ágyukkal fogadták a csónakrajt; a golyók, persze, több benszülöttet is megöltek. A király erre legott köveket küldött a spanyolokhoz és mentegetőzött, hogy az a csónak-raj nem őket szándékozott megtámadni, hanem a pogányokat, a kikkel a malájok majdnem minden nap harcznak.

Elhagyván Borneo-szigetet, a spanyolok oly alkalmas helyet kerestek, a hol hajóikat kijavíthassák. Erre a két hajó nagyon is rászorult, a mi abból világos, hogy a tatarozás teljes hat hétig tartott.

E vidékeken a spanyol expedíció, mely Magelhaes életében mindig megőrizte tudományos, komoly jellegét, már kalózkodássá fajult. A legénység több ízben elfogdosta az útjába kerülő bárkát.

kat, melyeket csak gazdag váltságdíj fejében bocsátott ismét szabadon.

Pár havi kóborlás és kalózkodás után a két hajó végre november 6-ikán, szerdai napon, végre megtalálta a Molukki-szigeteket; két nappal később a spanyolok Tidorban partra szállottak: az utazás czélját tehát elérték.

A sziget királya udvariasan elébük jött a spanyoloknak, s megkérte őket, hogy szálljanak át az ő csónakjába.

„Selyem-napernyő alatt ült, mondja Pigafetta, mely egészen eltakarta őt. Előtte egyik fia, a királyi bottal, két ember egy-egy vizes medenczével, melyben a király a kezeit szokta megmosni, s végre még két főember, a ki bétellel megtöltött aranydobozokat tartott a kezében“.

A király később a hajókat is meglátogatta, a hol igen nagy tisztelettel fogadták, s őt is, meg kíséretét is elhalmozták oly ajándékokkal, melyeket nagyon értékeseknek tartott.

„Ez a király, írja Pigafetta, mór, azaz arab, körülbelül negyvenöt éves, tagba szakadt, csinos arczu férfiú volt. Igen finom inget viselt, melynek ujjaiba arany-szálak voltak beszöve; derekára bő takarót kötött, mely a lábszárait is elfödte; a fején turbánt viselt, selyemből, melyre virágkoszorút tett. A neve: Manzor radzsa szultán“.

Másnap Manzor hosszasan beszélgetett a

spanyolokkal, s ekkor kijelentette nekik, hogy szándéka magát és országát, vagyis a Tidor és Ternate szigeteket, a spanyolok védelmébe ajánlani.

Egy Lorosa nevű portugál már rég óta lakott a Molukki szigeteken, s mikor meghallotta a spanyolok jöttét, azonnal megkérte őket, hogy vigyék haza Európába, családotól együtt; föl is hurczolkodott feleségével, gyermekeivel és minden holmijával együtt a hajókra.

Indulás előtt a spanyolok, november 12-ikén, vásárt csaptak a Borneo környékén elfogott bárkákról rablott árukkal, s igen nagy haszonnal esereberéltek. Mindenfelől csónakokon jöttek a benzülöttek, hozván a drágábbnál drágább fűszereket, pár nappal később pedig Tidor királya küldött nekik meglehetősen nagy szegfűszeg szállítmányt. Egyuttal meg is hívta őket arra a lakomára, a melyet ő, mint izente, mindannyiszor rendezni szokott, valahányszor egy hajó először rakodik meg szegfűszeggel.

De a spanyolok, a kik mig élénk is érthető borzalommal gondoltak vissza a Filippini-szigetek véres lakomájára különböző ürügyökkel kivonták magukat a meghívás alól, udvariasan megköszönték a király szíves vendéglátását, s miután hajóikat elegendőképen megrakták drága fűszerekkel, fölhúzták a vitorlákat.

Alig ért azonban a „*Trinidad*” a sik tengerre,

mikor hirtelen észre vették, hogy a hajón nagy lék támadt. Rögtön vissza kellett hát fordulniuk Tidorba.

A király legott ügyes buvárokat adatott a spanyoloknak, hogy kitataroztassák a hajót; de a buvárok sehogysem tudták megtalálni a léket, ezért a hajó terhét ismét ki kellett rakni, s úgy keresni rajta a hibát.

Ez sok időbe került, s a „*Victoria*“ matrózai, jól tudván, hogy a megrongált „*Trinidad*“ úgy sem bírja ki az útát Spanyolországig, előbb elindultak hajóikkal. Abban egyeztek meg, hogy a „*Trinidad*“, mihelyt kitatarozták, Darienbe megy, a hol az értékes rakományt kirakják a partra, a földszoroson átveszik a Földközi-tengerig, s onnan hajón tovább szállítják Spanyolországba.

De a szerencsétlen hajó, melynek Gomez de Espinoza volt a kapitánya és Carvalho János a kalauza, már oly rozszant volt, hogy Tidort elhagyván, újra léket kapott, s Ternate szigetére, a Talangomi-kikötőbe kellett menekülnie, hogy el ne süllyedjen; itt azután a portugálok elfogták és börtönbe zárták 17 főnyi legénységét. Midőn Espinoza az erőszak ellen tiltakozott, a portugálok avval fenyegették, hogy ha be nem fogja a száját, rögtön fölakasztják; elvitték hát a boldogtalant Kocsinba, s onnan Lisszabonba, a hol hét évig sinylődött börtönben, két másik spanyollal, a „*Trinidad*“ személyzetének maradékával.

Ez alatt a gazdagon megrakodott „*Victoria*“, melynek kapitánya Del Cano Sebestyén volt, szerencsésen folytatta útját. Összes legénysége ötvenhárom európai és tizenhárom indus volt. Utjukban fölfedezték Banda-szigetet, a hol igen sok szerecsendió terem, továbbá Szolort, a fehér szandálfa piaczat; ez utóbbi helyen két hétig pihentek s egyuttal kitatarozták hajójukat, megrakták viasszal és borssal. Majd kikötöttek Timor-szigeten is, a hol csak úgy tudtak élelmi szerekhez jutni, hogy a helység elüljáróját, a ki fiával együtt a hajójukra jött, csellel fogságba ejtették.

Nem sokkal később eljutottak Jáva szigetére is, ahol az időben még tartottak „szutti“-kat, azaz feleség-égetéseket, melyek Indiában egész a legujabb korig divatoztak.

Nagy Jávát elhagyván, a „*Victoria*“ körülhajózta a Malakka-félszigetet, melyet a nagy Albuquerque Portugáliának meghódított. Malakka közelében fekszik Sziám és Kambodzsa, melytől nincs messze a rebarbara hazája.

Kievezvén a malakkai vizekből, „*Victoria*“ délnek fordult, de a kapitány ugyancsak vigyázott, hogy Zanzibárt, a hol a portugálok már a század elején megtelepedtek, kikerülje. Messze neki vágott tehát a siktengernek, s így ért a Jó Reménységfokához, a hol azonban kilencz hétig nem bonthatta ki vitorláit, a heves nyugoti és éjszak-nyugoti

szelek miatt. Majd vihar tört ki, a hajó több léket kapott, s a kapitánynak minden erélyét és tekin-télyét föl kellett használnia, hogy meggátolja a kétségbe esett legénység tervét, a mely minden áron ki akart kötni Mozambiqueban.

Végre, irtózatos küzdelem után, sikerült meg-kerülniük a veszedelmes fokot, s május 6-ikán éjszának fordulhattak, Európa felé. De a nyomor és a sanyaruság még csak most kezdődött. A be nem sózott hús elromlott, s más enni-, inni-való nem volt, mint a rizs, meg a poshadt viz. Két hónap alatt, mióta a Jó Reménység-fokot elhagy-ták, huszonnégy emher halt meg, s ha július 9-ikén ki nem kötnek Santiágon, a Zöldfoki-szigetek egyikén, talán mindnyájan éhen vesztenek volna.

Miután a Zöldfoki-szigeteket a portugálok bir-ták, a spanyolok gondosan hallgattak utjukról, s azt igyekeztek a sziget lakóival elhitetni, hogy Amerikából jönnek. De az egyik matróz osto-baságból elárulta, hogy hajójuk a „*Victoria*“, az egyetlen hajó, a mely a híres Magelhaes-féle expedicióból visszatért; s mihelyt ezt a portu-gálok megtudták, a parton levő csónak legény-ségét azonnal elfogták, s készülődtek a hajó meg-támadására is.

Azonban Del Cano, a ki hajójáról folyton éber figyelemmel leste a portugálokat, észrevette a gyanus készülődést, sürgést-forgást, cserben hagy-

ván elfogott tizenhárom társát, sebbel-lobbal fölhuzatta a vitorlákat és útnak indult.

Ettől fogva útjuk gyors és szerencsés volt; s a „Victoria“ tizenhét emberével, a kik majdnem mindnyájan betegek voltak, szeptember 6-ikán elért a San Lucar de Barrameda-kikötőbe, két nappal később pedig, miután a Földet körülhajózta volt, a sevillai malóban kötött ki.

„Amint a szárazra értünk, — mondja Pigafetta — legott meg akartunk győződni arról, valjon jól vezettük-e naplóinkat, s ezért megkérdeztük, hogy milyen nap van. Azt felelték: — csütörtök: — a mi nagyon meglepett bennünket, mert mi az napra szerdát irtunk a naplóinkba. *Sehogyssem akartuk elhinni, hogy egy nappal csalódtunk, de legjobban mégis én magam boszankodtam, mert folyton a legnagyobb gonddal jegyezgettem naplómba, s minden napnak az eseményeit hűségesen, pontosan fölirtam benne. Később rá is jöttünk, hogy nem a mi számításunkban volt a hiba; mivel ugyanis mindig nyugat felé utaztunk, s így a napjárását követtük, mire az egész földet megkerültük, egy napot nyernünk kellett, azokhoz képest, a kik otthon maradtak, a kiindulási ponton: — s hogy erről meggyőződjünk, csak egy kicsit kell rajta gondolkoznunk.“

Megérkezése után Del Cano Sebestyén azonnal az udvarhoz utazott, mely akkor Valladolidban

tartózkodott ; V. Károly császár parancsára fényes, nagyszerű fogadtatásban részesítették a bátor hajóst, a ki valóban meg is érdemelte az ünnepeltetést. A császár maga 500 arany évdíjat — akkoriban igen nagy pénzt — rendelt a derék kapitánynak, s megengedte neki, hogy czimerébe fölvehesse a földgolyót, evvel a fölirattal ; — „*Primus circumdedisti me*“ : — először hajóztál körül engem.

A „*Victoria*“ hajót még sokáig őrizték a sevillai kikötőben, de bárhogy vigyáztak is rá, lassankint elmállott, elpusztult, semmivé lett, épen úgy, mint a spanyolok világ-birodalma, a melyről V. Károly császár dicsekedve szokta mondani, hogy a nap sohasem nyugszik le benne.

TARTALOM.

	Lap
A kárpáti várkastély	3
A Föld első körülhajózása	259

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár